

Dr. H.J. Witteveen: Univerzálny sufizmus

Zdroj: <http://slovensky.homestead.com/>

Úvod

Dňa 13. septembra 1910 odcestoval veľký indický mystik a hudobník Hazrat Inayat Khan loďou z Bombaja do Spojených štátov. Doprevádzal ho jeho brat Maheboob Khan a bratranec Muhammad Ali Khan. Jeho cieľom bolo priniesť posolstvo sufizmu, vnútornej múdrosti, svetu a harmonizovať Východ a Západ. Pustil sa do tejto ťažkej úlohy s hlbokou vierou vo svoju božskú misiu. V Amerike objavil úplne cudzí svet, v mnohých smeroch naprosto odlišný od indickej reality tej doby. Pozoroval ho, počúval a dal si za cieľ sformulovať svoje sufistické posolstvo ako odpoveď na otázky západného sveta.

Zmodernizoval pritom starovekú sufistickú múdrosť a urobil ju univerzálnou, takže prekročila islámsky kontext, v ktorom sa po stáročia vyvíjala.

Univerzálny sufizmus, ako prínos tomuto svetu, ponúka hlboko uspokojujúcu odpoveď na potreby dnešnej doby, lebo v integrujúcom sa svete, kde všetky kultúry a náboženstvá existujú v tesnom kontakte, sa zreteľne vynára naliehavá potreba porozumenia a harmónie medzi náboženstvami. Ako odpoveď na ňu vytvoril Inayat Khan akúsi univerzálnu bohoslužbu, spájajúcu všetky náboženstvá v jedinom inšpirujúcom náboženskom obrade. Ukázal, že existuje základná jednota medzi veľkými náboženstvami sveta, aj keď božská inšpirácia prichádza občas k ľudstvu v rôznych podobách, zodpovedajúcich kultúre určitého národa v určitom čase. Rôzne sú formy, ale základná pravda je rovnaká.

A v našom vedeckom a špecializujúcom sa svete, kde sú náboženské tradície a dogmy často v konflikte s vedeckým svetovým názorom, univerzálny sufizmus ponúka mystickú filozofiu, ktorá je v zhode s objavmi modernej vedy na jednej strane a mysticizmom a náboženstvom na strane druhej. Tu je veľkým prínosom Inayata Khana k sufizmu jeho spojenie obnoveného klasického sufizmu, osobnej tvorivej originality a univerzálneho pohľadu. Také široké, univerzálne videnie je v súčasnej etape vývoja ľudského vedomia veľmi žiadúce. Pre moderného človeka je najpotrebnejšie opäť nadviazať spojenie so svojim vnútorným bytím pomocou meditácie. Sufistický rád, jeho ezoterická škola vnútornej kultúry, umožňuje vážnym hľadajúcim prístup k metóde duchovného vedenia a učenia, ktorá dokazovala svoju hodnotu celé stáročia. Tu sa Inayat Khan drží pojmov a techník klasického sufizmu. Aby človek dospel k uvedomeniu si univerzálnej pravdy, musí sledovať jednu cestu skúseností. Tu nemá miesto žiadna zmes techník. Inayat Khan, inšpirovaný osobnou skúsenosťou, oživil tieto ezoterické cvičenia a dal tak mystickej tradícii, existujúcej od 7. storočia, nový impulz. Jeho prístup k meditácii a vnútornému životu nevyžaduje, aby sme sa odvracali od vonkajšieho života, naopak, inšpiruje a posilňuje nás v práci a plnení našich záväzkov. Život vo svete je chápaný pozitívne, ako príležitosť sa učiť a rozširovať svoje vedomie, čím nás pripravuje na mystický zážitok. Rovnováha medzi vnútorným a vonkajším životom je ideálom sufizmu.

Pôvod a história sufizmu

Pôvod v egyptských mystériách

Názov sufizmus sa vzťahuje ku gréckemu slovu sophia, ktoré znamená múdrosť, a arabskému sof, označujúcemu čistotu (je tiež pojmom pre čisto biele vlnené oblečenie, ktoré niektorí sufisti nosia). Tieto slová spolu vyjadrujú čistú múdrosť, múdrosť vynárajúcu sa z čistého vedomia, z ktorého boli odstránené všetky dojmy a problémy vonkajšieho sveta, múdrosť srdca, nie intelektu. Inayat Khan pôvodne nazval svoj sufistický rád „rádom čistoty“. Učenie, osobný vzťah medzi žiakom hľadajúcim pravdu, murídom, a duchovným učiteľom, šaikom či muršidom, malo v mysticizme vždy veľký význam. Duchovné vyžarovanie v tichu môže prenášať živú podstatu pravdy - jej prežitie - omnoho hlbšie a čistejšie než slovné vysvetľovanie a teoretické zdôvodňovanie.

V dávnych dobách bývala múdrosť prenášaná z učiteľa na žiaka a osobným kontaktom so svätcami a mystikmi. Stopy tejto mystickej tradície môžeme sledovať až do veľmi starých čias. Európske a islamské názory sa zhodujú v otázke najstaršieho zdroja takej múdrosti: egyptské mystériá, ktoré našli svoj písomný výraz v hermetických posvätných knihách pripisovaných Hermesovi Trismegistovi. Tieto knihy boli uchovávané tzv. hermetickým reťazcom pytagorejských a neoplatónskych filozofov a mystikov. Dôležitým spojovacím článkom medzi týmto starým mysticizmom a sufizmom v časoch islamu je postava Dhul-Nun al-Mistiho (830 n.l.), ktorý podľa vyjadrenia anglického orientalistu R.A. Nicholsona, „viac než iní dal sufistickej doktríne jej ustálený tvar“./1/ Dhul-Nun bol Núbijec, egyptský hermetik a sufista. Vedel vraj čítať egyptské hieroglyfy. Staré egyptské ezoterické znalosti sa zrejme skryto ďalej rozvíjali, keď sa Egypt dostal pod vplyv raného kresťanstva a islamu./2/ Dhul-Nun videl Boha prejavujúceho sa v celom vesmíre. Táto predstava jednoty Boha je pre mystické a sufistické myslenie veľmi podstatná. Dhul-Nun ju vyjadril v tejto modlitbe:

Ó Bože, nikdy som nenačúval hlasom zvierat, ani šumeniu stromov, špliechaniu vôd, spevu vtákov, hvízdaniu vetra či hrmeniu hromu, ale cítim v nich dôkaz Tvojej harmónie (wahdahija) a svedectvo o Tvojej jedinečnosti, že si všadeprítomný, vševediaci, všemúdry, vždy spravodlivý, pravdivý, a že v Tebe niet ani porážky, ani neznalosti, ani pochabosti, ani nespravodlivosti, ani lži.

Ó Bože, poznávam Ťa v tomto dôkaze Tvojho remesla a Tvojich činov:

dovoľ mi, ó Bože, hľadať Tvoje uspokojenie v mojom uspokojení
a potešenie Otca v Jeho dieťati, pamätajúc na Teba vo svojej láske
k Tebe s vyrovnaným pokojom a pevným predsavzatím./3/

Dhul-Nun potom spieva o svojej láske k milovanému Bohu, ako to robil pred ním Rabia z Basry a ako sa to stalo charakteristickým pre mnohých budúcich sufistov:

Zomieram, ale i tak vo mne nezomiera
vrúcnosť mojej lásky k Tebe,
ani Tvoja láska, môj jediný cieľ,
neutíšila horúčku mojej duše.
Len k Tebe môj duch volá,
v Tebe celá moja túžba leží,

napriek tomu je Tvoje bohatstvo vzdialené
chudobe mojej malej lásky.

K Tebe sa obraciam vo svojej žiadosti
a v Tebe hľadám svoje posledné útočisko.

K Tebe sa nesie moje hlasné nariekanie.

Ty prebývaš v mojich tajných myšlienkach./3/

Múdrosť hermetizmu, ktorá inšpirovala Dhul-Nuna, siaha do dôb pyramíd, najmenej 3000 rokov p.n.l. V rímskych časoch sa vedelo, že egyptskí kňazi uchovávajú tajnú múdrosť. Tá bola veľmi podobná neskoršiemu sufistickému mysticismu. Obsahovala rovnaké predstavy o jednote Boha v celom tvorení, ako ju vyjadril Dhul-Nun. L. Hoyack cituje tento egyptský text:

Boh je jediný a sám, nikto iný nie je mimo neho,

Boh je ten, kto všetko stvoril,

Boh je duch, skrytý duch, duch duchov,

Boh je večný,

Boh je skrytý a nikto nepozná jeho podobu.

Nikto nenašiel jeho obraz.

Je skrytý pre bohov i ľudí,

skryté zostáva jeho meno.

Boh je pravda a žije pravdou,

nespočetné sú jeho mená,

Boh je život a všetko Ním žije,

vdychuje život do nosdier ľudstva,

Boh je otcom i matkou,

Boh je bytie samo,

Boh urobil všetko,

Boh je ten, kto sa prejavil v rozličnosti,

Boh je stvoriteľom neba i zeme, otcom bohov,

Boh je zľutovaním, ochraňuje slabých,

načúva modlitbám postihnutých, je súcitný,

On je sudcom medzi mocnými a slabými.

Boh uznáva toho, kto uznáva Jeho, kto Jemu slúži,

a chráni toho, kto Ho nasleduje./4/

Hoyack poznamenáva, že tento text mohol byť pokojne citovaný zo Starého zákona alebo z Koránu. A Hazrat Inayat Khan vidí priame spojenie so zasväcovaním, ktoré popisuje takto:

Keď sa Abrahám po svojom zasvätení do tajomstiev života vrátil z Egypta, prišiel do Mekky. Tam postavil kameň na pamäť zasvätenia, ktoré práve získal od starej egyptskej ezoterickej školy. A hlas, ktorý do neho bol vložený spievajúcou dušou Abraháma, spieval ďalej a počuli ho tí, ktorí mohli počuť.

Proroci a veštcí od tej doby putujú do Kaaby k tomuto kameňu. Hlas stále

ešte znie./5/

Cieľom prvých mystikov bolo tiež hovoriť dôverne s Bohom, spojiť sa s ním. Cestu k tejto skúsenosti ukazuje úryvok od Poimandra (grécky preklad hermetického textu):

Vedomosť, ktorú človek získa od Boha, je božský klud, uzavretie všetkých zmyslov. Lebo pri strate vedomia všetkých pocitov, všetkého telesného pohybu, duša (nous) zotrúva v klude. A keď krása Boha zaleje dušu svojím svetlom ...

je tým celý človek premenený na podstatu bytia./6/

Tento úryvok pripomína hlboký mystický zážitok, celkom zodpovedajúci vysvetleniam Hazrata Inayata Khana, ku ktorým sa vrátíme neskôr. Uvedené citáty dostatočne ukazujú jedinečné postavenie Egypta v starom náboženstve. Mohol by byť považovaný za ezoterické srdce ľudstva. A zdá sa, že hermetizmus má pôvod v ezoterizme. Inayat Khan vidí dôkaz tohto tvrdenia v egyptských pyramídach.

Hovorí, že táto architektúra dosiahla duchovné štádium a dodáva: „Bol to vek mystiky a všetky ich činy neboli len výsledkom mechanickej sily, uskutočnila ich sila duchovná, a preto ich dielo pretrvá dlho ...“./7/

Vplyvy na sufizmus vo svete islamu

Popri najstaršej tradícii, začínajúcej v egyptských mystériách a pokračujúcej zjavením sa koránu, ako impulzu stimulujúceho hľadanie osobnej komunikácie s Bohom, môžeme nájsť rôzne spojenia medzi sufizmom a mystickými prúdmi v ostatných veľkých náboženstvách stretávajúcich sa na Blízkom východe. Pre univerzálny sufizmus - sufizmus obnovený a inšpirovaný Hazratom Inayat Khanom - sú tieto spojenia zaujímavé, lebo práve ľahké vlievanie rôznych mystických prúdov do sufizmu demonštruje jeho v podstate univerzálny charakter. V tomto kontexte je vhodné sa zmieniť o výraznej postave sufistu Šihabuddina Jahyu al Suhravardího (1151 - 1191), ktorý sa veľmi tvorivo zameral na integráciu všetkých foriem a prúdov v sufizme do jedného filozofického a ezoterického celku. Suhravardí sa snažil dať v sufizme duchovným a symbolickým prvkom z hermetických i zoroastrických tradícií dôležitú rolu.

Boj medzi dobrom a zlom, svetlom a tmou, hrá významnú úlohu v zoroastrickom náboženstve. Suhravardí vytvoril z jeho princípu božského svetla mystickú filozofiu božského osvietenia. Jeho najznámejšími dielami sú *The Philosophy of Illumination* (Filozofia osvietenia) a *The Temple of Light* (Chrám svetla). Suhravardí hľadal živú syntézu, založenú na večnej mystickej tradícii, ako sa prejavovala počas storočí, najprv prostredníctvom Hermesa, potom Platóna a ďalej u indických a perzských mudrcov.

V spoločnosti, v ktorej sa sufizmus vyvíjal, mal svoje tradičné miesto judaizmus. Sufistov vlastne inšpirovala osobnosť Mojžiša, najväčšieho židovského proroka. Ako hovorí Hazrat Inayat Khan: „Mojžiš, najžiarivejší prorok Starého zákona ... bol obľúbeným hrdinom arabských a perzských básnikov a v básňach perzských sufistov je o Mojžišovi zmienka tak často, ako v hinduistickej poézii o Krišnovi“./8/ Príbeh Mojžišovho výstupu na horu Sinaj rozpráva, že „pri príchode na vrchol uvidel záblesk takého silného blesku, že prenikol celou jeho bytosťou. Mojžiš upadol do bezvedomia, a keď sa spamätal, ocitol sa v stave osvietenia“./8/ Ako Inayat Khan vysvetľuje, ukazuje to na skutočnosť, že „osvietenie môže vstúpiť do našej duše v jedinom okamihu“. A „Mojžiš klesajúci k zemi môže byť interpretovaný ako kríž - symbol kresťanstva, vyjadrujúci: „nie ja som, Ty si.“ Aby človek bol, musí prejsť štádiom, v ktorom nie je

ničím. V sufistických pojmoch faná označuje prehliadnutie človeka: „Nie som tým, čím som si vždy myslel, že som.“ To je skutočné popretie seba, ktorému hinduisti hovoria Iajam a buddhisti zánik tela i duše. Je to zánik falošného „ja“, ktoré umožňuje vyniknúť pravému „Ja“. Po dosiahnutí tohto stavu sa človek stále viac a viac približuje k Bohu, kým sa neocitne tvárou v tvár svojmu božskému ideálu, s ktorým môže komunikovať v každom okamihu svojho života.“/8/ Kresťanské vplyvy vychádzali hlavne z východného kresťanstva, ktoré bolo blízke arabskému mysleniu a povahe. Kým kresťanskí mnísi a askéti poskytovali príkladom a diskuziou vzor svojim zapáleným moslimským proťajškom, boli medzi nimi dlhotrvajúce priateľské vzťahy. Prechod od asketickej zbožnosti a oddanosti prvotného asketizmu k plnému mysticismu bol ovplyvnený vzrastajúcou prevahou lásky k Bohu v duchovnom vedomí. Zdá sa, že význam tohto kľúčového prvku prenikol všetky rozličné náboženské tradície toho obdobia. Nedá sa preto povedať, že by niektoré náboženstvo prevládalo, ale vzájomné pôsobenie pri vyjadrovaní v poézii a aforizmoch medzi odlišnými náboženskými skupinami bolo určite veľmi podnetné.

Nezávisle na tom všetkom osobnosť Ježiša ovplyvnila asketický a mystický idealizmus. V jedinečnom a stále otvorenom prípade mal tento ideál veľmi silný dopad. Mansúr Al Hallaj (ako je väčšinou známy) zostal po celé stáročia jednou z najväčších postáv sufizmu. Jeho slávna veta „Ana al Haqq („Ja som Pravda“ alebo „Ja som Boh“) ho v roku 922 priviedla na popravisisko za podnecovanie ku kacírstvu. V jeho vyhláseniach o Bohu prevtelenom do človeka mu bol veľkým príkladom Ježiš. Pri plnom vedomí súhlasil s odsúdením a utrpením, ako so súčasťou svojho božského osudu a cenou zaň. Je treba pripustiť, že svoje mučeníctvo sám vyprovokoval. Ako mnohí iní, vrátane jeho vlastného učiteľa Al Džunajda a radikála Bejazida Bistamiho, bol by unikol bez úhony, keby svoje presvedčenie nedával najavo tak hlasno, pretože kalifská vláda v Bagdade prenasledovala také ideologicky neprijateľné doktríny len v prípade, že viedli k sociálnemu a politickému nepokoju a vzbure. Snažil sa svedčiť skoro v kresťanskom zmysle, tvrdohlavo predkladal dôkazy. Inkarnácia i utrpenie Krista boli preňho zdrojom inšpirácie. Al Hallov slávny výrok „Ja som Pravda“ sa stal základom sufistického mysticismu. Vyplyva z pochopenia, že pravda je Boh a Boh je jediný, všadeprítomný a všetkoprestupujúci. Len naše stotožnenie sa s vlastnou obmedzenou osobnosťou nám nedovoľuje spojiť sa v našom vedomí s božskou bytosťou. Keď je stotožnenie zničené, človek si toto spojenie uvedomí. Aj Hallaj sa modlil: „Ó Pane, odstráň Tvojím Ja moje „to som ja“, ktoré ma mučí“./9/ A keď toto zjednotenie získal, vyjadril svoj zážitok v onom „Ana al Haqq“, „Ja som Boh“. Ale najpôsobivejšie boli slávne slová, ktoré vyriekol pri svojej poprave:

Ó Pane, snažne Ťa prosím, daj mi silu byť vďačný za Tvoju milosť, ktorú si mi udelil. Skryl si pred druhými, čo si vyjavil mne - sláva Tvojej žiarivej priazni. Prikázal si, aby som zachoval tajomstvo Tvojho vnútorného vedomia a nedovolil si ho poznať iným. Pokiaľ ide o tých iných, Tvojich sluhov, zapálených náboženstvom, túžiacich po Tvojej priazni, ktorí sa tu zhromaždili aby ma zabili, odpusť im a zľutuj sa nad nimi, lebo keby si zjavil čo si skryl, nebol by som teraz trpel. Tebe patrí všetka chvála, nech dopustíš čokoľvek./9/

Prispenie ďalších hlavných prúdov náboženskej inšpirácie, hinduizmu a buddhizmu do sufizmu sa sleduje ťažšie. Ale je zaujímavé objaviť, ako Bejazid Bistami (9. storočie) založil svoju vlastnú pôvodnú mystickú skúsenosť na Upanišadách. Ukázalo sa, že tento vzťah je skutočnou realitou, pravdepodobne

vďaka sufistickému učiteľovi zo Sindu, dobre zbehlému v tradícii Véd. Medzi extatickými výpoveďami Bistamiho nájdeme známe „Ty si to“, zvolanie „Večná blaženosť mi!“, ktoré je možné podobne nájsť v Upanišadách, rovnako ako „Ja som On“./10/ Tieto zážitky uvedomenia si spojenia s Bohom sú podstatné pre celý mysticismus. Bistami tiež používa ďalšie hinduistické príspevky. Zavádza pre túto koncepciu arabský pojem mája - ilúzia vonkajšieho sveta. Vieme, že existovala aktívna hinduistická komunita v Bahkhu vo východnej Perzii (terajší afgánsky Turkestan), a že toto mesto získalo neskôr slávu vďaka svojim sufistom. Jedným z najznámejších odtiaľ pochádzajúcich prvých asketických sufistov bol Ibrahim B. Adham, princ z Balkhu, syn kráľa Khorasana. Stelesňoval vo svojej osobe spojovací článok medzi bhikšu a zahid, buddhistickými a sufistickými askétmi. Legenda o jeho konverzii k asketizmu bola často porovnávaná s príbehom Guatama Buddha. Keď bol na love, začul hlas, ktorý mu hovoril: „Pre toto si nebol stvorený. Týmto si nebol poverený.“ Obzeral sa, ale nikoho nevidel. Povedal: „Boh zatiaľ diabla.“ Ale keď pokračoval, počul rovnaký hlas znova a jasnejšie. Ešte raz to zopakoval. Potom počul hlas boží./11/ Keď sa Adhama pýtali na definíciu bohoslužby, odpovedal: „Na začiatku obradu je meditácia a mlčanie, ako prostriedok sústredenia sa na Boha“./11/ To ukazuje, aký dôraz kládli prví sufisti na vnútorný život.

Sufistická poézia

Po Bejazidovi Bistamim a Al Hallajovi vedie ďalšia galéria zaujímavých postáv k učiteľovi z 11. storočia, Al-Ghazzálimu. V 13. storočí dosiahol klasický sufizmus vrchol v Ibn al-Arabim, španielskom filozofovi a mystikovi, a v Mauláná Džaláluddin Rúmim, perzskom sufistickom básnikovi, ktorého Mathnavi (Masnavi) tvorí poetický proťajšok k teoretickej práci Ibn al-Arabiho. V Perzii v tej dobe prekvitala sufistická poézia. Poetická predstavivosť Peržanov bola plodnou pôdou i nástrojom pre tento výraz sufizmu. Mnohí sufistickí mystici sa radšej vyjadrovali v básňach, poviedkach a literárnych symboloch. Jednak sa tak mohli vyhnúť urážkam „pravoverných“, jednak ich k tomu viedlo pochopenie skutočnosti, že pravda o žiadnej udalosti nemôže byť nikdy presne popísaná teóriou. Na Západe sa stali, podobne ako Rúmi, známymi veľkí básnici Faríduddin Attár, Sa‘adi, Háfiz a Omar Chajjám. Niekoľko krátkych úryvkov z diel slávnych sufistických básnikov vám dá predstavu o atmosfére sufizmu, ktorá ovplyvnila Hazrata Inayata Khana. Často z nich citoval vo svojom učení.

Džaláluddin Rúmi, syn učeného teológa, študoval sufizmus od ranej mladosti a stal sa uznávaným učiteľom náboženstva. Ale vnútorné osvietenie získal vďaka stretnutiu so Šamse Tabrízim, dervišom, ktorý sa choval zvláštne a divoko, ale Džaláluddin Rúmi v ňom videl milovaného Boha. Celé roky boli nerozluční. Šamse Tabrízim naliehal na Rúmiho, aby sa neuspokojil len so štúdiom kníh, aby išiel ďalej. Legenda rozpráva, že to bol on, kto zahodil rukopis, na ktorom Rúmi pracoval celé roky. Tak ho Tabrízim priviedol k vnútornému svetlu, duchovnej láske, jeho prispením sa Rúmi stal požehnaným básnikom, ktorý v mnohých formách, symboloch a príbehoch vyjadril vrúcnosť lásky k milovanému Bohu. Svoju mystickú inšpiráciu vyjadril tiež v rýchlom dervišskom tanci, ktorý tancovali príslušníci sufistického rádu Mevlevi. Tento mystický tanec sa tancuje dodnes. Rúmi často písal básne v stave extázy, a preto sú stále živým a večným zdrojom inšpirácie, aj keď nie sú vždy dost' zrozumiteľné. Človek ich musí počúvať svojím vnútorným sluchom. Niekoľko príkladov vám poskytne najlepšiu predstavu o nádhernej atmosfére Rúmiho poézie. Jeho najslávnejšie dielo Mathnavi (Masnavi) začína známym prirovnaním k píšťaľe z tŕstia:

Počúvaj píšťalu z trstia, ako rozpráva príbeh a sťažuje sa na odlúčenie hovoriac:

„Odvtedy, čo som odlúčená od trstiny, môj nárek spôsobuje, že muž i žena bedákajú.

Každý, kto sa ocitol ďaleko od svojho zdroja, si želá vrátiť čas, keď s ním býval spojený.

V píšťale z trstia je oheň Lásky, je to žiar Lásky, aký býva vo víne.

Píšťala z trstia je priateľkou každému, kto sa musel odlúčiť od priateľa: jej tón preniká našimi srdcami./12/

Hazrat Inayat Kahn hovorí o tomto Rúmiho prirovnaní:

Píšťalou myslí dušu, dušu, ktorá bola odrezaná od svojho zdroja, od kmeňa, kmeňa, ktorým je Boh. A neustálym plačom duše, či si to uvedomuje alebo nie, je jej túžba opäť nájsť ten kmeň, od ktorého bola odrezaná./7/

A na ďalšom mieste Inayat Kahn toto vysvetlenie dopĺňa:

Človek je kusom bambusu odseknutým od kmeňa. Kmeň je celistvý, dokonalý, kus je nedokonalý. Život vyrezal otvory v jeho srdci, takže môže znieť všetkými tónmi. Keď sa vyrežú otvory, začne vyludzovať melódiu, ktorá si získa duše ľudí./13/

V inej básni Rúmi zdôrazňuje radosť z tejto túžby:

Ó zvuk sladko znejúcej píšťaly, v tvojej melódii je chuť cukru, tvoje tóny mi večer i ráno prinášajú vôňu vernosti. Začni znova, zahraj tie melódie ešte raz: Ó slnko úžasnej božskej prítomnosti, svätožiara nad všetkými drahými!

Mlč, netrhaj závoj, vypi pohár ticha, zostaň skrytý, zvykaj si na láskavosť Boha./14/

Posledný verš sa dotýka dvoch dôležitých aspektov:

ticha, pohára ticha, ktorý musíme vypiť, a s ktorým musíme 2) odhaliť božie tajomstvo.

Iným aspektom tohto zahaľovania je láskavosť Boha, ktorý si veľmi neželá vidieť naše nedostatky.

Nasledujúci verš tiež spieva o tichu srdca:

Ak твоjím želaním z viery je bezpečie, hľadaj ho v odlúčení. Aké je miesto odlúčenia? Dom srdca. Zvykni si na prebývanie v srdci. Do domu srdca je prinášaná nádoba so zdravým a večným vínom. Mlč a cvič umenie ticha, zanechaj všetko falošné chvastanie, lebo srdce je miestom viery, v srdci sa pevne drž vernosti./14/

Ale musíme ísť po ceste, šplhať do výšky, aby sme sa dotkli nebeských sfér.

Povedal som: „Ukáž mi rebrík, po ktorom by som mohol vyliezť do neba.“

Odpovedal: „Tvoja hlava je rebrík, skloň hlavu pod svoje nohy.“

Keď dáš nohy na hlavu, položíš nohy na hlavu hviezd, až si prerazíš cestu vzduchom, postav sa na vzduch a choď! Stovky ciest k nebeskému vzduchu sa ti ukážu, každé ráno preplávaš k nebu ako modlitba./14/

Musíme skloniť hlavu, vzdať sa svojho rozumu. Keď sa takto podvolíme, môžeme stúpať nahor. Srdce musí byť otvorené, potom sa ním môžeme stať:

Počúvaj, lebo som pri dverách! Otvor dvere, zatvorené dvere nie sú znamením dobrého rozhodnutia. V srdci každej čiastočky je pre Teba dvor. Kým neotvoríš, zostane skrytý. Ty si tvorca brieždenia, Pán svitania.

Otváraš storo dverí a hovoríš: „Vojdi!“ To nie som ja, kto stojí pri dverách, ale Ty. Dovoľ mi pristúpiť, otvor dvere k sebe samému./14/

Krátky výber z nesmierného bohatstva Rúmiho poézie nám poskytuje prvý dojem o nadšenej vrúcnosti starého sufistického mysticizmu.

Iný veľký sufistický básnik Háfiz zo Šírázu bol majstrom perského ghazalu, básnickej formy blízkej nášmu sonetu, v ktorom spieva o víne, láske a zabúdaní na svoje slabé ja. Niekoľko krátkych uryvkov z Háfizových básní ukáže horúci pocit blaženosti vychádzajúci z týchto piesní o božskej láske:

Nie, rukou, ktorá podáva mi víno, prisahám,
naplnený pohár sa už viac nedotkne mojich pier,
kým moja pani so svojím žiariacim čelom
neozdobí moju hostinu - kým tajomstvo Lásky nevykízne
z nej ako z jazyka plameňa sviečky,
aj keď ja, nočný motýľ, s hanbou priznávam,
neodvážim sa velebiť svetlo Lásky bez zatemnenia./15/

Žiar lásky spôsobuje, že si človek želá, aby jeho ego bolo zatemnené. Porovnanie s nočným motýľom spaľujúcim sa kvôli láske v plameni sviečky sa v sufistickej poézii vyskytuje často. Táto láska je predovšetkým pozemským ziskom a stratou:

Hľaď na všetko zlato na trhovisku sveta,
na všetky slzy, ktoré svet zbytočne preliat,
neuspokoja tvoje túžiace srdce?
Mám dosť strát, dosť zisku,
mám svoju Lásku, čo ešte môžem chcieť?
Radujem sa zo spoločnosti tej,
ktorej hojivá pera spočíva na mojej - to mi stačí!/15/

Dôležité je prekonať svoje slabé ja:

Ja, Háfiz, Ja! To musíš prekonať!
Načúvaj múdrosti dievčiny z krčmy!
Bezcennej malej pobehlive - no namôjveru!
Si len krehký výtvar z hlíny a vody,
zaoberajúci sa svojou krásou ako vták.
No, Háfiz, Život je hádanka - nechaj ju byť:

Nie je na ňu odpoveď - len tento pohár./15/

Ďalší dôležitý aspekt sufizmu sa prejavil v diele Muslihuddina Sa'adiho. Jeho prosté príbehy a prirovnania ukazujú významné duchovné cnosti, ktoré sa dajú vypestovať v každodennom živote. Kládie dôraz na rozvoj osobnosti. Prirovnáva srdce ku kvetu, ktorý rozkvitá do krásy a šíri svoju vôňu. Dvoma známymi dielami Sa'adiho sú Gulistan, čo znamená „ružová záhrada“, a Bústan, „miesto vône“. Večnosť, viera v Boha a podriadenie sa Bohu sú kľúčovou koncepciou. Takto sa tiež obracia ku kráľovi, vládcovi:

Ó kráľ! Neodievaj sa do kráľovského šatu, keď prichádzaš na bohoslužbu. Pokorne pros ako derviš, hovoriac: „Ó Bože! Si silný a mocný. Nie som kráľom, len žobrákom na Tvojom dvore. Kým ma Tvoja pomoc neposilní, čo môže vzísť z mojej ruky? Pomôž mi a daj mi cnosti, lebo ako ináč by som mohol prospieť svojmu ľudu?“

Ak vládneš vo dne, modli sa vrúcne v noci. Veľkí medzi tvojimi sluhami na teba čakajú pri твоjích dverách. Tak by si mal slúžiť - s hlavou v modlitbách na božom prahu./16/

Toto je ideálny postoj pre každého, kto nesie nejakú zodpovednosť. Hazrat Inayat Khan cituje veľmi podobný príbeh a uvádza ho do súvislosti so srdcom:

Nakoľko je srdce otvorené, natoľko sa horizont krásy ukazuje jeho pohľadu. Prebudené a živé srdce nielen privádza človeka bližšie, ale priťahuje bližšie aj Boha. Je to ako v príbehu o perzskom kráľovi, ktorému Veľký vezír povedal: „Celý dlhý deň venuješ čas práci pre štát a v noci sa oddávaš Bohu. Prečo to robíš?“ Kráľ odpovedal: „V noci sa venujem Bohu, aby ma Boh vo dne sprevádzal.“/17/

Iný príbeh z Gulistanu Sa'adiho predstavuje veľkého sufistu Dhul-Nun al-Mistriho, o ktorom sa predtým hovorilo ako o spojovacom článku medzi sufizmom a egyptskými mystériami. Vyjadruje dôležitosť rozvíjania pocitu závislosti na Bohu a rovnako skutočného strachu z neho ako z pozemského vládcu:

Vezír navštívil Dhulnuna Mistriho a požiadal ho o láskavosť, hovoriac:

„Som dňom i nocou zamestnaný v službách sultána a dúfam, že budem odmenený, ale rovnako sa bojím, že ma potrestá.“

Dhulnun zaplakal a povedal: „Keby som sa bál Boha, veľkého a úžasného, ako sa ty bojíš sultána, bol by som jedným z radu spravodlivých.“

Keby nebolo nádeje na pokoj i nepokoj,
noha derviša by bola na nebi,
ale keby sa vezír bál Boha ako kráľ,
bol by kráľom./18/

Opäť iný aspekt nachádzame v príbehu o vezírovi, ktorý mal možnosť pobývať s dervišmi a začal byť ľahostajný ku všetkému, čo ponúka postavenie vládcu:

Vežír, ktorého zbavili jeho postavenia, vstúpil do kruhu dervišov a požehnanie ich spoločnosti malo na neho taký vplyv, že našiel uspokojenie vo svojej mysli. Keď mu bol kráľ opäť priaznivo naklonený a žiadal ho, aby opäť prevzal svoj úrad, vezír odmietol a povedal:

„Ústranie je lepšie než zastávanie úradu.“/18/

Cesta sufizmu do Indie

V 13. storočí, keď začali sufisti z rôznych sufistických rádov cestovať do Indie, rozšíril sa sufizmus z Perzie a Stredného východu na indický polostrov. Moslimskí králi, ktorí dobyli časti severnej Indie, ponúkali sufistom ochranu a vážnosť, ale sufistickí misionári pracovali individuálne bez podpory nejakej ústrednej organizácie v pozadí. Vďaka úprimnej oddanosti svojmu učeniu a duchovnosti, priťahovali rady nasledovníkov. Islamský sufizmus našiel najpohostinnejší domov na indickej pôde./19/ India so svojou dlhou duchovnou tradíciou bola dokorán otvorená tejto viere. Ako prvý medzi sufistickými rádmí prišiel do Indie rád Suhravardia./20/ Mnohí učители tohto rádu sa stali duchovnými vodcami vládnucich princov. Napríklad nizám z Hajdarabádu bol duchovným učeníkom sufistov z rádu Suhravardia. Najväčším sufistickým rádom v Indii je teraz rád Chištia, ktorý zaviedol v Indii v roku 1192 Muinuddin Chišti. Práve k tomuto rádu patrila zasväcovateľ Hazrata Inayata Khana, Muhammad Abu Hašim Madani. Zakladateľ Muinuddin Chišti sa vzdelával v Buchare a v Samarkande.

Sám bol zasvätený Hazratom Usmanom Haroonim. Cestoval so svojím muršidom na mnohé miesta Stredného východu. Hovorí sa, že sa mu počas pobytu v Medine snívajú sen o svätom prorokovi, ktorý mu kázal, aby išiel do Ajmeru. Chišti nevedel kde to je. Ale v inom sne sa mu zjavila mapa s presným označením Ajmeru v severnej Indii. Najprv cestoval do Dillí, v ktorom vtedy vládol hinduistický kráľ, radža Pritviradža. Vládca nariadil jeho vypovedanie z Dillí. Hovorí sa však, že nech prišiel ktokoľvek vykonať rozkaz, natoľko ho očarila a podmanila magická osobnosť a láskavé vystupovanie tohto veľkého svätca, že musel počúvať kázanie Khwaji Saheba (Chištiho) a ochotne prijať islám, namiesto toho, aby ho vyhostil z mesta.

Tak si „Khwaja“ získal srdce Indov svojím duchovným nazeraním a posolstvom mieru a lásky. Jednou z vlastností islámskych sufistických rádov v Indii, ktorá veľmi priťahovala nasledovníkov, bol ideál bratstva, uznávanie rovnosti všetkých členov bez akéhokoľvek kastového rozlišovania, takého charakteristického pre indickú spoločnosť. V Ajmere musel Chišti spočiatku čeliť silnej opozícii, ale vďaka zázračnej ochrane sa veľmi dobre uviedol a získal mnoho nasledovníkov. Napísal poučné dopisy Qutubuddin Bakhtijar Kakimu, svojmu kalifovi, ktorý viedol rád v Dillí. V jednom z dopisov sa píše:

Ako človek spozná, že dosiahol blízkosť Boha? On (Chišti) odpovedal:

„Najlepší spôsob, ako sa to dozvieš, je robiť dobré skutky. Vez, že otvorenie dverí je určite blízko pre toho, kto má silu konať dobré skutky.“/21/

Bolo to preňho zrejme typické, lebo ho často volali Ghribom Nawazom, patrónom chudobných. Iné slová Chištiho, veľmi charakteristické pre mystickú filozofiu:

Poznanie tvorí bezodný oceán a osvietenie je ako vlna na ňom. Aký je

potom vzťah Boha a človeka? Kým oceán poznania je spravovaný Bohom, osvietenie patrí človeku./21/

Chiští zomrel v roku 1236 vo veku 93 rokov. Jeho dargah (hrob svätca) v Ajmere sa stal posvätným miestom púťí, ktoré každoročne navštevujú státisíce vyznávačov. Pri návšteve tohto miesta na človeka mocne pôsobí atmosféra svetla a inšpirácie. V areáli dargahu na návštevníkov urobí silný dojem aj obrovský kotol, vyšší než človek, používaný pri varení jedál pre chudobných. To opäť ukazuje, ako boli dobré skutky - sociálna práca - spojené s duchovným učením. V učení a meditácii rádu Chiští hrá veľmi dôležitú rolu hudba. O Muiniddin Chištím sa hovorí, že pri počúvaní hudby niekedy upadal v extáze do bezvedomia. Jeho hudobné koncerty vyvolávali duchovné vytrženie./22/ Táto hudobná tradícia rádu Chiští pokračuje v dlhej línii po sebe idúcich duchovných učiteľov až do súčasnosti.

Jedným z duchovných pokračovateľov Muinuddina Chištieho bol Nizámuddin Aulia (1238-1325), pochovaný za Dillí na mieste, ktoré sa teraz volá Nové Dillí. Jeho dargah s pristavanou mešitou a dargah Amira Khusraua, veľkého indického sufistického básnika, jeho žiaka, sa tiež stali posvätnými miestami, každoročne navštevovanými státisícami vyznávačov.

Koncom 19. storočia sa Maula Bakš, starý otec Inayata Khana, veľký hudobník, stal prvým riaditeľom Akadémie hudby (Gajanšala) v Barode. Jeho eklektizmus spojil spolu veľa rôznych prúdov indickej hudby. Táto tradícia v rodine, v ktorej bol Inayat Khan vychovávaný, má podiel na tom, že sa stal veľkým mystikom, predurčeným pre poslanie zovšeobecniť sufizmus a zoznámiť západný svet s jeho múdrosťou. Sufizmus tak pokračuje na svojej ceste.

Hazrat Inayat Khan/1/

Detstvo

Inayat Khan sa narodil 5. júla 1882 v Barode v Indii. Baroda bola pokrokovým štátom. Jeho maharadža Sajádži Rao Gaekwar popísal svoje predstavy o Indii takto:

India musí prestať byť poľnohospodárskou krajinou, je treba, aby získala svoje miesto medzi komerčnými a priemyslovými štátmi. Nevieť si predstaviť žiadnu vznešenejšiu misiu, než učiť Západ filozofiu a od neho sa naučiť vedu, vstúpiť Európe čistotu života a dospieť k jej ušľachtilému politickému ideálu, americkému mysleniu vnuknúť duchovnosť a prijímať podnikateľské spôsoby ich obchodníkov.

Tento ideál zvädzajúci dovedna najlepšie vlastnosti Východu a Západu sa mal neskôr stať jedným z cieľov sufistického hnutia Inayata Khana. Jeho láskavý starý otec, Maula Bakš, hral dôležitú úlohu v živote mladého muža. Maula Bakš dostal svoje meno od derviša zo sufistického rádu Chištieho, ktorý ho požiadal, aby mu zaspieval. Dal mu požehnanie a povedal: „Maula Bakš, Bohom požehnaný, bude tvoje meno. Budú ho poznať po celej krajine a tvoja hudba ťa preslávi.“/1, str.19/ O niekoľko rokov neskôr bol Maula Bakš prijatý ako jediný žiak jedného z najúspešnejších indických spevákov, Ghasita Khana. Naučil sa od svojho učiteľa všetko a neopustil ho, kým nezomrel. Potom začal cestovať po Indii, bol na dvoroch mnohých maharadžov, kde získal za svoje umenie najväčšie ocenenia. Poznal tak hudbu severnej Indie s vplyvom perzskej a arabskej hudby, a tiež asketickejšiu hudbu juhu, považovanú za posvätnú a za súčasť náboženstva. Jeho vlastná hudba potom začala odrážať kumšt severu a hĺbku

juhu. Cieľom sa preňho stalo rozvinutie systému záznamu not pre hudbu, spájanie severnej a južnej praxe, aby bola prijateľná v celej krajine./2/ Študoval aj západnú hudbu - ako prípravu na svoje uvedenie k miestokráľovi. Keď sa Maula Bakš po mnohých rokoch vrátil do Barody, pokrokový maharadža založil Gajanšalu (Akadémiu hudby) a menoval ho jej prvým riaditeľom. To umožnilo Maula Bakšovi, aby sa od tej doby až do smrti (v roku 1896) venoval rozvoju a vzdelávaniu v indickej hudbe. Za jeho vedenia bola Akadémia otvorená všetkým bez ohľadu na kasty, vieru, pohlavie alebo absolvovanú školu. Cítil, že by sa hudba, vzhľadom na svoj vplyv na ľudský charakter, mala stať základom vzdelania pre každé dieťa. Dom Maulu Bakša sa stal miestom stretávania filozofov, básnikov a hudobníkov, lebo maharadžove reformy prilákali niektorých najvýznačnejších indických mysliteľov, moslimských i hinduistických. Maula Bakš bol vychovávaný ako moslim, ale pochopil krásu všetkých náboženstiev a mnohí jeho žiaci boli hinduistickí brahmani.

Taká bola atmosféra, v ktorej vyrastal Inayat Khan: inšpirujúca hudba, univerzálny názor, otvorený všetkým ľuďom bez rozdielu a slúžiaci všetkým, ktorých spojili dva póly indickej hudby. Bolo len prirodzené, že sa medzi Inayatom Khanom a jeho starým otcom vytvorilo veľmi silné puto.

Akoby hladujúce a smädné salo dieťa do seba dušu svojho starého otca,
a akoby starý otec dieťa vychovával a staral sa oň vo viere, že predstavuje
najdokonalejší plod súcna zasvätený hľadaniu ideálu./1, str.29/

Keď bol Inayat malý, starý otec ho ráno budieval a spolu potom trávili dopoludnie cvičením, spevom a štúdiom hudby. Ako vnuk vyrastal, Maula Bakš mu venoval viac a viac pozornosti a Inayat do seba vstrebával čaro osobnosti svojho starého otca a všetko dobré a krásne v ňom./1, str.44/ Inayatov otec, Mašaik Ráhmat Khan, tiež pochádzal z rodiny hudobníkov, básnikov a mystikov. Keď cestoval po Indii, stretol sa s učiteľom a spýtal sa ho, kam by mal ísť. Učiteľ ukázal rukou smerom k Barode a Ráhmat Khan ho počúvol. Medzi ním a Maula Bakšom vznikol hlboký a dôverný priateľský vzťah. Khan sa oženil s jeho dcérou, pomáhal svokrovi v práci pre Akadémiu hudby a významne ho podporoval. Ráhmat Khan bol vynikajúcim spevákom klasickej hudby dhrupad.

Bol prísny, ale milujúci a láskavý. Ako sa píše v /1/: „Láskavé skutky a zdvorilosť považoval v živote za hlavné a veľmi svedomito sa staral o druhých a snažil sa zdieľať s nimi ich pocity.“/1, str.31/ O Inayatovej matke sa v /1/ hovorí málo, ale popisuje ju ako ženu s jemnou, žiarivou osobnosťou, ktorá bola oddaná, milujúca a nežná. Mala široké záujmy a vedela arabsky, perzsky a hovorila jazykom urdu. Bola rovnako milá k služobníkom i k deťom, vždy udržiavala harmonickú atmosféru. Netúžila po podiele z otcovho majetku: „Nech Boh požehná mojim deťom. Kiež by zdedili radšej skvelé vlastnosti môjho otca než diel jeho majetku, stačilo by to. Aké trvanie má svetský majetok? V živote záleží len na jednej veci, a tou sú ľudské vlastnosti. Tie starého otca by mali zdediť.“/1, str.33/ Pred Inayatovým narodením mala jeho matka sny, v ktorých videla Krista, ako k nej prichádza a uzdravuje ju. Niekedy sa objavil Mohamed a požehnal jej, inokedy sa ocitla medzi prorokmi a svätými, ktorí akoby sa o ňu starali alebo ju prijímali či na niečo čakali, alebo ju pripravovali na čas, ktorý predpovedali. Povahou bola oddaná, skromná, pokorná a nenáročná. O svojich snoch nepovedala nikomu okrem Bimy, svojej matky. Tá bola tiež zbožná a vtedy už veľmi stará. Bima povedala: „To je dobrá novina, a predsa veľké bremeno a zodpovednosť pre teba ako matku a aj pre toho, kto príde. Nehovor o tom nikomu, ale žiadaj o ochranu Boha a o pomoc tých, ktorých uvidíš.“/1, str.33/ V takej duchovnej rodine a prostredí vyrastal

Inayat Khan, mimoriadne nadaný mladý muž. Jeho sklony, myslenie, ideály a skúsenosti ho predurčovali k veľkému poslaniu jeho života. /1/ podáva nádherný obraz jeho života v Indii ako chlapca a mladého muža, s mnohými podnetnými príbehmi a stretnutiami s hudobníkmi, mystikmi a učiteľmi v rozprávkovom svete indických princov. Mnohé z príbehov poskytujú názorný vhľad do duchovného života sufizmu. Tu je možné uviesť len celkový popis a niekoľko príkladov:

Najväčšiu radosť mu robilo, keď sa mohol so svojimi bratmi alebo kamarátmi podeliť o koláč“/1, str.33/. Silno cítil smútok a bolesť ľudí vo svojom okolí a často sa uchýľoval do samoty, kde v tichu meditoval. Tento mystický sklon sa u neho prejavoval už v detstve. „Inayat veľmi často uprostred rušnej činnosti alebo rozruchu, v prítomnosti príbuzných alebo priateľov stíchol a zasníval sa. Zdalo sa, že je nad všetkým, čo sa okolo neho deje.“/1, str.41/ Od počiatku prichádzal do kontaktu s rôznymi náboženstvami, bol nimi inšpirovaný a prežíval a vyjadroval základnú jednotu pravdy všetkých náboženstiev. Začalo to, keď ho - ako človeka pochádzajúceho z moslimskej rodiny - poslali do marathi školy (hinduistická škola, v ktorej sa učilo v marathi, jazyku vládnucej vrstvy). Bola považovaná za modernú, hoci vyučovanie bolo ešte veľmi staromódne./3/ Keď starý otec i otec videli jeho duchovný záujem, zoznámili ho s radom mudrcov a jogínov. Inayat Khan - ešte ako malý chlapec - sedával ticho a vstrebával atmosféru ich prítomnosti. Keď sa Inayat stretol s Hamsasvarupom, veľmi inšpirujúcim swamim (svätým mužom), pocítil silnú náklonnosť k hinduizmu. Rád študoval Bhagavadgítu, celkom plynule hovoril marathi hinduistických učencov, gujarati mnohých parsistických priateľov rodiny a svojím vlastným domácim jazykom hindustánčinou (teraz známa ako jazyk urdu). Zároveň sa pravidelne modlil moslimské modlitby a cítil vrodené sympatie k Mohamedovi./1, str.53/ Neskôr sa za svojho pobytu v Hajdarabáde stretol s mnohými parsami a zoznámil sa s vysokým kňazom tohto starého Zoroastrovho náboženstva, ktorý bol očarený tým, že Inayat „spieval ich posvätné spevy v ragas s rovnakým nadšením a velebnosťou, ako spieval svoje vlastné.“/1, str.72/ Raz, keď už mal svojho muršida/4/, sťažoval sa tomuto muršidovi istý ortodoxný moslim, že „medzi Inayatovými priateľmi sú ľudia iných náboženstiev - hinduisti, parsovia, kresťania a židia“. Ten však odpovedal: „Kým ty vidíš vonkajšiu Inayatovu osobu, ja vidím jeho vnútornú bytosť. Nemôžem ti dosť dobre vysvetliť aký Inayat je a čo pre mňa znamená, môžem povedať len to, že je to môj milovaný muríd a som naňho pyšný.“/1, str.77-78/ Inayat sa tiež veľmi zaujímal o život na Západe. Rád o ňom čítal a učil sa anglicky. Len čo poznal trochu z tohto jazyka, s obľubou to precvičoval pri stretnutiach s Angličanmi. Od svojho strýka Alaoddina Khana (Dr. A.M. Pathana), ktorý absolvoval Kráľovskú hudobnú akadémiu v Londýne, sa učil európsku hudbu. To všetko pomáhalo pripraviť Inayata na jeho veľkú životnú misiu v západnom svete.

Otec naučil Inayata mnohým cenným veciam. Keď si všimol Inayatov silný sklon k samote a k asketickému životu v prírode, napomáhal jeho rovnováhe tým, že mu ukázal dôležitosť života vo svete. „Lebo svet je stvorený pre nejaký účel“./1, str.55/ Ukázal Inayatovi krásu lásky a služby bližnému. Učil ho hovoriť pravdu a žiť čistým životom, naučil ho veriť v Boha. Toto učenie „prenikalo najhlbším vnútrom Inayatovej bytosti. Akoby niečo z jeho povahy bolo vynesené na povrch“./1, str.56/ V roku 1896, hneď po Inayatových štrnástich narodeninách, Maula Bakš zomrel.

Strata starého otca, ktorý bol výraznou, magickou osobnosťou, tak dobre rozumel Inayatovi a bol súčasne jeho priateľom i učiteľom, chlapcom veľmi otriasla. Táto „veľká bolesť odlúčenia otvorila jeho srdce otázkam života a smrti“./1, str.58/

Prvé cesty po Indii

Rodičia cítili, že by Inayatovi Khanovi zmena prostredia pomohla prekonať smútok. Dovolili mu sprevádzať otca do Nepálu, kam ho pozval maharadža na zhromaždenie významných indických hudobníkov.

To bol začiatok Inayatových ciest po Indii. V priebehu nasledujúcich štrnástich rokov precestoval pri rade ciest celý indický kontinent. Popis ciest v /1/ im dodáva na rozprávkovosti. Je tu popísaná krása indickej prírody. Na svojej prvej ceste do Nepálu prechádzal šesť dní pralesom miestami, kde nebola jediná cesta. Maharadža poslal pre svojich hostí nosítka, ale Inayat dal prednosť pešej ceste pralesom. Tešil sa z krásy prírody, samoty v pralese, spevu vtákov. Stromy stojace stovky rokov v miestach, kde nikdy nežil človek, mu prinášali pocit pokoja a mieru. „V každom ohnutom konári videl ruku žehnajúceho Boha.“/1, str.59/ Cesty, ktoré Inayat Khan podnikol, boli zvlášť dôležité pre jeho hudobný a duchovný vývoj. V Káthmandu, hlavnom meste Nepálu, mal možnosť počúvať veľkých indických spevákov. To mu pomohlo zdokonaľiť sa v štúdiu hudby. Tiež poznal, ako hudba harmonizuje osobnosť hudobníkov a poučil sa viac než predtým o posvätnosti hudby. Súčasne si však uvedomoval, že „tí, ktorí sa doteraz neponorili do hĺbín hudby, ale mali naopak sklon k zábave a frivolnosti, sú viac lákaní pestrosťou a veselím života, neovládajú svoje chůtky a sú bezohľadní vo svojej vášni.“/1, str.61/ Nepáčila sa mu ani tendencia mnohých hudobníkov zaliečať sa svojim patrónom, maharadžom, aby získali ich priazeň. Videl, že to vedie k degradácii indickej hudby. Pri svojej neskoršej návšteve Bombaja v roku 1902 si skutočne uvedomil, že indická hudba sa dostala na nižšiu úroveň kvôli prílišnej náklonnosti k ľahkej hudbe. Pochopil aj dôvod - „skutočná hudba bola celé roky spievaná hlavne v palácoch a zriedkakedy v chrámoch, a široká verejnosť ju nemala možnosť poznať.“/1, str.66/ Preto býval často sklamaný odozvou poslucháčov na svoju hudbu. A tak sa učil spievať pre seba, a darilo sa mu to. Asi po roku sa Inayat vrátil so svojím otcom do Barody. Matka ho privítala s radosťou a medzi ňou a synom sa vytvorilo puto vzájomného porozumenia. Matkina náhla smrť po krátkej chorobe bola pre Inayata ťažkou ranou. Začal cestovať sám a bol zvaný, aby spieval na koncertoch u rôznych maharadžov. Mal veľký úspech v Mysore a vrchol svojej hudobnej kariéry dosiahol v Hajdarabáde, kde dúfal, že bude môcť spievať pre vládcu, nizáma. Po polročnom trpezlivom čakaní, cvičení a napísaní knihy o hudbe, ho jeho priateľ predstavil ministerskému predsedovi, na ktorého Inayat urobil veľký dojem a bol potom predvedený pred nizáma. Inayat sa tak stretol s vládcom, ktorý pochopil a ocenil jeho hudbu a duchovnú atmosféru. /1/ popisuje Inayatove stretnutie s nizámom takto:

Keď Inayat prestúpil pred nizáma, hneď prvé stretnutie ich očí medzi nimi vytvorilo puto porozumenia. Nizám, sám básnik a hudobník, vnímal volanie, ktoré Inayata sprevádzalo v kráľovstve hudby. Inayata očarila nizámova prostota a láskavosť a jeho výnimočné chápanie ľudskej povahy. Nizám cítil, že Inayatov hudobný talent je len vonkajším hávom zahaľujúcim akési čarovné tajomstvo, ktorému túžil prísť na koreň./1, str.70/

Keď sa naň spýtal, Inayat vysvetlil čaro svojej hudby takto:

Zvuk, ako najvyšší stupeň vyjadrenia, je sám o sebe záhadný. Ten, kto pochopil zvuk, skutočne porozumie tajomstvu vesmíru. Moja hudba je mojou myšlienkou a moja myšlienka vyviera z môjho citu. Čím hlbšie sa norím do oceána citov, tým krajšie sú perly, ktoré odtiaľ prinášam v podobe melódií ...

Hudba je mojím náboženstvom, preto svetský úspech pre ňu nemôže byť nikdy tým pravým ocenením. Mojm jediným cieľom je dosiahnuť v hudbe dokonalosť./1, str.70/

Nizám bol hlboko dojatý. Dal Inayatovi meno Tansen po slávnom spevákovi na dvore Akbara Veľkého a navliekol mu na prst prekrásny smaragdový prsteň. To preslávilo Inayata v celej Indii, lebo dvor v Hajdarabáde bol najprednejší v krajine. Odvšadiaľ ho zvali, aby prišiel spievať, najskôr však pobýval len u nizáma. Počas neskorších ciest hral na mnohých indických kniežacích dvoroch.

Inayat od samého začiatku využíval na svojich cestách príležitosť na návštevu posvätných miest a stretával sa s významnými sufistami a učiteľmi. V Káthmandu objavil starého sufistu, krásnu osobnosť, keď raz jazdil na koni v horách a uvidel v diaľke akéhosi človeka sedieť na mieste, kde bol len málokedy niekto videný. Prišiel bližšie a zistil, že osoba sediaca osamote v tichej meditácii je mahatma. Stretnutie ich očí Inayata naplnilo pocitom blaženosti. Pokoj a mier, ktoré mahatma okolo seba vytváral, sa nedá popísať slovami.

Akoby pred ním všetky stromy, dokonca každý list, stáli nehybne v úcte.

Zdalo sa, že aj večne vanúci vietor sa upokojil pod vládou úplného ticha, vyvolaného mierom v mahatmovej duši.

Inayat zaspieval mahatmovi a odplatou dostal požehnanie jeho inšpirujúcim pohľadom. Potom sa Inayat často vracal na toto miesto so svojou vínou/5/ a mahatma si ho obľúbil. Svetlo, sila a mier, ktoré od neho Inayat prijímal, určili kariéru, ktorá sa mu stala osudom./1, str.62-63/

Duchovné hľadanie Inayata Khana

Neskôr počas svojho pobytu na dvore nizáma z Hajdarabádu začal Inayat venovať viac času rozjímaniu. Vnímal okolo seba žiarivé svetlo, budilo ho zo spánku, a preto meditoval. Neskôr ho v noci budil hlas volajúci „Allah ho akbar, Boh je veľký“. Vstal a v tichu presedel celé hodiny. Pri jednej príležitosti „videl so zatvorenými očami pred sebou postavu s veľmi krásnou tvárou“. Nasledujúci deň

Inayat hovoril o svojom zážitku s priateľom a ten mu povedal: „Teraz si dospel do okamihu, keď by si mal začať hľadať muršida“./1, str.73/

Začal teda hľadať učiteľa. Najprv ho niekoľko svätých mužov, ktorých oslovil, odmietlo viesť, naopak, prejavovali mu najväčšiu úctu. Navštívil aj veľkého učiteľa z Hajdarabádu, Maulana Khair-ul-Mubina, pred ktorým sám nizám stál úctivo v kúte a počúval jeho kázanie. Aj ten povedal: „Ja? Nezaslúžim si takú výsadu. Nie som jej hoden.“ .../1, str.75/

... Neuveriteľná náhoda spôsobila, že dostal telepaticky odkaz. Zavolať na chlapca, aby otvoril dvere a pripravil stoličku. Ku svojim návštevníkom sa obrátil so slovami: „Hazrat (majster) prichádza.“ V tom okamihu sa objavila a vstúpila do dverí postava, ktorá akoby spadla z neba a teraz jemne našľapovala po zemi, na ktorú nebola zvyknutá. Napriek tomu mal Inayat dojem, že tú tvár odniekiaľ pozná. Pri ďalšom premýšľaní si uvedomil, že je to rovnaká tvár, ktorú vídal pri svojich meditáciách. Keď sa majster posadil na pripravenú stoličku, pozrel na Inayata a nemohol z neho spustiť oči. Stretnutie ich pohľadov prebudilo okamžitú, takpovediac tisícročnú spriaznenosť. „Kto je tento mladý muž? Veľmi silno priťahuje moju dušu“, povedal majster. Maulana povedal: „Vaša svätosť, tento mladý muž je hudobný génus a túži sa podrobiť vášmu požehnanému vedeniu.“ Majster okamžite súhlasil a hneď začal Inayata zasväcovať.

Inayat napísal svojmu muršidovi takúto pieseň:

Ty máš moju ruku, môj vážený zasvätiťel,
teraz je moja pýcha v Tvojich rukách.
Srdce, svoj jediný poklad, dal som Tebe,
teraz mi nič nezostalo a mám z toho radosť.
Pohár, ktorý si mi dal vypiť, ma omámil.
Teraz nežiadam o nektár.
Ako Jozef si získal moje srdce,
ako Kristus si ma prebudil z mŕtvych,
ako Mojžiš si mi dal posolstvo,
ako Mohamed si mi dal čašu,
Tvojou zásluhou má Inayat všetko, čo si prial,
uctievaný buď, Spasiteľu, môj Pane.

Zaspieval svojmu muršidovi a ten bol piesňou dojatý. Položil ruky na Inayatovu hlavu a požehnal mu slovami: „Buď požehnaný božím svetlom a osvecuj milovaných Allaha.“/1, str.75-76/

Od tej doby sa medzi Inayatom a jeho muršidom, Sajjeem Muhammadom Abú Hašim Madánim, vytváral veľmi hlboký vzťah učiteľa a žiaka. Inayat ho navštevoval čo najčastejšie a „sedával v prítomnosti muršida so srdcom otvoreným ako prázdny pohár, do ktorého sa mohli vlievať osvietené slová, opájajúci pohľad a povznášajúca atmosféra, ktorou bolo celé prostredie okolo muršida naplnené.“/1, str.76/

Po návrate domov celé hodiny mlčal. A keď bol so svojím muršidom, zisťoval, že všetky problémy boli vyriešené bez toho, aby sa na niečo pýtal. Zistil, že slová nie sú potrebné, samotná muršidova prítomnosť je svetlom ožarujúcim myseľ všetkých v jeho blízkosti. Všetko, čo vyzeralo ťažké a nejasné, sa

stalo jednoduchým a zrozumiteľným. Zdalo sa, že síce všetko vie, ale predsa je to skryté jeho očiam, a až v prítomnosti muršida sa pred ním všetko odhaľuje./1, str.80/

Jeho priatelia na ňom pozorovali pozoruhodnú zmenu, stal sa z neho celkom iný človek. Aj jeho spev sa zmenil. Nizám ním bol očarený a snažil sa ho udržať na svojom dvore, ale Inayat začal túžiť po slobode. Teraz našiel niečo, čo bolo oveľa väčšie než svetská nádhera dvora.

Keď v roku 1908 jeho muršid opúšťal pozemský svet a žiadal odpustenie od všetkých blízkych, modlil sa za nich a dal im požehnanie, zanechal v Inayatovom srdci bolestnú prázdnotu. Nádherný nizámov dvor ho už nelákal. Odišiel teda a zahájil svoju púť ku svätým mužom Indie. Opäť sa stretol s mnohými učiteľmi a sufistami. Hlboký dojem naňho urobila návšteva hrobu Muinuddina Chištiho, zakladateľa sufistického rádu Chištia v Ajmere, ku ktorému jeho muršid patril. V noci počúval pieseň fakíra a bol dojatý k slzám.

Keď sedel na koberci s ružencom v ruke, uvažoval o tom, že všetky znalosti a povest', ktoré dosiahol, sú celkom ničotné v porovnaní s jeho najat, čiže spasením. Poznal, že svet nie je ani javisko postavené pre našu zábavu, ani trh na uspokojenie márnivosti a hladu, ale škola, v ktorej máme dostať tvrdú

lekcii. Potom si zvolil celkom inú cestu, než ktorú sledoval dovtedy. Inými slovami, obrátil nový list knihy svojho života./1, str.86/

Zaujímalo ho, čo by mal robiť:

„Mám sa stať dervišom a žiť z almužien, ktoré mi dajú? Keby som to urobil, bol by som bremenom pre tých, ktorí si zarábajú na živobytie. Keby som si išiel zarábať na živobytie do sveta a predával svoju hudbu za peniaze, bolo by to horšie než otroctvo. Okrem toho by to bolo hádzanie perál sviniam.“

Pohľad na bohatých v jeho krajine, ako zle s hudbou zaobchádzali, mu zraňoval srdce. Pomyslel si, že najlepší spôsob, ako využiť túto ranu, je pokúsiť sa svojím nezávislým duchom povzniesť indickú hudbu k jej pôvodnej sláve./1, str.107/

Tak Inayat cestoval a na mnohých miestach poriadal koncerty a prednášky o hudbe. Ale „hudba bola jeho vnútorným svetom. Život preňho znamenal vidieť celý deň fakírov a dervišov a vysedávať väčšiu časť noci na vigíliách a spievať do úsvitu vrúcne piesne a po večeroch pri hudbe meditovať.“/1, str.107/ Došlo k mnohým nádherným a podnetným stretnutiam. Jedného dňa navštívil brahmana, veľkého vešťača. Keď boli sami, povedal Inayatovi:

„Musíš ísť do západného sveta ... tam vykonáš skvelú prácu, o ktorej ti teraz nemôžem povedať. Neprinesie ti bohatstvo, ale bude významnejšia než si vieš predstaviť. Pozbieraj teda odvalu a všetky mraky zmiznú.“/1, str.109/

Inayat teraz dosiahol vrchol svojho duchovného hľadania. Mohol sa okamžite dostať do stavu samadhi. Ako popisuje /1/:

Ešte ani nezačal hrať a už stúpil do nadpozemských sfér. Rozvinul sa k dokonalosti, že nielen on sám, ale aj ostatní prítomní okolo boli očarení a cítili blaženosť, v ktorej Inayat nachádzal naplnenie svojho hudobného nadania. Nevedeli kde sú, ani čo počujú, a nevedomovali si, do akej sféry sa povzniesli. Keď hudba skončila, Inayat bol ponorený do extázy a všetci vyzerali akoby sa stratili v hmle.

Tak hudba „splnila svoju úlohu v jeho živote. Teraz preňho mala začať nová éra“./1, str.111/

V posledných rokoch prišiel o všetkých, ktorí ho nejakým spôsobom viedli: o starého otca, otca, matku a svojho muršida. Cítil, že jedincovi naozaj nič nepatrí. Teraz si jasne uvedomoval muršidove slová: „Choď do sveta, dieťa moje, a harmonizuj Východ a Západ pomocou harmónie svojej hudby. Rozširuj v cudzine múdrosť sufizmu, lebo si bol na to predurčený Allahom najmilostivejším a najsúcitnejším.“/1, str.111/ Prebiehali posledné prípravy. Čas jeho misie nastal. Nikto ho nezdržiaval, cesta bola pripravená. A tak 13. septembra 1910 opustil Indiu a vydal sa na cestu do Spojených štátov. Išiel s ním aj starší z jeho dvoch bratov Maheboob Khan a bratranec Muhammad Ali Khan. Zveril sa vedeniu a ochrane Boha. Vo svojej neskoršej autobiografii napísal: „Osud ma viedol zo sveta lyriky a poézie do sveta priemyslu a obchodu ... Dal som zbohom svojej rodnej Indii, krajine slnka, a išiel do Ameriky, krajiny svojej budúcnosti.“/1, str.121/ Jeho práca spočívajúca v rozširovaní sufistického posolstva v západnom svete sa začala.

Cesta sufizmu na Západ

Ako vplávali do newyorského prístavu, uvidel Inayat Khan sochu Slobody a zdalo sa mu, akoby vyjadrovala „očkávanie povznesenia z materiálnej slobody do duchovnej slobody“./1, str.123/ V New

Yorku ho ovládol pocit, že sa ocitol v úplne inom svete, vo svete obrovskej aktivity, kde sa zdá byť všetko v pohybe./1, str. 123/ Ale vzhľadom na to, že prinášal posolstvo jednoty, veril, že sa mu skoro podarí prispôbiť sa ľuďom a podmienkam.

Prišiel so sufistickým posolstvom, ale uvedomoval si, že spočiatku bude jeho jediným prostriedkom hudba - jeho profesia. V nej mu pomáhali jeho brat Maheboob Khan a bratranec Muhammad Ali Khan, ktorí boli tiež úspešnými indickými hudobníkmi. Hudba im skutočne otvorila prvé dvere. Dostali pozvanie na usporiadanie koncertov a na besedy o indickej hudbe, najprv na Kolumbijskej univerzite v New Yorku a neskôr na západnom pobreží v UCLA a Berkeley. Tak začali nadväzovať prvé kontakty. Ale cítili, že ich hudba „je v cudzej krajine podrobovaná ťažkej skúške, kde pripomína starú mincu prinášanú do modernej banky“./1, str. 123/ Pokiaľ išlo o pravý cieľ cesty - priniesť na Západ sufistické posolstvo - Inayat Khan pochopil, že doba ešte nedozrela. Najskôr potreboval čas, aby mohol spoznať západný svet, preštudovať psychológiu ľudí a tak zistiť, ako by mohol naplniť svoju misiu. Svoju prácu na Západe považoval za „najťažšiu úlohu, akú si kedy dokázal predstaviť“./1, str. 179/ Bolo na to veľa dôvodov. Predovšetkým za ním nestála žiadna organizácia, ktorá by ho podporovala. Tiež prišiel do veľmi odlišného sveta, v ktorom nemal ani známych, ani podporovateľov. Za tejto situácie často trpel nedostatkom peňazí. Neskôr napísal: „Ukázalo sa, že chudoba je môj najväčší nepriateľ.“/1, str. 185/ Hoci, ako poznamenáva, „bolo niekoľko príležitostí, ktoré mi ponúkali (nádej) na získanie veľkého bohatstva“/1, str. 185/, no neboli v súlade s jeho zásadami. Odmietol taký zisk, cítil, že je silnejší, keď sa drží svojej zásady úplnej slobody a nezávislosti. Svoj postoj vysvetlil slovami:

Mnohí uvažovali, či je nad sily mystika prilákať bohatstvo, keď ho vo svojom živote potrebuje tak veľmi ako ja. Na túto otázku som dosť dobre nemohol odpovedať, ale nikdy som si nemyslel, že by som nebol schopný dosiahnuť bohatstvo, keby som chcel. Ale v tomto ohľade sa môj život podobal životu vtáka, ktorý musí zletieť na zem, aby si vzal zrno, ale pritom ho teší lietieť vo vzduchu. Keby povedali vtákovi: „Vo vzduchu nie sú žiadne zrná, zostaň na zemi a zbieraj ich“, odpovedal by: „Nie, potrebujem len pár zrn, nelákajú ma tak, aby som sa kvôli nim vzdal radosti z lietania“. Ani ja by som nemohol obetovať skutočný záujem svojho života, aj keby mi ponúkali všetko bohatstvo, ktoré zem môže poskytnúť./1, str. 185/

Za týmto materiálnym problémom boli ťažkosti vyplývajúce z mentality, ktorá v tej dobe na Západe prevládala. Stretol sa s mnohými predsudkami: proti islamu, hoci prinášal univerzálne posolstvo, proti východnej filozofii a hodnotám, a v niektorých lokalitách s predsudkami voči farbe pleti. Zistil, že sa veľa ľudí bojí mystických, psychologických alebo okultných myšlienok./1, str. 180/ A samozrejme, v priebehu 1. svetovej vojny veľmi zosilneli myšlienky nacionalistické.

Nakoniec prišiel k poznaniu, že ľudia na Západe, hoci na nich sufistický ideál zapôsobil, považovali za veľmi ťažké pochopiť a rozvinúť koncepciu učeníctva, ktoré je na mystickej ceste také dôležité. Uvedomil si, že „na Západe nie sú žiaci, sú tam len samí učitelia“. A tí, ktorí sa snažia nejako prejavíť ducha žiaka, nemávajú v tejto úlohe vždy úspech“./1, str. 187/ Ženy jeho prácu na sufistickom posolstve chápali a sympatizovali s ňou ochotnejšie vďaka tomu, že sú od prírody vnímavejšie. Bývajú tiež menej zapojené do svetskej práce. Preto ženy hrali v práci Inayata Khana na sufistickom posolstve veľkú úlohu. Jeho prvým nadaným murídom a pomocníkom v Spojených štátoch sa teda stala žena: Ada Martinová, ktorá dostala neskôr sufistické meno Rabia. Keď potom Inayat Khan v roku 1912 odcestoval do

Anglicka, poskytol jej zasvätenie na vysokej úrovni a zveril jej „starostlivosť o semeno posolstva“ v Amerike. Napriek tomu mal pocit, že doteraz nedokázal veľa pre pokračovanie sufistického hnutia. Skôr to bol čas štúdia, prispôsobovania sa a nadväzovania prvých kontaktov. Ale najdôležitejšie bolo, že „som našiel dušu, ktorá mi bola určená osudom za životného partnera“./1, str.126/ Cítil, že potrebuje „skúsenosť z domáceho života, hlavne s deťmi, s ich rôznymi štádiami vývoja, ktoré poskytujú úplnú predstavu o ľudskej povahe“./1, str.183/ Ora Bakerová bola jednou z jeho študentiek hudby. Silno ju priťahoval a v meditáciách mu bolo naznačené, že sa má stať jeho ženou. Jej rodina bola spočiatku proti tomu, ale ona našla spôsob ako to dosiahnuť, a tak sa nakoniec v roku 1912 v Londýne vzali./1, str.184/ Narodili sa im štyri deti: dvaja synovia - Vilayat a Hidayat, ktorí mali neskôr zohrať významnú úlohu pri pokračovaní v sufistickom diele, a dve dcéry - Noor-un-nissa a Khair-un-nisa. Noor-un-nissa sa stala za 2. svetovej vojny hrdinkou francúzskeho odboja. Obetovala svoj život za ušľachtilú vec. V ďalšej etape sufistickej cesty do Anglicka bolo pre Inayat Khana veľmi ťažké dosahovať veľké pokroky v napĺňaní svojho poslania. Nadviazal niekoľko zaujímavých kontaktov, ale na jeho hudbu reagovalo málo poslucháčov. Keď mu povedali, že vo Francúzsku bude záujem väčší, presťahoval sa v roku 1913 do Paríža. Získal tam rad priateľov veľmi otvorených indickej hudbe a poznal Clauda Debussyho, veľkého skladateľa, ktorý - ako poznamenal Inayat Khan - „sa veľmi zaujímal o naše ragy (tradičné prvky indickej hudby)“. Zdá sa, že inšpirovali niektoré neskoršie Debussyho skladby./2/ Počas pobytu vo Francúzsku dostal Inayat Khan ponuku k návšteve Ruska. Spočiatku však nepovažoval túto cestu za vhodnú, mal so svojimi bratmi hrať pre pobavenie bohatších vrstiev Ruska:

Akoby mi Boh chcel ukázať ešte predtým, než na Rusko prišla skaza (revolúcia), že aj národy môžu byť odsúdené k záhube, ak si zvolia nesprávnu cestu. Keby som vopred vedel o aký záväzok ide, rozhodne by som ho nebol prijal. Ale sláva Božia sa dá nájsť všade./1, str.135/

Napriek začiatku, ktorý neveštil nič dobré, bola cesta úspešná. Pozvali ho do Cárskoho hudobného konzervatória, kde ho prijali s mimoriadne veľkým nadšením./1, str.135/ Nadviazal mnohé priateľstvá, hlavne so Sergejom Tolstým, synom slávneho spisovateľa. Stretol sa s veľkým záujmom o náboženské a filozofické témy. Jeho prvá kniha A Sufi Message of Spiritual Liberty (Sufistické posolstvo duchovnej slobody) tam bola preložená do ruštiny a vydaná. Zoznámil sa a spriatelil s ruským skladateľom Skrjabinom, ktorý cítil, že „na Východe je toho veľa, čo by malo byť prijaté hudbou Západu“./1, str.138/ Inayat Khan súhlasil a dúfal, že sa nakoniec taká hudba „stane svetovou hudbou a pomôže zjednotiť ľudstvo“./1, str.138/ Než opustil v roku 1914 Rusko, obľúbil si túto krajinu a jej ľud. Mal rád tamojšiu reč, ktorá mu pripomínala hindustánčinu, v ľuďoch cítil idealizmus a sklon k umeniu, mysticizmu a filozofii. Na schôdzke v dome moslimského vodcu v Moskve hovoril o bratstve a ľudia z mnohých východných krajín ho prijímali priaznivo. Bola to preňho „vidina domova, a predsa nie domova“./1, str.138/ V roku 1914 sa vrátil do Paríža, aby sa zúčastnil hudobného kongresu. Krátko nato začala 1. svetová vojna a on i jeho rodina sa presťahovali naspäť do Londýna, kde strávili vojnové roky. Bola to ťažká doba. Úryvok z /1/ ukazuje, ako dostal božiu pomoc v čase potreby:

Jedného dňa prišiel v nečakanú hodinu do mesta muršid a zistil, že ho na stanici nikto nečaká. Počas vojny nesvietili na uliciach žiadne svetlá, ani nejazdili autá. Muršid zostal sám so všetkými svojimi vecami, ruky plné tašiek a hudobných nástrojov. Kráčal po ceste a dúfal, že nájde niekoho, kto by mu ukázal cestu. Zrazu videl z diaľky prichádzať skupinku ľudí. Priblížili sa a muršid si všimol, že sú všetci opití a dobre sa bavia. Hlasno sa smiali, kričali, hašterili, tancovali. Potom prišli bližšie k miestu, kde

muršid stál v tme, ovešaný batožinou. Jeden z nich ho uvidel a povedal: „Kohože to tu máme?“ Namiesto odpovede sa všetci rozosmiali. Potom ale muršidov pohľad padol na nich ako blesk a všetka ich opitosť a rozjarenosť bola razom preč. Spýtal sa na hľadané miesto a oni odpovedali: „Zavedieme vás tam.“ Jeden muž vzal muršidovi vak, druhý tašku a tretí tiež čosi, ale svoju vínu muršid nechcel zveriť nikomu, hoci sa o ňu dvaja ťahali celou silou, aby ju mohli niesť. Potom sa všetci vydali na cestu, akoby išlo o ich svätú povinnosť.

Po opitosti nezostalo ani stopy. Zdalo sa, že všetkých riadi nejaký silný vnútorný popud - dojem, ktorým na nich zapôsobil a o ktorom do jeho príchodu nemali potuchy./1, str.259-260/

Inayat Khan cítil, že „vojna paralyzuje myslenie ľudí“/1, str.139/. Všetko sa sústreďovalo na vojnu a „hlas mieru bol pre uši mnohých neľubozvučným akordom“./1, str.139/ Napriek tomu zorganizovali preňho niekoľko prednášok, ale často hovoril k veľmi malému počtu poslucháčov.

Posol (Zo Southern Daily Echo, Southampton, 9.4.1919):

Zhromaždenie ticho sedelo a čakalo v dlhej velebnej sále, niektorý s nehybne zloženými rukami a sklopenými tvármi, iní hľadiaci uprene pred seba v očakávaní, ďalší s potláčanou zvedavosťou, ktorá žije nehmotne vo vône kadidla a neviditeľne sa pohybuje vôkol.

Bol to okamih, keď sa človek odvažuje dýchať len veľmi ticho z obavy, aby nezaplašil čosi neznáme.

Ametystové cinerárie sa skláňali zadumane v keramických kvetináčoch, sem tam rozostavaných na malých stolíkoch po miestnosti.

Ticho očakávaný, ten, koho si všetci priali uzrieť, nehučne vstúpil v svetlozelenom háve. Na prsiach mu pokojne žiarilo zdobené srdce. Jeho tvár bola kolískou mieru. Kľud a neha z neho vyžarovali ako jas vnímateľný len dušou. Akoby si všetky krásne myšlienky prichádzali odpočinúť domov do jeho vnútra.

Prišiel s posolstvom lásky, harmónie a krásy. On sám bol svojím vlastným posolstvom - predstavoval všetko, o čom prišiel učiť. Chvíľu stál pohrúžený vo svojom sústreďení, snažil sa o spojenie s Bohom.

A potom jemná melódia tichého mystického spevu čarovne pretrhla ticho. Náhle prerušil svoju zbožnú pieseň a pozrel na zhromaždenie širokými, žiariacimi očami a rozdával nimi požehnanie intímneho šťastia. Pomaly dvíhal žehnajúcu ruku hovoriac: „Bohom milovaní ...“

V tomto období ho navštívilo niekoľko veľmi oddaných murídov. Hovoril hlavne o slečne Goodenoughovej, „ktorá stála ako základný kameň budovy rádu“./1, str.141/ V nej našiel ducha učeníctva, na Západe takého vzácneho. Veľmi pomáhala aj pani Sinsbury Greenová, hlavne pri organizovaní aktivít univerzálnej bohoslužby. Postupne sa rozbiehala práca na rozširovaní sufistického posolstva. Boli vydané prvé knihy, sufistický rád bol legalizovaný a vzniklo niekoľko sufistických stredísk. Inayat Khan však cítil, že čas „na obrábanie pôdy ešte nanastal“. V roku 1918 vojna skončila a Inayat Khan si uvedomil, že podmienky v Anglicku sa zmenili od zlých k ešte horším: „Srdcia ochladli vplyvom nedávnej vojny“./1, str.147/ Preto presťahoval Medzinárodné sídlo sufistického hnutia z Anglicka do švajčiarskej Ženevy a sám sa s rodinou usadil vo Francúzsku, blízko Paríža. Tam sa najviac cítil ako doma a tam aj začala práca na šírení sufistického posolstva prekviatať. Po desaťročí príprav na Západe začal z neho tryskať neuveriteľný prúd požehnaného učenia. To viedlo k založeniu jeho letných škôl v Suresnes, k prednáškovému turné po mnohých európskych krajinách a ku dvom cestám do Ameriky.

V roku 1923 zistil, že v Spojených Štátoch je veľmi ťažké „dosiahnuť, aby moje posolstvo bolo počuteľné, lebo mi jeho sila pripomínala pískanie na píšťalku uprostred rachotu tisíce bubnov“. Všetko tu musí byť predkladané „veľkolepo“/1, str.175/, ináč je ťažké získať pozornosť. Druhá návšteva Inayatha Khana bola lepšie pripravená. Stretol sa s mnohými novinármi a po prvý raz prednášal pred veľkým počtom poslucháčov v hoteli Waldorf Astoria v New Yorku.

Svoje dojmy z tohto stretnutia popísal takto:

„Niektorých prilákala reklama, iní prišli kvôli správam v novinách, ďalší sa zase pozrieli, čo sa bude diať na javisku, iných priviedla zvedavosť. A mnohým vystačila trpezlivosť len na päť minút pobytu v sále. Ale aj tak to bol úspech. Zaujímalo ma, čo chce tento svet: pravdu či klam. Duša nevedomky túži po pravde, ale teší ju klam“./1, str.205/ Na tejto ceste sa však vykonalo mnohé. Keď sa pozrieme na učenie odovzdávané v týchto rokoch, jeho rozsah, hĺbka a zrozumiteľnosť je obdivuhodná. Nech išlo o akúkoľvek tému z filozofie, psychológie, mysticizmu či náboženstva, Inayat Khan vždy inšpiruje, ukazuje na podstatu, božského ducha. V týchto rokoch bolo zasvätených veľa murídov. Boli vybudované národné spoločnosti a strediská sufistického hnutia a v roku 1923 bolo založené Medzinárodné sídlo sufistického hnutia v Ženeve.

Pracovné zaťaženie Inayatha Khana dosiahlo tým všetkým taký stupeň, že sa musel vzdať svojej hudby, čo preňho bola veľká obeť. Svoje rozhodnutie vysvetlil takto:

Vzdal som sa hudby, hoci mi dávala všetko, čo som od nej potreboval. Aby človek mohol slúžiť Bohu, musí obetovať tu najdrahšiu vec, a ja som obetoval hudbu, to, čo som miloval najviac. Skladal som piesne, spieval a hral na vínu. Pri hraní som dospel do štádia, že som sa dotýkal hudby sfér. Potom sa pre mňa každá duša stala hudobným tónom, ale všetok život priťahovali moje slová.

Ľudia ich počúvali namiesto mojich piesní. Teraz sa snažím ladiť skôr duše než nástroje, harmonizovať ľudí namiesto tónov. Pokiaľ je niečo v mojej filozofii hlavné, je to zákon harmónie so sebou samým a s druhými. V každom slove som našiel určitú hudobnú hodnotu, melódiu v každej myšlienke, harmóniu v každom pociťte a skúsil som interpretovať rovnakú vec jasnými a jednoduchými slovami pre tých, ktorí počúvali moju hudbu. Hral som na vínu, kým sa moje srdce na ňu nepremenilo, a potom som ho ponúkol božskému Hudobníkovi, jedinému existujúcemu Hudobníkovi. Od tej doby som Jeho flautou a keď sa Mu zachce, hrá na ňu svoju hudbu. Ľudia mi ju pripisujú, ale v skutočnosti nie je moja, je Hudobníka, ktorý hrá na Svoj vlastný nástroj./4/

Koncom života, keď sa Hazrat Inayat Khan vrátil do Indie, vyjadril želanie, aby ho po smrti pochovali v Dillí, blízko hrobu Nizámuddina Aulii. Jeho želanie bolo splnené a medzinárodné sufistické hnutie v posledných rokoch pracuje na zlepšení a rozšírení jeho dargahu v Indii. Bol postavený mramorový pamätník nevídanej krásy. V čistom a požehnanom prostredí tohto dargahu sa poriadajú pravidelné meditácie a koncerty. Pre chudobných v oblasti bývajú súčasne organizovné sociálne programy.

Krásu a harmóniu nového dargahu budovaného oproti zadnej strane dargahu Nizámuddina Aulii tak symbolizuje pokračovanie mystického spojenia prechádzajúceho storočiami, ako aj božský impulz a inšpiráciu posolstva univerzálneho sufizmu, ktoré Hazrat Inayat Khan priniesol do západného sveta.

Osobné spomienky na Inayata Khana

Veľa popisov, veľa spomienok nám rozpráva o nezabudnuteľnom, premieňajúcom účinku, akým Pir-o-Muršid Inayat Khan pôsobil na svojich žiakov, svojich murídov. Začneme rozprávaním Azmat Faberovej, ako bola v roku 1923 pozvaná priateľkou na stretnutie s Inayatom Khanom. Bola vtedy vo Švajčiarsku, aby si upevnila zdravie a vyriešila osobné problémy. Píše:

Nikdy nezabudnem na jesenné dni v Ženeve. Stali sa začiatkom mojej veľkej premeny. Začala v okamihu, keď som sa posadila oproti muršidovi pri svojom prvom interview a on na mňa vrhol svoj hlboký, mäkký pohľad. Slovmi sa nedá vyjadriť, čo pre mňa toto prvé stretnutie s ním znamenalo. Bola som dojatá niečím, po čom som v hĺbke duše túžila. Cítila som, že neexistuje nič, čomu by tento človek nerozumel, a že vie o najhlbšej túžbe mojej duše. Všetko hľadanie posledných rokov, smútok a osamelosť zmizli. Akoby nežná ruka odstránila všetko, čo ma trápilo a pôsobilo mi bolesť. Akoby život začínal znova. V tom istom týždni ma muršid zasvätil. Požiadal ma, aby som zostala v Ženeve, chodila do kurzov sufizmu v hlavnom sídle a trochu pomohla s potrebnou prácou. Cítil silu môjho duchovného hladu a vedel, že tam nájdem všestrannú príležitosť zdokonaľiť sa v sufizme.

Keď nasledujúce leto muršid opäť prišiel do Ženevy, dal mi nové meno. Náhodou sa stalo, že som ho nepočula prvý raz od neho, ale od jedného z pracovníkov. Zmienil sa o ňom omylom. V ten deň som muršida nevidela a nemohla som sa ho spýtať na význam mena. Nasledujúce ráno, po prebudení, som si meno ticho opakovala a vždy som dodala: „Vyrastiem v sláve Božej, budem naplnená slávou Božou“. Opakovala som to niekoľko minút. Cítila som sa prešťastná, akoby do mňa zo všetkých strán prúdilo požehnanie. A predsa som stále nechápala, prečo som dostala práve toto meno. Neskôr cen deň sa však všetko vysvetlilo. Po raňajkách prišiel muršid do sídla organizácie s niekoľkými žiakmi a povedal mi so smiechom: „Prezradili moje tajomstvo, povedali ti tvoje nové meno“. Niekoľko sa potom spýtal, čo znamená. A muršid odpovedal: „Znamená Sláva Božia“. Zrazu mi bolo jasné, čo sa toho rána stalo. Opakovala som si stále svoje meno bez toho, aby som poznala jeho význam. Ako to bolo možné?

Prvá Letná škola, to bolo vzácné obdobie. Povedala som muršidovi:

„Je to pre mňa ako sen“. Muršid na to odpovedal: „Ale to je sen“. Keď som nakoniec odcestovala a opustila muršida, cítila som, že som prežila niečo, čoho dosah ťažko môžem pochopiť. Vďaka nemu som ešte jasnejšie cítila, že celý život je cesta od nedokonalosti k dokonalosti, od niečoho neskutočného ku skutočnému ...

Posledná Letná škola v roku 1926 bola vrcholom krásy. Niekedy mi pripadalo, že celá muršidova bytosť vyžaruje svetlo, hlavne v nedeľu, v deň po večere, keď nám muršid v tichu svojho samadhi dal požehnanie. Obávam sa, že tieto večery samadhi nie som schopná popísať. Boli to najpovznášajúcejšie okamihy aké na zemi človek môže zažiť. Sedeli sme ticho v tej silnej božskej atmosfére, kým sme smeli jeden po druhom na chvíľu pristúpiť k muršidovi.

Pohľad, ktorým sa na nás pozrel, oslobodzujúci, všetko prekonávajúci pocit očistenia, to všetko je veľmi ťažké popísať. Mnohí z nás vnímali ten večer v Suresnes ako vrchol všetkého, čo nám muršid mohol poskytnúť./5/

Siskar van Stolk sprevádzal Inayata Khana na mnohých európskych cestách.

Popísal svoj zaujímavý rozhovor s Inayatom Khanom po jednej z jeho prednášok.

„Myslel si si, že celá moja práca spočíva v prednáškach?“, pokračoval muršid.

„Tie nie sú ničím viac než pláštikom. Moje pravé poslanie siaha do vyšších sfér. Keby som mal posudzovať výsledky všetkého čo robím podľa návštevy tejto hŕstky ľudí, cítil by som sa naozaj veľmi biedne. Je pravda, že viem zistiť, aké problémy a ťažkosti ťažia duše mojich poslucháčov a snažím sa na ne reagovať, ale pokiaľ ide o môj pravý cieľ ... Jednou z mojich najdôležitejších úloh je vyladiť vnútorné sféry v rôznych krajinách, ktoré navštevujem, na vyšší stupeň vibrácií. Preto toľko cestujem.“/6/

Van Stolk spomína aj na ďalšiu epizódu:

Aj na tých najpraktickejších a najkritickejších ľudí urobil Hazrat Inayat Khan veľký dojem. Nikdy nezabudnem na jeho stretnutie s mojím otcom. V prvých rokoch môjho života otec dúfal, že budem pokračovať v rodinnom obchode. Ale keď som sa stretol s muršidom, povedal som mu, že to už nie je možné. Chcel som ísť duchovnou cestou. Aj keď bol otec hlboko sklamaný, prijal moje rozhodnutie prekvapujúco dobre. Prirodzene, chcel poznať muža, ktorý tak výrazne ovplyvnil jeho syna. A to bol jeden z dôvodov, prečo som pri svojom návrate z Nemecka v roku 1924 zariadil, aby muršid zostal na niekoľko dní v našom dome v Holandsku.

Otec vôbec nebol mystik, ani nábožensky založený človek v bežnom slova zmysle, ale s veľkou obľubou študoval ľudí. Často vyhľadával kontakt s nejakým znalcom filozofických alebo duchovných záležitostí, ktorý by mu mohol povedať niečo cenné, ale vzhľadom na to, že sám bol veľmi premýšľavý človek, myšlienky druhých ho ovplyvnili len výnimočne. Prvý večer muršidovho pobytu ho otec po večeri pozval do svojej pracovne.

Zostali spolu dlho, zaujatí hovorom. Ja som si išiel ľahnúť. Dal som sa do čítania a ešte som čítal, keď sa po niekoľkých hodinách otvorili dvere pracovne. Otec vyšiel po schodoch do mojej izby a posadil sa pomaly na okraj postele. „Chlapče, chlapče“, povedal a zdôrazňoval svoje slová údermi ukazováka, „ten tvoj majster je najväčšou osobnosťou, s akou som sa kedy stretol. Vieš prečo? Lebo je jediný koho poznám, kto žije tak, ako učí.“/6/

Munira Nawnová, jedna z prvých murídov v USA, popisuje dojem z iného večera s Inayatom Khanom:

Mala som to privilegium, že som niekoľkokrát večerala v dome Inayata Khana pred jeho odchodom. Pri jednej z týchto nezabudnuteľných príležitostí sa stalo niečo, čo je pravdepodobne najväčším požehnaním môjho života. Nevedela som vtedy, že pohľad svätca by mohol človeku priniesť najvyššiu milosť. Keď som sa v ten večer rozhliadla a náhodou sa stretla s pohľadom svojho muršida, ani v najmenšom som netušila, že moje nevinné srdce zasiahol božský vplyv.

Ale muselo to tak byť, lebo po mnohých rokoch som si v pamäti vybavila muršida sediaceho oproti mne pri večeri, ako sa na mňa díva. Každú noc som si potom vyvolávala túto predstavu a raz, keď som odpočívala, žehnaná týmto pohľadom plným súcitu, pocítila som také hlboké upokojenie, že som si v tom

blaženom okamihu uvedomila, koho hosťom som vtedy bola./7/

Nádhernú a jedinečnú atmosféru osobnosti muršida Inayata Khana a učenie počas letnej školy vystihla v niekoľkých veľmi pôsobivých kresbách Saida van Tuyl van Serooskerken, jedna z jeho prvých žiačok. Muršid ju vyzval, aby nakreslila jeho portrét, ale vtedy si netrúfala. Neskôr ho nakreslila spamäti. Jedna

z jej kresieb zachycuje muršida pri večeri s niekoľkými pozvanými murídmi. Saida popisuje scénu vo svojich pamätiach takto:

Muršid veľa nehovoril, ale občas niekoho v krúžku oslovil. Bolo tu pôsobivé ovdušie pospolitosti vyvolávajúce predstavu poslednej večere Ježiša Krista.

Raz boli na taký večer pozvaní aj moji rodičia. Otec bol živý spoločník a bavil sa s veľkou chuťou, kým nezačal cítiť veľmi zvláštnu atmosféru panujúcu v tejto výnimočnej spoločnosti. Otec hovoril stále menej a menej, až napokon zmĺkol celkom. Keď sme prišli domov, povedal matke: „Myslím, že sme večerali s mimoriadnym človekom.“/5/

Veľmi zvláštny je obraz muršida v záhrade pri búrke. Saida popísala okolnosti jeho vzniku:

Raz v nedeľu prišlo do muršidovej záhrady vo Wissous/8/ niekoľko hostí z Paríža. Bol august a vyzeralo to na búrku. Obloha potemnela, začal viať silný vietor. Muršidova žena, bratia, deti a návštevníci rýchlo utekali do veľkej miestnosti. Bola som posledná a práve som sa chystala otvoriť francúzske okná, aby som tiež vošla dnu. Rozhliadla som sa, či vošiel aj muršid. Nikdy nezabudnem na scénu, ktorá sa naskytla mojim očiam. Muršid stál na malej čistinke šľahaný vetrom, nehybne ako veľká socha vzdorujúca búrke, či vŕahujúca ju do svojho vnútra. Suché lístie a prach lietali okolo neho hnané vetrom, vlasy mu viali. Stál tam ako prorok z biblie, Mojžiš, Abrahám. Nevšimol si, že sa naňho dívam. Vnútri hostia a deti v pokojnej zábave, vonku kontrast muršida a večných síl prírody v plnej svojej sile. Tento okamih zostane navždy vrytý v mojej pamäti. Neskôr som sa ho pokúsila namaľovať akvarelom.

Ratan de Vries Feyensová, ktorá sa neskôr stala mojou ženou, sa zoznámila so sufizmom ako veľmi mladá, keď ju rodičia vzali v roku 1926 so sebou do Suresnes.

Keď som mala šesť rokov, rodičia ma vzali so sebou do Suresnes pri Paríži na dvojmesačnú Letnú školu, stretnutie sufistov. Veľká časť z toho, čo sa udialo v mojom živote predtým a potom, je šedou minulosťou. Ale tieto mesiace zostávajú veľmi živé. Predovšetkým prostredie, krásne pole, marhule a slivky, prednášková sieň, čisté nebo, žiariace slnko. A potom ovzdušie, v ktorom sa človek cítil ako doma. Nech som v neskoršom živote zažila situácie akokoľvek smutné, nudné, intenzívne či radostné, vedomé či nevedomé, vnímala som ich na pozadí pocitu, ktorý vznikol tam v Suresnes: že som našla domov, miesto, kde som ukotvená.

Po tretie, centrum aktivity, ľudia s povzneseným výrazom v tvári a ich naprostá sústredenosť na muršida, ústrednú, duchovnou silou žiariacu osobnosť, ktorá všetkých prítomných inšpirovala a udržiavala všetko v rovnováhe. Ako dieťa som intenzívne cítila, že to, čo sa prihodilo počas dvoch mesiacov v Suresnes, je súčasťou veľkého šírenia posolstva sufizmu na Zemi. Tento pocit vyvolávali tiež staré sufistické príbehy, ktoré rodičia rozprávali svojim deťom. Muršid nezabúdal na deti. Napriek svojej nesmierne náročnej úlohe nachádzal každý týždeň čas, aby sa mohol venovať kurzu pre deti tých, ktorí sa zúčastnili Letnej školy. Konal sa každý piatok poobede v záhrade Fazala Manzila, v muršidovom dome. Popri cvičeniach v hovorení a speve nás muršid učil základy meditácie a hral s nami hry vyžadujúce sústredenie.

Podstata bola v tom, že jedno dieťa nemalo na nič myslieť a ostatní sa sústredili na nejaké zviera. Bola to báječná hra, v ktorej zvyčajne bolo dôležitejšie šťastie než rozum. Ešte teraz počujem muršida, ako hovorí: „No, tak aké je to zviera?“

Zameranie na muršidovu dôveryhodnú osobnosť, hlboká vážnosť a súčasne radostné očakávanie a potešenie z prispenia vlastného aj druhých spôsobili, že sa tieto kurzy stali pre deti sviatkom a nezabudnuteľným zážitkom./5/

Univerzálny sufizmus: poslanstvo duchovnej slobody

Ako sme videli, vyrastal Inayat Khan v prostredí čistého sufizmu a duchovnej hudby. Od ranej mladosti malo pôsobenie naňho univerzálny charakter. Jeho starý otec spájal prvky hudby severnej a južnej Indie a rodina sa zaujímala aj o západnú hudbu. Už od detstva bol Inayat otvorený inšpirácii rôznych náboženstiev. Navštevoval hinduistickú školu Maharathi a stretával sa s učiteľmi a kňazmi, predstaviteľmi mnohých rôznych indických náboženstiev a učil sa od nich.

Dá sa povedať, že mogulská kultúra, v ktorej Inayat Khan vyrastal, svojím zmiešaným hinduisticko-muslimským charakterom spájala východné a západné náboženské prúdy. Západná línia začínala avestským zoroastrizmom, pokračovala judaizmom a kresťanstvom k islamu a zahrnovala aj veľa náboženských a filozofických hodnôt z najstarších čias - zo starého Egypta, Grécka a Perzie. Východný prúd začal múdrosťou Véd, po ktorej nasledovali brahmanské učenia. Pokračoval buddhizmom rozširujúcim sa na Ďaleký východ, a jeho súčasťou sa stali aj príbuzné tradície, ako taoistické a konfuciánske učenie (rovnako ako v Indii súviselo s džinizmom), kulminoval v hinduizme, ktorý Inayat Khan tak dobre poznal a miloval, a ktorý v tej dobe obsahoval aj pôvodné učenie sikhov, ktorých Granth Saheb je opäť tesne spojený s ideálmi sufizmu. V istom zmysle môžeme túto indickú kultúru považovať za hlavný prúd duchovného života ľudstva. Odkiaľ odinakiaľ by mohla prísť lepšia odpoveď na problém sekularistického západného sveta? A tak, keď Inayat Khan celkom asimiloval všetky tieto prúdy náboženských a duchovných myšlienok a dosiahol štádium duchovnej realizácie, pustil sa do plnenia svojej misie „harmonizovať Východ a Západ“ a rozširovať múdrosť sufizmu, ako mu to predpovedal jeho muršid. Dobre to vysvetľuje Khanova formulácia jedného z cieľov sufistického hnutia, ktoré zostavil ako nástroj pre šírenie sufistického poslanstva: „Patrí k práci sufistického hnutia interpretovať myšlienky týchto básnikov, vyjadrovať ich idey slovami zrozumiteľnými pre moderného človeka, lebo hodnota týchto myšlienok je dnes rovnako veľká ako bola v minulosti“./1/ Autor A.J. Arberry si zrejme neuvedomoval sufistické poslanstvo, keď písal doslov ku svojej histórii sufizmu:

Ak „intelektuálne argumenty“ sú odlišného rádu (a ony nutne musia byť) než tie, ktoré uspokojovali Al-Džunaida, Al-Ghazzáliho, Ibn Al-Arabiho, Džaláluddina Rúmiho, nijako to neznamená, že disciplína tela a ducha vymyslená sufistickými majstrami nebude vyhovovať požiadavkám moderného a budúceho človeka.

Zďaleka nie je neužitočné sa obzrieť späť na stránky vzdialenej minulosti. Či sme moslimovia alebo nie, sme určite všetci deťmi jedného Otca a nie je preto nevhodné ani bezvýznamné, keď sa kresťanský učenc zameria na opätovné objavovanie tých životných právd, ktoré spôsobili, že sufistické hnutie je stále tak veľmi vplyvné. Keby pri svojom výskume spolupracoval s muslimskými kolegami - ale znamenania nechcú, aby tak postupoval - spoločne by mohli dúfať, že odhalia naozaj pozoruhodne inšpirujúcu históriu ľudského snaženia.

Spoločne by sa im mohlo podariť opäť nájsť vzory myslenia a chovania, ktoré by uspokojili potreby mnohých, ktorí hľadajú znovunastolenie morálnych a duchovných hodnôt v týchto temných a desivých časoch./2/

Je ale treba urobiť oveľa viac než len skúmať písomnosti starých sufistických mystikov. Pre inšpiráciu a obnovu nášho duchovného života je nutný živý prúd a presne tým je prínos univerzálneho sufizmu Inayata Khana. Dôležitými aspektami sufistického poslania sú jednota a rovnováha. Univerzálny sufizmus vysvetľuje hlbšiu jednotu všetkých veľkých náboženstiev a stavia zjednocujúci most medzi vedou, filozofiou, mysticizmom a náboženstvom. Ukazuje nám cestu k integrácii a uzdravujúcej hĺbke nášho vlastného bytia, duše, ktorá nás spája s božským životom a ideálmi a povinnosťami nášho vonkajšieho života. Na rovnováhu medzi hlavou a srdcom, medzi silou a múdrosťou, medzi aktivitou a reakciou. Dôraz kladie na humanitu. Ideálom je láska, harmónia a krása v živote. Sufistické poslanstvo oslovuje moderný západný svet: Inayat Khan vyšiel do tohto sveta, načúval mu a svojím univerzálne poňatým sufistickým učením odpovedal na jeho potreby. Vysvetlil jedinú večnú pravdu v dnešných pojmoch, prostú, ale hlbokú.

Sufizmus Inayata Khana tak môže prispieť k syntéze medzi svetom Východu a Západu. Je to poslanstvo duchovnej slobody, ktoré nezavádza dogmy, ale dáva nám slobodu pri sledovaní našej cesty k pravde. Mnohé z týchto aspektov nájdeme v oficiálnych cieľoch sufistického hnutia, ako ich sformuloval Hazrat Inayat Khan:

Uvedomovať si a rozširovať znalosti o jednote, náboženstve lásky a múdrosti, aby vymizli tienisté stránky vier a vyznaní, aby ľudské srdce pretekalo láskou a bola vykorenená všetka nenávisť vyplývajúca z rozdielov a odlišností.

Objavovať svetlo a silu skrytú v človeku, tajomstvo všetkých náboženstiev, silu mysticizmu a podstatu filozofie bez zasahovania do zvykov alebo viery. Pomôcť zbližiť dva opačné svetové póly, Východ a Západ, pomocou výmeny myšlienok a ideálov, aby sa zrodilo univerzálne bratstvo a človek sa mohol stretávať s človekom mimo úzke národnostné a rasové hranice.

Tieto slová však nie sú dostatočné pre popis poslania sufizmu. Je príliš bohatý a príliš hlboký, aby ho bolo možné popísať tak stručne. Vzhľadom na to, že jeho podstata, zážitok božského dotyku, ktorý prenáša myšlienky a slová, je mystická, jeho pravý význam a hodnota nemôže byť nikdy plne zachytená slovami. Musí sa zažiť. Najvystižnejšie je chápanie sufizmu ako božskej inšpirácie, otvárajúcej nám dvere k večnému zdroju mystickej jednoty s Bohom a tvorením. Najpodstatnejšou evokáciou ideálov univerzálneho sufizmu a sufistického hnutia je tento úryvok z myšlienok Hazrata Inayata Khana:

V súčasnosti je cieľom sufistického hnutia zaistiť lepšie porozumenie medzi jednotlivcami, národmi a rasami a pomôcť tým, ktorí hľadajú pravdu. Jeho ústrednou témou je vytváranie vedomia božského charakteru ľudskej duše. Na to slúži sufistické učenie.

Nie je to len nedorozumenie medzi Východom a Západom, či medzi kresťanmi a moslimami, čo priviedlo sufizmus na Západ, ale nedorozumenie medzi kresťanmi samotnými a medzi jednotlivcami všeobecne. Sufizmus ako škola prišiel z Východu na Západ. Sufistická ezoterická škola má za sebou tradíciu starých sufistických škôl, ktoré existovali vo všetkých rôznych obdobiach, ale sufistické poslanstvo má svoju vlastnú tradíciu. Je to viac než škola. Je to sám život. Je to odpoveď na plač celého ľudstva. Sufizmus je náboženstvo, ak v ňom niekto náboženstvo hľadá. Je to filozofia, ak sa z neho chce človek naučiť

múdrosti. Je to mysticizmus, ak si ním človek želá byť vedený pri odhaľovaní duše. A predsa je to niečo viac než toto všetko. Je to svetlo, je to život, ktorý je oporou každej duši a vedie ju od smrteľnosti k nesmrteľnosti. Je to posolstvo lásky, harmónie a krásy. Božie posolstvo. Je posolstvom času a posolstvo času je odpoveďou na volanie každej duše. Posolstvo však nie je v jeho slovách, ale v božom svetle a živote, ktorý lieči duše a privádza ich ku kludu a mieru Boha.

Sufizmus nie je ani deizmus, ani ateizmus, lebo podstatou deizmu je viera v Boha na nebesiach, a ateizmus znamená popretie tejto viery. Sufisti veria v Boha. V akého Boha? Boha, od ktorého sa človek oddelil, Boha v ňom i mimo neho. Ako sa hovorí v biblii, žijeme a pohybujeme sa a máme svoje bytie v Bohu. Také je učenie sufistov./3/

Filozofia sufizmu

Veda a mysticizmus: západné a východné myslenie

Vždy som túžil vidieť, ako Hazrat Inayat Khan, ako mystik, rozvíjal filozofickú víziu, ktorá je v mnohých ohľadoch v pozoruhodnom súlade s názormi, ku ktorým moderné vedecké myslenie dospelo analytickou cestou. Mystici a vedci prichádzajú k poznávaniu tvorenia úplne odlišnými cestami. Veda stojí na stále vycibrenejšom pozorovaní a presnejšej analýze. Mysticizmus preniká okamžite do podstaty vecí a javov a objavuje v celistvom vnútornom videní základnú povahu a vzájomné vzťahy tvorenia. Metodológia vedy a mysticizmu - rovnako ako západného a východného myslenia - sú od stredoveku oddelené. Západná veda vyvinula materialistickú kauzálne deterministickú teóriu, celkom odlišnú od mystických a náboženských vízií. Ale v súčasnej mimoriadnej dobe tieto línie opäť konvergujú a v určitých oblastiach sa začínajú opäť dotýkať. Preto niektorí vedci našli paralely medzi víziou prvých mystikov a niektorými aspektami modernej vedy, ktorá sa stáva organickejšou, holistickejšou a začína vidieť tvorenie ako nedeliteľný dynamický celok. Kým v klasickej mechanike oddelené časti určujú celok, v kvantovej mechanike je to naopak celok, ktorý určuje chovanie častí. Tento vývoj popísal v roku 1930 Sir James Jeans, astronóm a fyzik: „Vesmír začína vyzeráť skôr ako veľká myšlienka, než ako veľký stroj“./1/ Mysticická filozofia, ktorú Inayat Khan vyvinul popri líniách prvých mystických mysliteľov, korešponduje presne s týmto moderným obrazom vesmíru. O niektorých aspektoch zmienenej konvergenencie bude reč ďalej.

Vibrácie

Inayat Khan sa díva na celé tvorenie ako na vibrácie:

Všetky existujúce veci, ktoré vidíme alebo počujeme, ktoré vnímame, vibrujú. Keby nebolo vibrácií, drahé kamene by nám neukazovali farbu a jas. To vibrácie spôsobujú rast stromov, zretie ovocia a rozpuť kvetov. Naša existencia je tiež podľa zákona o vibráciách nielen existenciou nášho ľudského tela, ale aj našich myšlienok a pocitov./2/

Je to tiež celkom v súlade s prvými písmami hermetikov, v ktorých tretí princíp hovorí, že „nič nie je v pokoji, všetko sa pohybuje, všetko vibruje“./3/ Existuje veľa druhov vibrácií. Moderná veda ich analyzuje stále presnejšie a presnejšie a dospela k pozoruhodným výsledkom. Ukazuje sa univerzálna harmónia, ktorá bola popísaná ako „hudba sfér“./4/ Je ľahké pochopiť, že zvuk je vibrácia. Vidíme

a cítime, ako struna huslí vibruje. V pojmoch fyziky vytvára zvuk vibrácia atómov vhodného predmetu, akým je napríklad struna. Tón je určený počtom vibrácií za sekundu. Nezávisí na povahe vibrujúceho predmetu. Zvuk je teda - v istom zmysle - abstraktný jav. Svetlo sú záhadnejšie vibrácie. Vo fyzike sa dajú popísať a analyzovať dvoma spôsobmi - ako prúd energetických častíc (fotónov) a ako vlnenie. Svetlá odlišnej farby majú rôzne vlnové dĺžky, čiže frekvencie (kmitania). Je zaujímavým javom, že rýchlosť šírenia svetla nezávisí na vlnovej dĺžke a frekvencii, je vždy konštantná pre všetky druhy svetla a žiarenia. Ale viditeľné svetlo tvorí len malú časť nesmierneho rozsahu elektromagnetických vln. Na dolnej hranici intervalu viditeľného svetla sú najskôr ultrafialové a infračervené lúče, potom séria radarových a rádiových vln so stále nižšími a nižšími frekvenciami. V hornej časti sú röntgenové lúče s vyššími frekvenciami.

Naše myšlienky a emócie sú rovnako neviditeľné ako tieto vlny a zatiaľ ich nedokázal zmerať žiadny fyzikálny prístroj. Psychológia a parapsychológia však ich pôsobenie pozoruje. Ide o vibrácie iného druhu, ktoré môžu byť prenášané z jedného človeka na druhého, niekedy na veľké vzdialenosti. Pozorujeme to v dennom živote, keď cítime náladu iného človeka prostredníctvom jeho „atmosféry“ bez toho, aby bola vyjadrená slovami. Jav telepatie dokazuje, že niektoré myšlienky smerované k určitej osobe, môžu byť touto osobou prijaté aj na dlhé vzdialenosti. Ako zázrak pôsobí na naše obyčajné myslenie jav synchronnosti, kedy rovnaká myšlienka môže naraz vzniknúť v myšliach rôznych ľudí, ktorí nie sú ináč nijako spojení. Inayat Khan zdôrazňuje, že jemnejšie vibrácie dosahujú ďalej:

Dosah vibrácií závisí na jemnosti úrovne miesta ich vzniku. Zrozumiteľnejšie povedané, slovo vyslovené perami môže dosiahnuť len uši poslucháča. Ale myšlienka vychádzajúca z mysle dosahuje ďaleko, prechádzajúc z mozgu do mozgu.

Vibrácie mysle sú omnoho silnejšie než vibrácie slov. Najúprímnejšie city jedného srdca môžu preniknúť do druhého srdca, hovoria ticho, šíria sa do okolnej sféry, takže samotné ovzdušie obklopujúce človeka oznamuje jeho myšlienky a emócie. Vibrácie duše sú najsilnejšie a dosahujú veľké vzdialenosti, šíria sa ako elektrický prúd od duše k duši./5/

Konečne sme sa dostali k podstate hmoty, ktorá nám pripadá ako pevná a konkrétna, ani najmenej ako vibrácie. Ale kvantová teória prišla k záveru, že hmota analyzovaná do najmenších subatómových častíc sa prejavuje buď ako častica alebo ako vlna. Tu hmota javí „tendenciu existovať“, ako vysvetľuje Capra: „Vo formalizme kvantového muchanizmu sa tieto tendencie vyjadrujú ako pravdepodobnosti a sú spojené s kvantami, ktoré nadobúdajú podobu vln. Existuje tu podobnosť s matematickými vzorcami používanými napríklad pre popis vibrujúcej gitarovej struny alebo zvukovej vlny“./1/ V skutočnosti je možné pozeráť na obraz atómu, zloženého z jadra a elektrónov, ako na počet vln kmitajúcich okolo jadra. Vedec Erwin Schrödinger vidí každý atóm ako segment vibrácií. Podobne Guy Murchie porovnáva vibrácie atómu s vibráciami zvona.

Nový vývoj vo fyzike ide dokonca ešte ďalej v redukcii podstaty hmoty na vibrácie. Smeruje k „superstrunám“, ako základnému stavebnému kameňu prírody, miniatúrnym vibrujúcim strunám, stobiliónkrát menším než protón. Všetky základné sily vo svojej rozmanitosti, všetky častice by boli rôznymi vibráciami týchto superstrún!./6/ Takto môžeme vidieť nekonečnú rozmanitosť vibrácií. Siahajú od pevnej hmoty po svetlo a žiarenie, ku zvuku, k myšlienkam a emóciám. Inayat Khan vidí, že hmota sa

skladá z „hustých“ vibrácií, kým menej materiálne a neviditeľné javy tvoria „jemnejšie“ vibrácie. Nekonečný rozsah vibrácií popisuje takto:

Vibrácie majú dĺžku a šírku. Môžu trvať nepatrný zlomok času alebo veľkú časť veku vesmíru. Nadobúdajú rôzne formy, tvary a farby, keď mieria vpred, jedna vibrácia vytvára druhú a vzniká tak obrovské množstvo z jednej.

Takto sa vytvárajú kruhy pod kruhmi a kruhy nad kruhmi a všetky vytvárajú vesmír./5/

Duch a hmota

Prichádzame teda k otázke „čo je duch“ - ako protiklad materiálneho sveta - zahrnujúci najjemnejšie vibrácie zvukov a myšlienky. Duch a hmota sa tiež považovali za zásadne odlišné. Inayat Khan popisuje tieto protajšky veľmi jasne:

„Život má dve zložky, z ktorých jedna je všeobecne prijímaná, ale druhá zatiaľ nie. Prvou zložkou života je to, čomu hovoríme hmota. Zložku zatiaľ neuznávanú je možno nazvať vákuom“./2/ Veda skutočne objavila nesmiernu dôležitosť vákua, prázdnoty. To, čo sa zdalo byť pevnou hmotou, sú podľa ďalších výskumov atómy, v ktorých malé elektróny obiehajú okolo veľmi malého jadra. Tieto pohyby sa odohrávajú v prázdnote, vákuu, ktoré „vypĺňa“ ďaleko najväčšiu časť atómu. Ale čo je táto prázdnota? Ani najjemnejšími prístrojmi nemôžeme pozorovať jej štruktúru, a preto ju považujeme za „nič“. Inayat Khan však robí myšlienkový skok mystika: „V skutočnosti je vákuum všetko a všetky veci“./2/ Ťažkosť je, že nemôžeme pozorovať toto vákuum rovnakými metódami, akými pozorujeme aj tie najjemnejšie substancie. Ale v skutočnosti to vákuum, ktoré je všetkým, je duch. Inayat Khan povedal: „To, čo je mimo hmotu, je duch. Duch je naprostá absencia hmoty, vrátane jej najjemnejšej formy“. Je to teda v skutočnosti všetkoprenikajúci Duch boží, v ktorom žijeme a pohybujeme sa a máme svoje bytie, ako hovorí biblia.

Keď takto Inayat Khan jasne rozlíšil hmotu a ducha, spája tieto dve entity opäť dovedna a vysvetľuje to názorným prirovnaním: „Ako sú ľad a voda dve veci, a predsa vo svojej pravej podstate sú jedno, rovnako je to aj s duchom a hmotou. Voda sa za určitých podmienok zmení na ľad, a keď sa ľad roztopí, je tu zase voda“./2/ A ďalej: „V skutočnosti hmota pochádza z ducha. Hmota je vo svojej podstate duchom. Je to čin ducha, ktorý sa zhmotnil a stal sa vnímateľným našimi zmyslami a ako hmota je tak pre ne realitou, kým duch sa skrýva za ňou“./2/ O niečo ďalej v tej istej knihe uvádza rovnaký obraz, keď hovorí o hmote a vákuu:

„Hmota bola vložená do vákua a vyvinula sa v ňom. Sformovala sa, zostavila sa, a opäť sa vo vákuu rozplynula“./2/ Podstatou procesu, pomocou ktorého sa duch stáva hmotou, sú vibrácie. Vibráciami sa duch stáva najprv počuteľným, potom viditeľným a napokon hmatateľným. Tu Inayat Khan cituje slová z biblie: „Na počiatku bolo Slovo a to Slovo je Boh“. Potom popisuje proces zhmotňovania: „Vibrácie sa menia na atómy a atómy vytvárajú to, čomu hovoríme život. Tak sa stáva, že ich zoskupovanie, prirodzená zlúčivosť, vytvára živú entitu. A keď sa v nej zjaví dych, telo nadobúda vedomie“./5/ Táto myšlienka sa zdá byť celkom v súlade s videním modernej vedy. F. Capra to jasne vysvetľuje vo svojej knihe Tao fyziky.

Vzťah medzi virtuálnymi časticami a vákuom je v podstate vzťahom dynamickým. Vákuum je v skutočnosti živá Prázdnota pulzujúca v nekonečných rytmoch vzniku a zániku. Objav dynamického charakteru vákua považuje mnoho fyzikov za jeden z najvýznamnejších objavov modernej fyziky. Z role prázdneho

kontajnera fyzikálnych javov prerástlo vákuum do dynamickej veličiny najvyššej dôležitosti. Výsledky modernej fyziky sa tak zdajú potvrdzovať slová čínskeho mudrca Čang Tsaja: „Keď človek vie, že Veľká prázdnota je plná Ch'i (životnej energie), uvedomuje si, že neexistuje niečo také ako ničota“./7/

Otázkou potom zostáva: čo je to za ducha, z ktorého sa pomocou vibrácií stáva hmota, a ktorý sa tak stáva najprv počuteľným a potom viditeľným? Tu Inayat Khan tvrdí, že duch nemôže byť definovaný v našich pojmoch, ale dá sa naň pozerat' ako na „čistú inteligenciu“. Nemyslí tým inteligenciu v zmysle intelektu, táto koncepcia siaha za kategóriu kvality. Nakoniec prichádza k formulácii: „Keď si vedomie neuvedomuje nič, je čistou inteligenciou. V takom stave vedomia môže byť odhalené najväčšie tajomstvo“./2/ Duch pôsobí v celom tvorení, v každej bytosti. Duch sídlia v človeku je duša. Inayat Khan porovnáva dušu s lúčom božieho slnka. Na jednej strane sa prejavujú oddelene, ale na druhej strane sú jediným celkom. Rovnako je to s dušami.

Takto chápeme základnú jednotu celého tvorenia. Objavuje sa v omnoho zložitejšej forme aj vo videní vedy. David Bohm používa koncepciu „dokonalého (neporušeného) celku“ a Capra hovorí o svetovej vízii modernej vedy ako o „jedinom nedeliteľnom dynamickom celku, ktorého časti sú vo vzájomnom vzťahu a dajú sa chápať ako modely kozmického procesu“./1/ Vyjadruje to aj zdôraznením, že: „Ak prenikáme do hmoty, príroda nám neodhaľuje žiadne izolované základné stavebné bloky, ale skôr sa javí ako zložitá pavučina vzťahov medzi rôznymi časťami spojeného celku“./1/ To sa zreteľne prejavuje pri skúmaní atómu:

„Subatómové častice - a teda všetky častice vesmíru - nemôžu byť chápané ako izolované entity, treba ich definovať pomocou ich vzájomných vzťahov./1/ Medzi touto víziou a Khanovým objasnením jeho pojmu „trojaký aspekt prírody“, je podnetná paralela:

Najzaujímavejšou skutočnosťou vyplývajúcou zo štúdia týchto troch aspektov je, že existujú v každej veci, v každej bytosti a v každom stave, a že bez nich nemôže existovať nič. Ak však pri štúdiu týchto troch aspektov ich naďalej chápeme ako tri, neodhalíme ich tajomstvo. Len čo sa ale naučíme ich vidieť ako jedno a to isté, potom pri ich porovnávaní získavame./2/

Tiež popisuje príklady trojakého aspektu podstaty v ľudských a náboženských pojmoch. V ľudských vzťahoch sú tri aspekty lásky: milujúci, milovaný a láska. Existujú tiež tri aspekty poznania: poznávajúci, poznávané a znalosť (alebo schopnosť poznať). V náboženstve máme hinduistický trimurti: Brahma-Stvoriteľ, Višnu-Udržiaateľ a Šiva-Ničiteľ či Prispôsobovateľ. Máme aj kresťanskú svätú trojicu: Otca, Syna a Ducha svätého.

Ale Inayat Khan vidí tento trojaký aspekt vo všetkých veciach a bytostiach. A skutočne aj v atóme vidíme jadro a elektróny, ktoré drží pokope silný vzájomný vzťah, ktorý, ako vieme, ich určuje. Molekuly tiež poja dohromady silné väzby. Murchie dokonca hovorí o „silnej a zásadnej, skoro sexuálnej túžbe nadbytočného kyslíka spájať sa s inými prvkami“./4/ Vidíme, že podobné princípy alebo sily fungujú v nekonečnej rozmanitosti vesmíru. To nás opäť privádza k „dokonalému celku“ Dávida Bohma. Podľa jeho názoru: „Tento skrytý poriadok sa odhaľuje v explicitnom poriadku svetú, ktorý vidíme, v ktorom je

všetko oddelené. Následne implicitný poriadok a superimplicitný poriadok za ním naznačuje, že za tým všetkým je tvorivá inteligencia“./8/ To zodpovedá vízii Inayata Khana o božom duchu zjavujúcom sa vo všetkých bytostiach a vo všetkých aspektoch materializácie. Keď sa ho pýtali, či sa o „každom atóme tejto materializácie dá povedať, že má dušu“, odpovedal:

Iste, lebo materializácia má počiatok v nebeskom zdroji, v božích sférach. Preto každý atóm vo vesmíre, mentálny či materiálny, je výsledkom tohto zdroja a nič nemôže existovať bez toho, aby v sebe malo časť tejto nebeskej žiary. Aj zrnko prachu ho má, ináč by sa nemohlo zhmotňovať pred naším zrakom. Vidíme ho, lebo má v sebe svetlo. Je to jeho vlastné svetlo, vďaka ktorému ho vidíme. Je to jeho duša.

To, čo sa zdá byť bez Inteligencie, nie je v skutočnosti bez nej. Inteligencia je len pochovaná v srdci. Dá sa povedať, že je to Inteligencia, ktorá sa sama urobila viditeľnou, a potom ju jej vlastný produkt zahalil a pochoval ju v sebe. Ale Inteligencia musí jedného dňa vyjsť na povrch. Preto sa vo všetkých fázach života snaží prejaviť. Môžete to pozorovať na vulkanických erupciách, táto sila pôsobí pri povodniach, blesku, v hviezdach a planétach. Jej želaním je prejaviť sa, lebo je svojím spôsobom zajatá a má šancu dať o sebe v ľudskom živote vedieť. Z tohto dôvodu je duchovnosť jediným cieľom naplnenia v ľudskom vývoji. Otázka: Hovoríte o tom, čo sa chápe pod výrazom „duchovná realizácia hmoty?“

Odpoveď: Áno./9/

Proces tvorenia

Keď začíname chápať túto víziu základnej jednoty tvorenia, môže sa nám tiež začať objasňovať jeho počiatok. Moderná veda rozvíja rad základných špekulácií o bode nula a o Veľkom tresku a konštruuje rôzne teórie vzniku vesmíru. Ale tu sa človek začína dotýkať záhad presahujúcich rámec exaktného myslenia. Také teórie môžu mať veľmi závažné dopady.

Inayat Khan nám podáva svoju mystickú verziu procesu tvorenia v úvode k svojmu majstrovskému dielu „Duša, odkiaľ a kam“:

Čo existovalo pred materializáciou? Dhat, podstata Bytia, skutočná Existencia, jediná Bytosť. V akej podobe? V žiadnej podobe. Ako čo? Ako nič. Jediná definícia, ktorú možno vyjadriť slovami, je táto: ako Absolútne. V sufistických pojmoch sa táto existencia volá Ahadijjah. Vedomie vzniklo z tohto Absolútne, vedomia existencie. Nebolo nič, čoho by si Absolútne mohlo byť vedomé - len svojej vlastnej existencie. Toto štádium sa volá Wahdah./9/ Wahdah tiež znamená vedomie zvuku./10/ Kým dhat, Absolútne, je tichý, nehybný, abstraktný život, v prvom štádiu tvorenia wahdahu sa prvé vibrácie vyvíjajú ako zvuk.

Potom:

Z tohto vedomia existencie vznikla schopnosť uvedomovať si, pochopenie „ja som“. Bol to vývoj vedomia existencie. Tento vývoj informoval Ego, Logos, ktorému sufisti hovoria Wahdanijjah. S pocitom jástva sa vrodená sila Absolútne takpovediac spojila dohromady, inými slovami, sústredila sa v jednom bode. Tak všetkoprenikajúca žiara vytvorila svoj stred, stred, ktorý je božím Duchom, Nur, v sufistickej terminológii Arwah./11/

Tento stred žiarenia čiže nur je možné prirovnať k Slnku. Inayat Khan to ďalej vysvetľuje:

Toto „Slnko“ je aspektom absolútneho Boha, v ktorom sa On začína zhmotňovať a prvým krokom k Jeho materializácii je zmrštenie, to zmrštenie, ktoré je možné pozorovať vo všetkých živých bytostiach a vo

všetkých predmetoch. Najprv dochádza ku zmršteniu a potom k expanzii, ako reakcii naň. Prvou tendenciou je túžba po vdychu, potom po výdychu. Kontrakcia a expanzia videná vo všetkých aspektoch života pochádza od samotného Boha.

Všadeprítomné Svetlo sa touto tendenciou sústreďuje a práve toto koncentrované Svetlo inteligencie je Slnkom uznávaným mystikmi. Shamse Tabrízí sa o tom zmieňuje vo svojom verši: „Keď sa Slnko Jeho majestátu zhmotnilo, začali sa objavovať atómy oboch svetov. Keď Jeho svetlo zažiarilo, každý atóm dostal meno a podobu“./11/

Tak sa tento krok v procese tvorenia vyznačuje duchovným svetlom. Expanzia svetla, ktorá nasleduje prirodzene po zmrštení a je jeho začiatkom, „bola príčinou všetkej materializácie“./11/ Inayat Khan zhrnul proces materializácie takto:

Koncentrované svetlo potom rozdelilo existenciu na dve formy: svetlo a tmu. V skutočnosti neexistuje niečo také ako tma, nikdy žiadna tma nebola. Je len viac svetla v porovnaní s menším množstvom svetla. Svetlo a tma vytvorili akášu, v sufistických pojmoch asman, formu, a svetlo a tieň prechádzajúce touto formou podporovali materializáciu mnohých ďalších foriem, asmanov či akáš, jednej v druhej a jednej nad druhou. Každý krok materializácie viedol k rozmanitým formám vytváraným z rôznych substancí počas premeny ducha v hmotu. Proces tvorenia prebiehal podľa zákona o vibráciách, ktoré sú tajomstvom pohybu. Rovinu konečných životných foriem sufisti volajú ajsam.

Z týchto foriem postupne vznikla rastlinná ríša z nerastov, živočíšna ríša z rastlín, a zo živočíchov ľudská rasa, insan, a tak dostal božský Duch telá - ajsam - ktoré potreboval od chvíle, kedy sa koncentroval do jediného bodu a odtiaľ vysielal svoje lúče ako rôzne duše./11/

Materializácia je výdych Boha, a to, čo hinduisti volajú pralája - skaza či koniec sveta - je pohltie, alebo vdych Boha./11/

Táto úžasná vízia Inayata Khana o začiatku a konci tvorenia vykazuje určitú podobnosť s astronomickou teóriou, ktorá predpokladá existenciu „Veľkého tresku“ pred súčasným rozpínaním vesmíru, takže by sme mohli mať akýsi pulzujúci vesmír, striedavo sa rozpínajúci a zmršťujúci ako pľúca alebo tlčúce srdce, taký odlišný od takzvaného hyperbolického vesmíru, ktorý sa rozpína bez obmedzenia. Tento druhý vesmír sa podľa „najčistejšej“ matematickej požiadavky určite tiež (pred Veľkým treskom)

zmršťoval z „nekonečne riedkeho stavu pred dávnou dobou“. Tieto dve stránky Tresku v sebe skrývajú záhadnú zrkadlovú symetriu – rovnováhu implózie/explózie, involúcie/evolúcie, ktorú možno porovnať s príchodom a odchodom kométy a môže nám konečne poskytnúť kľúč k pochopeniu času./12/

Cesta duše

V predošlej kapitole sme ukázali grandióznu povahu procesu tvorenia a úlohu ducha v ňom, ako nám ju predložil Hazrat Inayat Khan. V človeku je tento duch dušou, lúčom božieho slnka. V sérii prednášok v knihe „Duša, odkiaľ a kam“/1/ Inayat Khan odhaľuje veľkolepú víziu kulminácie procesu tvorenia v skúsenosti ľudskej duše - počas jej cesty k pozemskej rovine, počas života na zemi v človeku a pri návrate do božského zdroja. Táto vízia je jedinečná vďaka jasnosti a úrovni, s akou je Inayat Khan schopný vysvetliť, niekedy do pozoruhodných podrobností, zážitky duše v nebeských sférach - medzi Bohom samým a Zemou. Človek cíti, že Inayat Khan tieto veci pozná, aj keď pre nás ostatných sú

väčšinou skryté za závojom smrti. Ako prišiel k takým znalostiam? Nechajme ho odpovedať vlastnými slovami:

Na otázku „Ako to prorok vie?“ sa dá odpovedať príkladom, že duša proroka je ako plod na obťažkanom konári, ktorý sa v dôsledku váhy dotýka zeme.

Nespadol na zem, je stále spojený s vetvou a tá prechádza všetkými rovinami existencie. Tak sa i on svojimi zážitkami takpovediac dotýka všetkých rôznych svetov. To je tá záhada, ktorá sa skrýva za prorockým géniom a prorockou inšpiráciou. Ovocie je spojené s kmeňom. Preto prorok hovorí nebi, hoci spočíva na zemi. Aj keď je na zemi, nahlas volá meno Boha. Pre mnohých je Boh len predstavou, preňho je však realitou./1/

Tiež tvrdí, že o inom svete „každý prorok hovoril so svojimi nasledovníkmi spôsobom, ktorému mohli rozumieť“. Živé obrazy neba a pekla podávané v predošlých dobách, boli výsledkom prispôsobovania podstaty náboženstiev vtedajšiemu chápaniu. Omnoho jemnejšie vysvetlenie Inayat Khana vychádza celkom z jeho filozofickej vízie procesu tvorenia, vízie, ktorá je v súlade s moderným vedeckým myslením. Jeho výklad je preto pre moderného človeka celkom prijateľný.

Anjelské sféry

Duša, ako lúč božieho slnka, prichádza najprv k rovine existencie, ktorá je blízka žiariacemu zdroju božského bytia zvaného anjelské nebo a je popisovaná ako „anjel“. Niektoré duše zostávajú v tejto rovine, iné, obdarené väčšou silou, silnejším impulzom božského ducha, pokračujú ďalej. Pokiaľ ide o otázku, či anjeli majú nejakú konkrétnu podobu, Inayat Khan hovorí, že ju možno „veľmi ťažko vysvetliť slovami“. Zmysel Khanových slov spočíva v našoch chápaní pojmu „podoba“.

Každá vec alebo bytosť, ktorá má meno, má aj podobu, ale my sme zvyknutí prisudzovať podobu len tomu, čo môžeme vidieť. Veci mimo dosah nášho zraku nemajú podľa nášho chápania podobu. Aby sme pochopili podobu anjela, musíme sa stať anjelom. Musíme sa zmeniť na anjela, aby sme pochopili, čo je pravá anjelská podoba. Sme zvyknutí zobrazovať každú podobu ako svoju vlastnú, a preto kedykoľvek myslíme na víly alebo anjelov, duchov či strašidlá, predstavujeme si ich ako seba.

Víly Číňanov majú čínske rysy a víly Rusov majú ruské čapice, lebo myseľ vykresľuje to, čo je zvyknutá vidieť./2/

Anjeli sú v skutočnosti bytosťami svetla (nur). Sú to vibrácie. Nachádzajú sa blízko Boha. V anjelských sférach neexistujú vášne a emócie./2/ Duše tam prebývajúce nemajú pozemské znaky a odlišnosti.

Anjeli poznajú len šťastie, čo je pravá prirodzenosť duše. Ich prirodzenosťou je milovať a ochota veriť. Táto mystická pravda našla v kresťanských výtvarných dielach vyjadrenie zobrazovaním anjelov, ako sedia na mrakoch a hrajú na harfu. Harfa a jej hudba symbolizujú skutočnosť, že anjeli sú živé vibrácie. Umiestenie na mrakoch je výrazom povznesenosti anjelov nad dočasnými pozemskými radosťami a starosťami.

Duše, ktoré sú v priamom styku s Duchom božím a nevedia nič o falošnom svete plnom ilúzií, nepoznajú smrť a žijú životom naplneným šťastím. Potravou duší je božské svetlo, vyžarujú božského ducha, ktorému sufisti hovoria nur, auru zvanú arš, najvyššie nebo./2/

Títo anjeli sú nevysslovne šťastní, radujú sa zo svetla a života Boha. Aj keď zvyčajne nekomunikujú s ľuďmi, niektorým z nich sú určené určité povinnosti na Zemi./2/ Môžu byť poslami prinášajúcimi

varovanie alebo pomoc vybraným dušiam na Zemi - dušiam otvoreným, tým, ktorí udržiavajú vo svojom srdci puto s vyššími sférami. Sú to strážni anjeli ľudstva. Anjeli sú prúdmi života, ktorých prirodzenosťou je zbierať a tvoriť. V anjelských nebesiach zbierajú „atómy“ žiarenia./2/ Duše vybavené silou pokračovať v ceste k pozemskej rovine sa potom stretávajú s dušami vracajúcimi sa do anjelských nebies a naladia sa ich citom a rytmom.

Táto premena potom určuje smer ich ďalšej cesty./2/

Sféra džinov

Keď duše prešli anjelskými nebesami, prichádzajú do sféry džinov či géniov. „Toto je sféra mysle a môže sa volať duchovnou sférou, lebo myseľ a duša vytvárajú ducha“./2/ Inayat Khan vysvetľuje pojem džin takto:

Džin je entita s myslou, ale iného druhu než akú má človek. Je to čistejšia, jasnejšia myseľ, osvietená Svetlom Inteligencie. Myseľ džina je hlbšia vo vnímaní a v chápaní, lebo je prázdna - nenaplnená myšlienkami a predstavami, ako je to u človeka. Myseľ džina možno nazvať prázdny pohárom - pohárom,

do ktorého môžu byť nalievané znalosti, z ktorých pramení prispôsobenie./2/

Sféra džinov je svetom poézie, hudby, umenia, vedy a filozofie, myšlienok a predstáv. Džinovia získavajú svoje znalosti (ich meno súvisí so sanskrtským slovom jnana, znamenajúcim znalosť a latinským genius, označujúcim božstvo tvorenia a zrodzenia) intuíciou a inšpiráciou. Je to veľmi slobodný svet, nepodliehajúci obmedzeniam vlastným pozemskej sfére. Život vo sfére džinov možno porovnať s voľným životom vtákov a zveri v prírode. Beh času je v tomto svete neporovnateľne odlišný, život je tu oveľa dlhší. Duša si tu vytvára svoju myseľ priťahovaním „atómov“ džinov. Myseľ pôsobí ako schránka alebo živná pôda - prostriedok, ktorý umožňuje duši žiť vo sfére džinov. Pre nás je ťažké to pochopiť, lebo sme zvyknutí na fyzické tvary, a tie do sféry džinov nepatria.

Džinovia môžu kontaktovať duše na Zemi a pomáhať si navzájom. Na jednej strane môže byť pre džina ľahké pomôcť človeku vzhľadom na jeho veľkú slobodu pohybu. Ale súčasne to môže byť celkom ťažké, lebo človek môže byť taký zahltený pozemskými myšlienkami a činmi, že je imúnny voči vplyvu sféry džinov. Tí džinovia, ktorí majú silu a túžbu cestovať ešte ďalej sa stretávajú s vracajúcimi sa dušami, od ktorých sa môžu mnohé naučiť. Džinovia dostávajú „mapu cesty k materializácii“, ako tvrdí Inayat Khan./2/ Pomocou reflexie prijímajú dojmy od jednej alebo niekoľkých vracajúcich sa duší, čo potom hrá dôležitú úlohu v celej materializácii. Tak myseľ džina získava dojmy osobností vracajúcich sa duší, tie ale samy nič nestrácajú. Prázdny pohár mysle duše džina sa môže dojmami natoľko naplniť, že sa stáva tým, čo naňho zapôsobilo. A tak sa osobnosť vracajúcej sa duše môže vrátiť do pozemskej roviny. Taká je podľa Inayata Khana skutočná podstata reinkarnácie. Človek sa stotožňuje s osobnosťou, ktorá reinkarnuje. Duša je potom priťahovaná späť do miest svojho zrodu ako božský lúč.

Prechod k fyzickej rovine

Ak duša pokračuje vo svojej ceste k materializácii, dosahuje fyzickú rovinu. Zrodená duša býva zobrazovaná ako Kupid, anjel vystrelujúci šípy do srdca muža a ženy. Prebúdzajú tak v nich vzájomnú zamilovanosť. Filozoficky sa to dá vysvetliť takto: „Dualita v každom aspekte života a v akejkolvek rovine

je tvorivá a jej východiskom je účel, výsledok dualistického aspektu prírody“./2/ Takto milujúca sa dvojica „otvára cestu pre vstup novo prichádzajúcej duše do fyzickej existencie“./2/ Práve narodené dieťa plače. Prečo? Podľa Inayata Khana preto, že sa ocitá v zajatí, na novom, cudzom mieste.

Telo, ktoré duša dostáva ako svoj nástroj - či prostriedok - pre život na zemi, je, ako Inayat Khan pekne hovorí, „zbierkou z celého vesmíru“./2/

Nedali ho pre dušu dokopy len rodičia, ale aj predkovia, národ, rasa do ktorej sa duša rodí, a celá ľudská rasa. Toto telo nie je len zbierkou ľudskej rasy, ale výsledok toho, čo celý svet produkoval veky, hlina, ktorá bola tisíkrát premiesená a pripravená tak, že sa v každej svojej vývojovej etape stala inteligentnejšou, žiarivejšou a živšou, hlina, ktorá sa prvý raz objavila v nerastnej ríši, potom sa vyvíjala v rastlinnej ríši, potom v živočíšnej ríši a bola dovŕšená pri vytváraní tohto tela ponúkaného práve prichádzajúcej ľudskej duši./2/

Hoyack popisuje tento proces ako dvojsmerne prebiehajúci vývoj - vo vertikálnom a súčasne aj v horizontálnom smere. Obe zložky sa stretávajú pri narodení človeka. Vertikálny smer predstavuje dušu, ducha pohybujúceho sa zo svetla anjelskej sféry do temnoty zeme. Involúcia z najjemnejších vibrácií ducha do hustejších vibrácií hmoty. Horizontálny smer je fyzická evolúcia od nerastu po človeka, ako ju analyzovala veda. Človek, v ktorom sa tieto dva smery stretávajú, je tak kulmináciou procesu materializácie./3/ Pri pozorovaní tohto procesu človek „cíti, že nielen človek, ale celá materializácia prebieha podľa predstáv Boha“./2/ Duša zrodená na zemi obsahuje tri bytosti: anjela, džina a človeka. Podľa hĺbky dojmov získaných v rôznych rovinách prejavuje vlastnosti anjela a džina.

Dojmy získané od vracajúcich sa duší vo sfére džinov dávajú jednotlivcovi konkrétne vlastnosti a sklony. Okrem toho duša prijíma dedičstvo svojich pozemských predkov. Inayat Khan píše, že si duša „požičiava“ vlastnosti od džinov a z fyzického sveta. Duša súčasne preberá záväzky a povinnosti spojené s týmito vlastnosťami./2/

Počas pozemského života duša túži prijímať pozemské vlastnosti. Táto túžba vlastne dušu podnecuje k ceste na zem. Je to želanie priblížiť sa zemi, vlastniť ju, čo najviac ju využiť a chrániť sa pred odtrhnutím od nej. Taká je povaha duše. V názore na ňu sa materialistický názor a mystická idea rozchádzajú.

Materialista hovorí: „To nie je pravda“ a nevidí, že je to naopak príroda a prirodzenosť. Bez túžby duše po hmote by život nebol možný./2/

Telo, ktoré duša takto získala, je vyzbrojené ako dokonalý nástroj pre plné prežitie života, jeho vnímateľných aspektov. To vysvetľuje, prečo máme päť zmyslov, vďaka ktorým vnímame okolný svet - chuť, čuch, hmat, sluch a zrak. „Telo možno prirovnať ku sklenenému domu vyrobenému zo zrkadiel.“/2/ Toto prirovnanie platí pre oči, ale povaha ostatných zmyslov je v tomto smere rovnaká.

Oko stojí ako zrkadlo pred všetkým, čo je viditeľné, odráža všetko čo vidí. Uši prijímajú každý zvuk, ktorý na ne dopadne. Inými slovami, sú zrkadlom každého zvuku. Hmat a chuť sú hrubšími zmyslami v porovnaní so zrakom a sluchom. Ich funkcia je však rovnaká. Registrujú všetky možné druhy chutí, pocit tepla, chladu a tvar. Sú ako zrkadlo, v ktorom sa odrážajú príslušné vlastnosti okolného sveta. Preto, tak ako sa človek vidí v zrkadle, je toto telo zrkadlom, v ktorom je každý zážitok vonkajšieho života odrážaný a vysvetľovaný. Zaprášené zrkadlo neodráža obraz jasne - ak sa o telo po duchovnej

stránke nestaráme, životná skúsenosť je nejasná. Sufisti hovoria, že telo je chrámom božím, ale správna interpretácia by mala znieť: telo je stvorené, aby bolo chrámom božím./2/

Z toho vyplýva dôležitosť starostlivosti o telo. Inayat Khan ju dokonca volá „prvou a najdôležitejšou zásadou náboženstva“./2/ Popri vonkajších zmysloch existujú aj centrá vnútorného vnímania. Sú to intuitívne schopnosti, prispôsobené k inému spôsobu vnímania myšlienok, pocitov a iných faktorov - atmosféry človeka alebo miesta. A mimoriadna ostrosť týchto zmyslov umožňuje vnímať aj minulosť a budúcnosť.

Náš umelý a prírode vzdialený materialistický život však viedol k zablokovaniu týchto centier. To vyvoláva depresiu a zmätok, lebo vnútorná túžba vidieť nie je celkom uspokojená. Centrá síce sídlia v tele, sú však z omnoho jemnejšej látky. Môže ich živiť len jemnejšia energia, ktorú vstrebávame dýchaním a vibráciami zvuku a slov. Tie preto hrajú dôležitú rolu pri sufistickom cvičení./2/ Dvoma najdôležitejšími vnútornými centrami sú srdce a hlava. Sufistický výcvik rozvíja obe súčasne, čo vytvára rovnováhu.

Keď človek získa svoje telo, jeho myseľ je dokončená. Pred narodením na zemi to bola len forma (akáša), ako ju popisuje Inayat Khan, forma vytvorená našimi dojmami, ktoré dopadli na našu dušu počas jej cesty do pozemskej roviny. Táto akáša sa stáva po spojení s telom myslou.

Povaha mysle

Inayat Khan popisuje povahu mysle ako zrkadlo./4/ Už sme videli, že vďaka odrazu vo svete džinov duša získava svoje dojmy osobnosti vracajúceho sa ducha. V našom pozemskom svete duša tiež odráža všetky získané dojmy. Tie prechádzajú zmyslami: všetko čo vidíme, počujeme, cítime, chutnáme a hmatáme, v nás zanecháva nejakú stopu. Všetky možné skúsenosti z našich vzťahov k iným ľuďom i naše vlastné činy tak vytvárajú silné dojmy. Ovplyvňujú nás tiež myšlienky a pocity, hovorené a písané slovo, alebo, ako bolo ukázané predtým, priame vnímanie vnútornými centrami. Všetky tieto dojmy sú odrážané v tom zmysle, že naplňujú a formujú myseľ, ak im je otvorená. Ale ako zrkadlo, myseľ sa môže ľahko obrátiť k iným dojmom, myšlienkam, pocitom a naplniť sa nimi. V „Svet mysle“/4/ Inayat Khan diskutuje o roli javu odrazu v celej materializácii, aj v živočíšnom svete (napríklad kôň bude odrážať voľu človeka a poslúchať ho) a tiež v rastlinách, ktoré - ako ukazujú nedávna výskumy - reagujú na rôzne druhy hudby a na spôsob, akým sa o ne starajú.

Dojmy získané človekom sú opäť premietané na iných ľuďoch, na okolie. Aj v tomto ohľade myseľ pripomína zrkadlo. Ale je niečím viac než len pasívnym zrkadlom. Má pamäť a je aj tvorivá.

Pamäť umožňuje mysli registrovať a uchovávať predtým získané dojmy, potom čo sa od nich dočasne odvrátila a zaoberá sa niečím iným. Môžu byť neskôr znova oživené, premyslené, znova prežité. Čím viackrát sa to stane, tým hlbšia bude ich stopa v pamäti. Takto myseľ zhromažďuje poznanie a skúsenosti a rozvíja určitý spôsob konania a chovania - svoj charakter. Jedinec sa potom zdá byť tým, čo tvorí obsah jeho mysle. Dojmy teda sú svojím spôsobom človekom. Myseľ je aj tvorivá. Pracuje so svojimi dojmami. Dokáže o nich premýšľať, zosilňuje v srdci pocity nimi vyvolané. Dojmy môžu dostať podobu slovného vyjadrenia a môžu nás motivovať k určitým činom. Prostredníctvom mechanizmu odrazu potom na tieto myšlienky, slová a činy reagujú iní ľudia. Efekt vyžarovania našich myšlienok

a pocitov môže byť taký silný a prenikavý, že priťahuje niektoré zážitky a udalosti v našom živote spôsobom, ku ktorému sa nie sme schopní dopracovať racionálnym uvažovaním. Celý náš život je tak určovaný myšlienkami a pocitmi, ktoré majú v našej mysli dominantný vplyv. Dalo by sa povedať, že je určovaný smerom, akým je zrkadlo našej mysle prevažne nastavené - naším postojom v živote. Tento mechanizmus veľmi často spúšťa viac alebo menej automatický vývoj v našom živote, v ktorom nás niektoré hlboko pociťované zážitky a dojmy môžu ďalej orientovať nechceným smerom. Napríklad neúspech, ktorý na nás veľmi zapôsobil, môže mať za následok trvalý strach z neúspechu a v jeho dôsledku ďalšie nezdary.

Ale nemali by sme dovoliť, ba nesmieme pripustiť, aby sa náš život - ovplyvnený vonkajšími udalosťami - uberal smerom nezodpovedajúcim našim vnútorným želaniam. Pretože za myslou je duša, boží lúč, ako sme videli, výplod božského tvorivého ducha. V tomto duchu je skrytá sila, ktorá dokáže smerovať myseľ a život žiadúcim smerom.

A bude sa nám to dariť, až si túto silu, ktorá je naším božím dedičstvom, začneme plne uvedomovať, až jej otvoríme svoju myseľ. Musíme pochopiť, že sme zodpovední božiemu duchu nielen za svoje činy, ale aj za svoje myšlienky a pocity. Kľúčom k takému ovládaniu života, riadeného z duše, je vedomá voľba dojmov, ktorým budeme venovať svoju pozornosť, čo ich bude živiť a posilňovať, a naopak, dojmov nežiadúcich, ktorým nedovolíme, aby nás ovplyvňovali. Je to umenie „vidieť a nevidieť, počuť a nepočuť“ - vytlačanie nežiadúcich dojmov na okraj našej pozornosti.

Tak dokážeme rozvinúť silu, ktorá nám pomôže dosiahnuť naše životné ciele. Otázkou potom je, aké ciele by to mali byť. Aký je cieľ nášho života?

Inayat Khan vo svojej knihe „Cieľ života“ hovorí, že „duša urobí prvý krok na duchovnej ceste, keď si uvedomí svoj objektívny cieľ v živote“./5/ Tiež cituje Sa'adího:

„Každá duša je stvorená pre nejaký účel a svetlo jej cieľa v nej bolo zapálené“./5/

Cesta k dosiahnutiu cieľa

Keď človek hľadá cieľ, nájde ho a snaha po jeho dosiahnutí sa mu stáva zmyslom života. Na začiatku to môže byť obmedzený a materiálny cieľ, avšak túžba po ňom je „krokom na duchovnej ceste“. Tým, že sa k nemu prepracovávame, učíme sa, robíme pokroky, a to nám po dosiahnutí prvého cieľa umožňuje zamieriť k vyššej méte. Inayat Khan tvrdí, že „nakoniec sa všetky ciele zmenia v jediný - cieľ, ktorý hľadá mystik“./5/ Potom diskutuje o tom, ako sa môžeme dostať ku konečnému mystickému cieľu prostredníctvom piatich aspektov: túžby po živote, túžby po poznaní, túžby po moci, túžby po šťastí a túžby po mieri.

To sú základné a všetko zahrnujúce želania stojace za väčšinou pozemských cieľov. Inayat Khan nám ponúka praktické psychologické odporúčenia, ako byť úspešný - dosiahnuť svoje ciele a prekonať mnohé ťažkosti na ceste k nim. Toto učenie o „ceste dosahovania cieľa“ je veľmi dôležité pre náš vonkajší život. V stručnom zhrnutí učenia, ktoré doteraz nebolo publikované v celku, možno povedať toto: človek potrebuje predovšetkým rozvíjať koncentráciu - udržiavanie pozornosti, zameranie myšlienok a citov na cieľ. Mal by mať vieru, že cieľ bude napriek všetkým ťažkostiam dosiahnutý. Pre nájdenie spôsobu, ako tieto ťažkosti úspešne prekonať, musí použiť rozum. Pokrok je treba dosahovať

postupne. Je nebezpečné chcieť dospieť k cieľu príliš rýchlo, lebo by to mohlo viesť k vyčerpaniu ľudských síl. Inayat Khan povedal, že na tomto svete je veľa ľudí, ktorí svojím prílišným nadšením odkopávajú dosiahnutie cieľa ako loptu. Človek sa musí na dosiahnutie cieľa najprv pripraviť. Musí na to získať potrebnú silu. Preto potrebuje trpezlivosť - schopnosť čakať na správnu chvíľu na vykonanie potrebného kroku vpred.

Byť trpezlivý je neľahké, ale trpezlivosť zvyšuje vnútornú silu. Všetko to znamená, že od začiatku do konca je potrebná sebadisciplína: stále sledovať cieľ, nepoddávať sa ľahko emóciám, nenechať sa zlákať k odchýleniu z cesty. To všetko vyžaduje sebadisciplínu. Znamená to tiež, že pre dosiahnutie cieľa je nutné aj niečo obetovať. Okrem toho je sebadisciplína nutnou podmienkou, aby človek dokázal svoje plány udržať v tajnosti. Mlčaním si zachová energiu, takú potrebnú pre dosiahnutie cieľa. Zabráni tým kritike a opozícii. Keď v tomto duchu vytrváme, dosiahneme svoje ciele. Inayat Khan sa o tom vyjadruje veľmi pozitívne. Zdôrazňuje božskú silu duše, ktorá môže privolať všetko, čo si človek naozaj želá. Všemocný Boh odpovie na túto túžbu duše. Ako povedal Kristus: „Žiadajte a bude vám dané, hľadajte a nájdete, klopte a bude vám otvorené“./6/ Pri postupe na ceste k dosiahnutiu cieľa môžeme krok za krokom mieriť k vyšším stupňom. Päť základných želaní, o ktorých som sa zmienil, nás môže nakoniec doviesť k najväčšiemu vnútornému uspokojeniu. Nájdením fyzického života obmedzeného v čase môžeme objaviť večný život duše.

Za hranicami pozemských znalostí môžeme objaviť božskú bytosť, stretnúť sa tak so všemocnou silou Boha a za všetkými rušivými vplyvmi života nájsť ozajstné šťastie duše. V tomto najvyššom uspokojení želaní si duša začne uvedomovať samu seba, svoje vlastné božské bytie spojené s Bohom a osvietené Bohom. Duša, ktorá je lúčom božského svetla - či božskej inteligencie, ktorá bola zachytená nástrojmi mysle a tela - je celkom zaujatá svojou túžbou po zážitkoch získavaných týmito nástrojmi. Ale v určitom čase začne považovať tieto zážitky za neuspokojujúce, a tak sa obráti a zameria svoju pozornosť na seba. Inayat Khan popisuje tento proces takto:

Ak človek chce, aby jeho oči videli samy seba, musí sa pozrieť do zrkadla, kde uvidí ich obraz.

A rovnako, ak sa má prejaviť ako reálna bytosť v celosti, celá bytosť, telo aj duša musí byť ako zrkadlo, v ktorom by sa sama uvidela a uvedomila si svoje nezávislé bytie. Toto uvedomenie dosiahneme prostredníctvom zasvätenia, meditácie, duchovnej znalosti. Urobíme tak zo seba dokonalé zrkadlo./7/

Cieľom sufistickej cesty je uvedomenie si Boha, ktorého možno dosiahnuť sebarealizáciou. V nej sa naplňuje cieľ materializácie. Inayat Khan zodpovedal otázku účelu materializácie takto:

Dá sa na ňu odpovedať jedným slovom: uspokojenie - uspokojenie Boha. Prečo je bez nej Boh nespokojný? Lebo Boh je jediná Bytosť a v povahe bytosti je uvedomiť si svoju existenciu. Toto vedomie poznáva život prostredníctvom rôznych kanálov, mien, foriem. V človeku toto vedomie bytia dosahuje vrchol.

Jednoducho povedané, cez človeka Boh poznáva život v jeho najvyššej dokonalosti./2/

Život po smrti: návrat duše k Bohu

Po prežití pozemského života nastáva pre každého smrť. To sa stane, keď duša splní svoj cieľ na zemi, „keď jej kvet dospel k plnému rozkvetu“, takže nie je nič, čo by tu dušu držalo. Ale smrť môže nastať aj keď z nejakého dôvodu, napríklad v dôsledku choroby, poruchy alebo vyčerpania, telo stratilo silu, pomocou ktorej v sebe drží dušu.

V takom prípade telo zomrie a duša prirodzene odchádza. Opúšťa materiálne telo, ako keď človek odhadzuje kabát, ktorý mu už nemôže poslúžiť./2/

V takom prípade ciele a prania duše ešte nemusia byť splnené. Ale život teraz pokračuje v iných sférach - najprv vo svete džinov. Smrť je ilúzia zapríčinená ľudskou oddanosťou telu, stotožnením sa človeka s telom, ktoré je v skutočnosti len obalom, šatami zakrývajúcimi myseľ a dušu. Smrť je vlastne len prechod do iného života.

Ako už vieme, Inayat Khan popísal cestu duše na zem. Podobne popísal aj mnoho stránok pokračovania života duše vo vyšších sférach. Ako sme videli, preniká tam prostredníctvom svojho vnútorného mystického spojenia s božskými sférami, ktoré mu umožňuje priame vnímanie týchto svetov. A je zaujímavé, že údaje, ktoré uvádza o živote po smrti, zodpovedajú v mnohých ohľadoch nedávno zaznamenaným zážitkom ľudí z blízkosti smrti./8/ Mnohí ľudia, ktorí sa zotavili z vážnej choroby alebo nehody, keď už boli považovaní za klinicky mŕtvych, popísali, ako opustili svoje telá a ako sa napríklad videli ležať na operačnom stole a počuli spolu hovoriť lekárov. Potom zvyčajne nasledoval krátky zážitok zo života v inom svete, z ktorého boli schopní popísať rad aspektov.

Také popisy od rôznych ľudí sa navzájom veľmi podobajú. V niektorých prípadoch si však ľudia zo svojej klinickej smrti nepamätajú nič./8/ To by mohlo zodpovedať vysvetleniu Inayata Khana, že duša umierajúceho človeka presvedčeného, že po smrti nič nie je, je touto myšlienkou nejaký čas paralyzovaná, nachádza sa v akejsi letargii. Tento stav možno nazvať „očistným“. Ale potom sa dostaví nový impulz života, ktorý dušu uvedie do života vo sfére džinov. Duše neovládané predstavou, že smrťou všetko končí, odchádzajú do nového sveta hneď. Inayat Khan ho popisuje takto:

A čo vidí duša v tomto jasnom dennom svetle? Vidí sa žiť ako predtým, má rovnaké meno a podobu, a predsa je vyspelejšia. Nachádza v tejto sfére väčšiu slobodu a podlieha menším obmedzeniam než prežívala predtým v živote na zemi.

Pred dušou je teraz svet, ktorý jej nie je cudzí. Je to svet, ktorý vytvorila počas svojho života na zemi. To, čo duša poznala ako myseľ, tá istá myseľ je teraz pre túto dušu svetom. To, čo duša, keď bola na zemi, považovala za predstavu, je pre ňu teraz realitou. Ak je tento svet umelecký, ide o umenie, ktoré táto duša vytvorila. Ak je tu nedostatok krásy, je to preto, že ju duša na zemi opomíňala./2/

Po smrti duša pokračuje na svojej ceste s myslou. Obsah mysle - všetky skúsenosti zaregistrované v jej pamäti - určujú život duše v rovine džinov. To je pravý význam neba a pekla. Ak bol náš život na zemi radostný a urobili sme aj iných šťastnými, sprevádza nás toto šťastie aj do nového sveta. Ak sme boli nešťastní a ubližovali iným, vezmeme si tento jed so sebou. Najprv preto pokračujeme s rovnakými myšlienkami a pocitmi a rovnakým druhom „činnosti“ ako na zemi./2/ „Ale duša sa nezapája do rovnakej činnosti z povinnosti, lebo nepodlieha obmedzeniam, ako to bolo na zemi. Nakoniec vystúpi na úroveň,

akú považovala za svoj ideál. Vykonáva prácu, akú si priała.“/2/ Tento druhý svet poskytuje omnoho väčšiu slobodu a má menej obmedzení. Duša tu má preto omnoho väčšie možnosti uskutočniť svoje ciele a želania.

V tomto svete má duša aj duševné či duchovné telo. Ako také telo vyzerá?

Vyzerá celkom rovnako ako telo na zemi. Prečo to tak musí byť? Kvôli láske človeka k jeho telu. Mení sa? Áno, ak si bude želať ho zmeniť. Keď duša chce, aby sa zmenilo, dosiahne to v súlade so svojím vlastným ideálom./2/

Vo sfére džinov tiež existuje jazyk. Je ale menej zreteľný, a predsa výrazovo bohatší než náš.

Duchovia (vracajúce sa duše s myslou) môžu ešte jasne vidieť podmienky v pozemskej rovine - ak si to želajú./2/ Sú schopní komunikovať s dušami na zemi. Tie ich však nemôžu počuť jasne, lebo je tam „stena, ktorá stojí pred tými, ktorí sú ešte na zemi. Tých, ktorí už prešli na druhú stranu, žiadna stena neobmedzuje“./2/ Ľudia na zemi môžu niekedy v podvedomí dostať oznam od ducha a splniť tak jeho želanie v domnienke, že to robia z vlastnej vôle./2/ Moodyho zápis zážitkov z blízkosti smrti tomu zodpovedá. Diskutuje o tom, na čo sa dá pozeráť ako na „absenciu obmedzení“ v tomto svete.

Vysvetľuje:

„Uvažujete takto: Osoba v duchovnom tele je v privilegovanom postavení vo vzťahu k iným osobám okolo seba. Vidí ich a počuje ich, ale oni ju nemôžu vidieť ani počuť.“/8/ Tiež popisuje duchovné telo:

Aj keď ľudia vo fyzických telách len s ťažkosťami vnímajú duchovné telá, všetci, ktorí to zažili sa zhodujú v tom, že duchovné telo napriek tomu existuje, ale je ťažké ho popísať. Súhlasia s tým, že duchovné telo má tvar (niekedy guľovitého alebo bez tvarého mraku, ale niekedy podobný fyzickému telu) a dokonca časti (výčnelky alebo útvary podobné rukám, nohám, hlave, ...). Aj keď býva jeho tvar popisovaný ako celkom okrúhly, často sa hovorí, že má „konce“, určitý vrchol a spodok, niekedy sú zmienky aj o „častiach“./8/

Myšlienka vyskytujúca sa v niektorých posvätných knihách o Súdnom dni po smrti, kedy anjeli na to určení zhodnotia všetky dobré a zlé skutky všetkých duší, skutočne znamená, že až bude obal tela z duše strhnutý, myseľ bude veľmi jasná, takže duša bude môcť okamžite prehliadnuť celý svoj život na zemi. Ako hovorí Inayat Khan: „Zaznamenávanie skutkov a súd prebieha v skutočnosti v srdci“./2/ To potvrdzuje Moody slovami: „Je zaujímavé si všimnúť, že súd v prípadoch, ktoré som študoval, nevychádzal z bytosti svetla, ktorá, ako sa zdá, milovala a prijímala týchto ľudí rovnako, ale skôr z vnútra súdeného jedinca“./9/ Po smrti sa myseľ stáva jasnou, pretože duša pri prechode do druhého sveta hojí svoj nástroj:

Oslobodením sa od všetkých vplyvov choroby, smútku, biedy, ktoré duša zažila pri pobyte na zemi a vzala so sebou do duchovného sveta, lieči svoju vlastnú bytosť a obnovuje „tkanivá tela“, ktoré s ňou ešte zostalo, potom čo opustila fyzické telo. Očisťuje sa od všetkých chorôb a ich účinkov a tak obnovuje život v duchovnom svete v súlade so svojím stupňom vývoja./2/

Duša potom žije dlho vo sfére džinov. Tamojší čas sa veľmi líši od behu času v pozemskej rovine.

Všetko tam trvá omnoho dlhšie./2/ V priebehu tohto času sa duša stretáva s inými dušami, ktoré sú na ceste na zem. Pri procese odrazu, porovnateľnom so vznikom obrazu na fotografickej doske, odovzdávajú svoje zážitky zo zeme, svoje vlastnosti, presvedčenia a postoje tým dušiam, ktoré idú na

zem. Tie potom preberajú aj „záruky, zmluvy, dlhy a všetky účty, ktoré duch zanechal na zemi nevybavené - a zaväzujú sa ich po príchode na zem splatiť alebo prijať“./2/ Ale vracajúce sa duše nestrácajú v procese tohto odrazu nič, táto výmena naopak darcu obohacuje./2/ Keď je toto dávanie vedomé, pôsobí duchovi veľkú radosť“./2/ Taký vzťah je ako vzťah dieťaťa k rodičovi alebo žiaka k učiteľovi./2/ Medzitým vracajúca sa duša stále usilovne pracuje vo svete džinov na uskutočnení svojich cieľov.

Sú ciele, ktoré zostávajú počas života človeka na zemi nesplnené. Uskutočnia sa na ďalšej ceste v duchovnom svete, lebo nič, čo si ľudské srdce kedy želalo, nezostáva nesplnené. Ak to nie je splnené tu na zemi, dôjde to naplnenia v posmrtnom živote. Želanie ľudskej duše je želaním Boha, a preto či je malé alebo veľké, správne alebo nesprávne, má svoju chvíľu naplnenia.

Ak tento okamih neprichádza kým je duša v pozemskej rovine, príde na jej ďalšej ceste v duchovnom svete./2/

Akú pozitívnu a podnetnú víziu ponúka Inayat Khan tu? Nech sú naše problémy a sklamania v pozemskom svete akékoľvek, všetky želania a všetky problémy budú nakoniec za života po smrti vyriešené.

Lebo:

Zdroj duše je dokonalý a podobne aj jej cieľ. Preto aj napriek svojmu obmedzeniu má duša iskru dokonalosti. Dokonalosť nie je nutnosťou. Na zemi duša cíti obmedzenie, žije tu život plný obmedzení. Napriek tomu túži po dokonalosti, snaží sa dosiahnuť a získať všetko, čo si želá.

Táto túžba je uspokojovaná z toho dôvodu, že Dokonalý robí aj v tomto svete rozmanitosť všetko možné, aby zažil dokonalosť./2/

Vo svojej božskej dokonalosti zostáva duša nedotknutá všetkými zlými zážitkami pozemského života. Tie vytvárajú dojmy a zanechávajú stopy v mysli, ale duša sama zostáva čistá a nakoniec očistí aj myseľ, a potom sa od nej oddelí, aby sa znova stretla s božskou Bytosťou.

Na svojej ceste k tomuto cieľu duša opustí sféru džinov a ide ďalej do neba anjelov. Tento prechod je zároveň druhou smrťou, smrťou, ktorá prichádza po omnoho dlhšom čase, „smrťou, ktorá nie je taká bolestná ako smrť v pozemskej rovine, kde je všetko hrubé a surové. Ale zmenu možno čiastočne vnímať po veľmi dlhom čase splnenia každého želania“./2/

Anjelské nebesá

Duša teraz opúšťa svoju formu života vo svete džinov. Zanecháva tu všetky svoje myšlienky, ale berie so sebou svoje nahromadené city a pocity. Jej život je vo vibráciách. Je to zvuk, tón (v sanskrte sura). Telo duše sa pri vstupe do anjelských nebies veľmi mení. Stáva sa žiarivou bytosťou, telom zo žiarenia a svetla. Svetlo je tu živé. Je počuteľné, viditeľné a zrozumiteľné./2/ Rozmer tela anjela je väčší než veľkosť tela džina, a to je zase väčšie než fyzické telo. Napriek tomu telo džina i anjela vstupuje do najhlbšieho vnútra človeka. Úlohou anjelov je byť okolo Svetla a Života Boha ako včely okolo kvetu.

Božia krása, ktorú vidí, boží vzduch, ktorý dýcha, vo sfére slobody spočíva a z prítomnosti Boha sa teší. Život v anjelských nebesiach je jedinečnou, neustále znejúcou hudbou. Preto múdri všetkých vekov volali hudbu nebeským, božským umením. Dôvodom je, že anjelské nebesia sú samá hudba./2/

Šťastie anjelov je neporovnateľne väčšie než radosť vo sfére džinov a ich život je ešte dlhší než život džinov. Ich jedinou túžbou je dostať sa bližšie k Svetlu.

V anjelských nebesiach - ako sme už videli - dochádza k stretnutiu medzi dušami opúšťajúcimi zdroj a tými, ktoré sa k nemu vracajú. Pre vracajúce sa duše konečne prichádza čas, „kedy duša je najochotnejšia odísť aj z roviny lásky, harmónie a krásy, aby objala zdroj a cieľ lásky, harmónie a krásy, ktorý ju volal cez všetky roviny“./2/ Potom duša odhadzuje svoj žiariaci šat a dosahuje svoj cieľ v Bohu.

Duša, priťahovaná magnetickou silou Ducha božieho, vstupuje do neho s radosťou nevyjadriteľnou slovami, ako milujúce srdce padá do náručia milovaného. Sila tejto radosti je taká veľká, že nič, čo duša vo svojom živote doteraz zažila, ju nezbavovalo natoľko vedomia jej ja, ako to urobila táto radosť. Ale toto neuvedomovanie si seba samého sa stáva v skutočnosti pravým Vedomím ja./2/

I tak je veľký rozdiel medzi týmto spôsobom neuvedomovania si samého seba a vedomým prístupom k tomuto pochopeniu.

Je možné ho prirovnať k rozdielu medzi pocitmi človeka, ktorého ťahajú ku zdroju tak, že je k nemu otočený chrbtom, a pocitmi cestovateľa vedome smerujúceho k cieľu, radujúceho sa na každom kroku zo všetkých zážitkov a tešiaceho sa z každého okamihu, ktorým sa postupne blíži k cieľu.

Čo si uvedomuje duša, keď prežíva každý krok postupu k cieľu? Pri odhodení každého závoja si uvedomuje, že odhodila lepší život, väčšiu silu, väčšiu inšpiráciu, kým (po prechode sférami džinov a anjelov) nedospela do štádia, kedy si uvedomila chybu o ktorej vedela, a predsa ju celkom nepoznala, chybu, ktorú urobila pri stotožňovaní samej seba so svojím odrazom, so svojím tieňom padajúcim na tieto rôzne roviny. Ako keby slnko na okamih zabudlo, že slnečnica je len jeho obraz a pri pohľade na ňu si pomyslelo: „Som slnečnica“./2/

Náš vzťah k Bohu: Ideál Boha

Predstavy o Bohu

Aký je vzťah medzi nami a Bohom, božským zdrojom duše, Stvoriteľom vesmíru? V hĺbke svojej bytosti prirodzene túžime po tom, aby sme si tento vzťah uvedomili. Je to ale ťažké, lebo sme celkom v zajatí a obklúčení materiálneho sveta, posadnutí svojimi vonkajšími pocitmi. Ľudia si odpradáva želajú vidieť a cítiť Boha. Je preto pochopiteľné, že najprv uctievali Slnko, ktoré vychádza každý deň a živí nás svojím teplom, slnko, ktoré je ďaleko, mimo dosah, a predsa veľmi dôležité pre život vo vesmíre. Ako sme videli, porovnanie Boha vytvárajúceho duše so slnkom a jeho lúčmi nám môže pomôcť pochopiť záhadu procesu tvorenia.

Ale keď sme zdokonalili svoje vedecké znalosti vesmíru a zistili podstatu Slnka, Zeme a ďalších planét, zničili sme tento obraz Boha. Začali sme si uvedomovať, že Boh je pre naše vonkajšie zmysly neviditeľný a nepočuteľný. Ale napriek tomu cítime vnútorné nutkanie Ho hľadať, hľadať k nemu cestu. Na vytvorenie vzťahu s Bohom sme potrebovali ďalší, nepozemský obraz Boha. Je pre nás ťažké pochopiť Ho a predstaviť si Ho vo svojej mysli. Pretože (ako hovorí Hazrat Inayat Khan v Gayan): „Všetky existujúce veci majú svoje protiklady, okrem Boha. Preto sa Boh nemôže stať zrozumiteľným“./1/ Preto občas proroci, poslovia boží, prichádzajú k ľuďom, aby im ukázali cestu k Bohu, aby poskytli inšpirujúce a evokujúce obrazy Božej bytosti a myšlienky na ňu. Predstavovali si Boha, boli stále

v spojení s božským duchom a zdrojom a dostávali vnuknutia, aby vysvetľovali záhadu Božej bytosti ľudským jazykom. Mnohé aspekty Boha, ktoré nám boli takto naznačované, sú protikladmi rôznych obmedzení človeka. Tak Saum, prvá modlitba v univerzálnej bohoslužbe sufistického hnutia začína týmito slovami: „Bud' pochválený Najvyšší Bože, všemocný, všadeprítomný, všetkoprestupujúci, jediná bytosť ...“ Sila človeka je vždy obmedzená, ale Boh je všemocný. Kým človek môže byť naraz len na jednom mieste, čítame v jednej z najstarších posvätných kníh, v Bhagavadgíte:

Si všetko čo poznáme, neporovnateľný s človekom, tohto sveta istá opora a neotrasiteľné útočisko, Strážca večného zákona, neumierajúca Duša života. Bez zrodu, bez smrti, tvoja sila je nesmierna, máš milióny rúk, Slnko a Mesiac sú tvojimi očami, svojou žeravou tvárou dokážeš spáliť svet na popol, napĺňaš štyri rohy neba, klenieš sa nad priepasťou oddeľujúcou nebo od zeme.

Nádherná a strašná je tvoja podoba, kvôli čomu sa tri svety chvejú./2/

Aj tu nachádzame veľa aspektov opačných v porovnaní s obmedzeniami človeka:

„neotrasiteľné útočisko“ - kým pozemské útočisko je vždy krehké, „strážca večného zákona“ - kým naše zákony sa stále menia a pomíňajú „neumierajúca duša života, bez zrodu, bez smrti“ - kým my sme smrteľní, rodíme sa a zomierame.

Veľmi poetická je aj táto pasáž z Bhagavadgíty so zmienkou o uctievaní slnka:

„Predstavte si, že tisíc slnčiek vychádza naraz na oblohe: taká je sláva Nekonečného Boha“./2/ A v koráne, poslednej z posvätných kníh, čítame:

V mene Boha, Najmilostivejšieho, Najmilosrdnejšieho.

Povedz: On je Boh, Jeden Jediný;

Boh Večný, Absolútny;

Neplodil, ani nebol splodený;

A niet nikoho nad Neho./3/

Všetky tieto aspekty sú vznešené, lebo zobrazujú Božiu bytosť, ktorá stojí nad všetkými ľudskými nedostatkami a slabosťami, ale aj naznačujú veľkú vzdialenosť medzi Bohom a nami. Božia bytosť je pre nás veľmi abstraktná. Zo všetkých náboženstiev je najabstraktnejší buddhizmus pre svoj sklon k pravdivosti. Ale tá pravda, ktorá je večná, ktorá prináša šťastie a mier, túži po tom, aby sa stala poznanou. Nasledujúci buddhistický text to vysvetľuje:

Veci na svete a jeho obyvatelia prechádzajú zmenami, sú produktami toho, čo existovalo predtým.

Všetky živé bytosti sú tým, čím ich urobili ich minulé činy, lebo zákon príčiny a následku platí pre všetkých bez výnimky. Ale v meniacich sa veciach je skrytá pravda.

Pravda robí veci skutočnými. Pravda je trvalá v zmene. A pravda si želá zjaviť sa, pravda túži byť poznanou, pravda usiluje poznať samu seba. Pravda je v kameni, lebo kameň je tu. A žiadna sila na svete, žiadny boh, žiadny človek, žiadny démon nemôže zničiť jeho existenciu. Ale kameň nemá vedomie.

Pravda je v rastline a jej život sa môže šíriť. Rastlina rastie, kvitne a prináša plody. Jej krása je čarovná, ale nemá žiadne vedomie. Pravda je vo zvierati, pohybuje sa a vníma svoje okolie, množí sa a učí sa voľbe. Je tu vedomie, ale nie je to vedomie Pravdy. Je to len vedomie vlastnej existencie.

Vedomie vlastnej existencie zahmlieva oči a zastiera Pravdu. Je to počiatok omylu. Je to zdroj ilúzie. Je to semeno hriechu.

Ego plodí sebeckosť. Niet zla nad to, ktoré vychádza z ega. Niet zloby nad tú, ktorá je dôsledkom presadzovania ega.

Vo svete Samsáry je bieda, je tu veľa nešťastia a bolesti. Ale väčšia než všetka bieda je blaho Pravdy. Pravda prináša túžiackej duši mier, víťazstvo nad klamom, hasí plameň túžby a vedie k Nirváne./4/ Tu nachádzame rovnakú víziu vývoja materializácie, ktorú sme popísali predtým ako vyžarovanie z božieho Ducha. Jasne je to vyjadrené slovami Inayata Khana:

„Boh je pravda a pravda je Boh“.

Ako odpoveď na potrebu osobného vzťahu k Bohu vzniklo viacero osobných predstáv Boha. Je to veľmi zreteľné v niektorých židovských textoch, ktoré ukazujú na zvláštny vzťah medzi Bohom a Izraelom a naliehajú na človeka, aby miloval Boha, bál sa ho a slúžil mu. Dobrým príkladom je tento text:

A teraz, Izrael, čo od teba Pán, tvoj Boh, žiada? Len to, aby si sa bál Pána, svojho Boha, chodil po všetkých jeho cestách, miloval ho a slúžil Pánovi, svojmu Bohu, celým srdcom a celou dušou, aby si dodržiaval prikázania Pána a jeho príkazy, ktoré ti dnes dávam pre tvoje dobro.

...

Lebo Pán, tvoj Boh, je Bohom bohov a Pánom pánov, veľkým Bohom, mocným a strašným, ktorý nehľadá na ľudí, ani neberie úplatný dar. Vykonáva súd siroty a vdovy a miluje cudzieho, dávajúc mu potravu a šat.

Miluj preto cudzieho, lebo ste boli cudzími v Egypte.

Budeš sa báť Pána, svojho Boha. Budeš mu slúžiť, budeš mu zachovávať vernosť a plne mu dôverovať./5/

V Novom zákone, kresťanskej posvätej knihe, je Boh popisovaný ako Otec na nebesiach, Sudca, Odpúšťajúci nedostatky, Stvoriteľ.

Je veľa aspektov a predstáv Boha. Na prvý pohľad sa zdá, že sa v rôznych náboženstvách líši, a to často viedlo k nedorozumeniam, konfliktom, dokonca k náboženským vojnám. Ale keď študujeme posvätné knihy pozornejšie, zisťujeme, že rovnaká svätá kniha často uvádza abstraktné i osobnejšie obrazy. Napríklad Bhagavadgíta kombinuje abstraktnú pasáž, citovanú predtým, s veľmi jemnou osobnou prosbou:

Prijmi naše pozdravy, Pane, zo všetkých končín,
nekonečne mocný so slávou bez hraníc,
Si všetkým čo je, lebo ťa všade nachádzame.

Neopatrne som Ťa nazval „Krišnom“ a „svojím priateľom“, nesmrteľného Boha som mal za priateľa a smrteľníka, premožený láskou som si neuvedomil Tvoju veľkosť.

Často som žartoval nenútené, keď sme slávili v zástupe, alebo sa prechádzali, či spolu ležiac odpočívali.

Urazili Ťa moje slová? Odpusť mi, Pane Večný.

Tvorca tohto sveta, nepohnutý a dojímavý,

Ty jediný si hoden uctievania, Ty najvyšší.

Kde v troch svetoch by sa našiel Tebe rovný?

Preto sa skláňam, pokorný Ťa prosím o milosť.

Odpusť mi, Bože, ako priateľ odpúšťa priateľovi,

otec odpúšťa synovi a muž svojej najdrahšej./2/

Na druhej strane Nový zákon vedľa osobných obrazov uvádza mystický text, v ktorom Pavol našiel v Aténach oltár postavený neznámemu bohu, text kulminujúci podnetnými slovami: „V Ňom žijeme a pohybujeme sa a máme svoje bytie“.

Ideál Boha ako vyvíjajúci sa fenomén

Ako vidíme, nemusíme sa pýtať, ktoré predstavy sú správne a ktoré nesprávne. V istom zmysle majú nedostatky všetky, lebo sú vyjadrené ľudskými slovami a koncepciami a vďaka tomu budia zaľúbenie v našich myšliach. Realita Boha je nad naše chápanie. Zostáva záhadou pre naše myslenie. A predsa potrebujeme obraz alebo obrazy rôznych aspektov Boha, ktoré by dokázali rozvinúť náš vzťah k Nemu. Preto Inayat Khan zaviedol koncepciu „Ideálu Boha“: ideálny obraz Boha, ktorý si každý človek s nejakou vierou pre seba musí vytvoriť. Je to najviac povznášajúci a inšpirujúci obraz, aký si človek vie predstaviť na základe vlastného chápania tvorenia. Tento ideál Boha nie je skutočným Bohom. Je to ľudská predstava. Ako taká sa u rôznych ľudí líši. A bude sa u každého z nás vyvíjať s premenou nášho chápania. Inayat Khan vidí rozvíjajúci sa ideál Boha ako rebrík, po ktorom stúpame krok za krokom nahor, bližšie k Bohu. Potom si môžeme začať vytvárať vzťah k Bohu, ktorý bude v našom živote stále reálnejší, lebo prebúdzá ozvenu - v hĺbke nášho bytia, v našej duši, za hranicami našej mysle. Taká je naša prvá úloha vo vnútornom živote. Inayat Khan to jasne vysvetľuje:

Prvou a zásadnou vecou vo vnútornom živote je uzavrieť priateľstvo s Bohom, vytvoriť si z Boha cieľ, s ktorým sa budeme porovnávať, ako je Stvoriteľ, opora, odpúšťajúci človek, sudca, priateľ, otec, matka a milovaný. V každom vzťahu musíme klásť Boha pred seba a uvedomovať si tento vzťah, aby prestal byť len predstavou .../6/

Pokračuje v ďalšej pasáži: „Úlohou vnútorného života je urobiť z Boha realitu, aby už nebol len predstavou, aby človeku vzťah nadviazaný s Bohom pripadal skutočnejší než všetky ostatné vzťahy na svete ...“/6/ Taký bol vždy sufistický ideál. Ale ako môžeme ísť po tejto ceste v dnešnej dobe? V našom vlastnom vedeckom veku s tým má veľa ľudí veľké problémy, lebo cítia, že tradičné videnie Boha je skutočne len vymyslená koncepcia, nie realita. Tradičný obraz Boha sediaceho na tróne na nebesiach pochopiteľne nemôže zapadať do vedeckejšieho názoru na stvorenie sveta.

Ako teda môžeme pri znalosti stavu vedeckého poznania sveta vytvoriť ideál Boha neodporujúci vedeckému chápaniu? Už sme videli, že vedecký svetový názor nie je v rozpore s myšlienkou všadeprítomnej sily či energie, abstraktnejšieho obrazu odpovedajúceho mystickému vyjadreniu

v Novom zákone: „V Ňom žijeme a pohybujeme sa a máme svoje bytie“. Ale taký abstraktný obraz sa nepáči našim citom. Je ťažké nadviazať s ním osobný vzťah. Jedným s najdôležitejších a najosvietenejších aspektov sufistického posolstva je počin Inayata Khana, ktorý preklenul priepasť medzi vedeckým a filozofickým názorom na realitu a navýsost' potrebným osobnejším ideálom Boha a postavil medzi nimi most. Inayat Khan popísal abstraktný, mystický ideál Boha zrozumiteľnejšie než ktokoľvek iný. V „Jednota náboženských ideálov“ hovorí, že je pre nás veľmi dôležité začať náboženský vývoj s osobným ideálom. Tvrdí, že ľudia, ktorí prečítali veľa kníh a premýšľajú o duši a o duchu - ako sme to urobili my v predošlej kapitole - „zjedli pravdu bez toho, aby ju strávili“. /7/ Čo to znamená? „Stráviť“ pravdu znamená celkom ju vstrebať do našej bytosti, aby sa stala našou súčasťou a nadobudla pre náš život skutočný význam. To nedosiahneme len zaujímavou koncepciou. Pre vnútorný život je dôležité rozvíjať živý vzťah, aby sme mali pocit, že sa môžeme odovzdať Bohu, pokoriť sa pred ním, zabudnúť na svoje nedostatky. To prináša celkom inú skúsenosť. Inayat Khan doporučuje, aby sme „začali s uctievaním osobného Boha“, a potom dovolili svojej duši rozvinúť sa v abstraktnom Bohu ... „Uvedomenie si abstraktného Boha je uspokojením, ktoré prichádza potom, čo sme uctili osobného Boha“. /7/ Ale z vedeckého hľadiska pred nami ešte stojí otázka: Ako postaviť most medzi abstraktnou koncepciou, o ktorej vieme, že je pravdivá, a ideálom Boha, ktorý nám umožňuje rozvinúť tak potrebný živý vzťah k Bohu? Inayat Khan v snahe spojiť abstraktnú víziu a osobný ideál Boha hovorí v „Jednote náboženských ideálov“:

„Ak Boh nemá žiadnu osobnosť, ako môže mať osobnosť ľudská bytosť - my, ľudské bytosti, ktoré vychádzame z Jeho vlastnej bytosti, my, ktorí môžeme vyjadriť božské v dokonalosti svojich duší?“ /7/ Potom porovnáva: „Ak kvapka je voda, potom more je určite voda“. Ako by mohla byť kvapka vodou a more nie? Prirovnáva ľudskú dušu ku kvapke a Boha k oceánu. Kvapka je malá v porovnaní s obrovským oceánom, nekonečne malá, a predsa je z rovnakého materiálu: „Ak som kvapka a som osobnosť, potom Boh, oceán, musí byť tiež osobnosťou“. Rozoberá to v tomto úryvku:

... boží duch, ktorého vdychujeme z vesmíru, robí z človeka inteligentnú bytosť schopnú myslieť a cítiť, ten istý duch, ktorý mu dáva silu vnímať, predstavovať si a cítiť to, čomu hovoríme „ego“, „ja“. Ak toto ego je prejavom ducha vstrebávaného materiálnym telom /8/, o koľko musí byť tento duch sám schopnejší vnímať a predstavovať si, myslieť a cítiť. Len preto, že sme obmedzení svojou fyzickou schránkou, nie sme schopní plne zakúsiť jeho dokonalý život a dokonalú osobnosť. /9/

Vzťah človeka k Bohu

Toto je naozaj veľmi inšpirujúci most medzi dvoma prístupmi. Takto dostávame nádherný obraz Boha: na jednej strane všetkoprestupujúca jediná bytosť, v ktorej sa všetci pohybujeme, na druhej strane táto všetkoprestupujúca bytosť a naviac ešte dokonalá osobnosť, s dokonalou myslou, všemocná a riadiaca celé tvorenie, vrátane nášho individuálneho života. Skutočnosť, že pre Boha sme tým, čo pre oceán kvapka v mori, je nádherná a pre nás je dôležité si ju uvedomiť. Medzi nami a Bohom existuje naozaj veľmi osobný vzťah. Nejde o predstavu, je to realita ovládajúca náš život, ale často nad tým zatvárame oči.

Sme zajatí v opojení naším životom, pôsobíme v Ňom a sme ním pohlcovaní, ale keď oči otvoríme, pozorujeme život a snažíme sa pochopiť čo nám chce povedať, objavíme božie rady prichádzajúce

k nám v mnohých rôznych podobách. Môžeme ich vidieť vo veľmi jemnej forme, nájdeme ich vo svojom srdci, vo svojej intuícii. Aby sme boli schopní ich vnímať, musíme dokázať stíšiť svoju myseľ. Potom začujeme hlas Boha priamo. Keď to nedokážeme, môže k nám prísť zvonku, v prírode, pri nejakej udalosti so symbolickým významom, vo sne. Inayat Khan nás učí, že keď ešte nepočujeme, môžeme dostať varovanie od priateľa, ale ak ani potom nepočujeme, dostaneme varovanie od nepriateľa (čo je menej príjemné).

A pokiaľ stále ešte chodíme so zatvorenými očami, dostaneme v živote lekciu, ktorá nás to odnaučí. Vracajú sa k nám dôsledky našich činov. V živote sa môžeme neustále učiť. Je dôležité si to uvedomovať, vidieť, že Boh nás môže v živote viesť. Inayat Khan pre ilustráciu takého vzťahu používa porovnanie s matkou a dieťaťom. Dieťa by rado behalo samo, skúmalo život. Matka ho nechá ísť, ale dáva na neho pozor. Chce, aby svet trochu poznalo, ale nie priveľmi. Keď však dieťa prichádza k matke, berie ju za ruku a chce, aby ho viedla, matka ho púta k sebe pevnejšie. Podobne, ak žiada človek Boha o radu a vedenie, Boh mu poskytne zvláštnu pomoc.

Takto rozvíjame osobný vzťah, taký dôležitý pre vnútorný život. Následne ho môžeme začať uskutočňovať. Postupne začíname cítiť, že tento vzťah vnímaný v hĺbke našej bytosti je pre nás naozaj najvýznamnejší. Vytvára z nášho života zázrak, posilňuje nás a robí nezávislými. Nikto nás oň nemôže pripraviť. Pomáha nám za všetkých životných podmienok, vďaka nemu prekonávame nedostatky. Ak sa podriaďujeme Bohu, naplňa nás jeho sila. Pochopíme paradox, ktorý nám ukazuje mystik: nanajvýš skromný človek, žijúci zároveň bohatým vnútorným životom, sa môže stať mocným a láskyplným, lebo uvidí toho istého Ducha vo všetkých ľuďoch. Prúd lásky vyvierajúci z našich srdc je najmocnejšou silou, môže nás priblížiť mystickému zážitku a dotyku Boha. Takto naplníme zmysel svojho života.

Jednota náboženských ideálov

Myšlienka ideálu Boha nám dovoľuje pochopiť základnú jednotu náboženských ideálov, ako ju učí univerzálny sufizmus. Vzhľadom na to, že ideál Boha zákonite musí mať pre rôznych jednotlivcov trochu odlišné aspekty, rôznu príchuť, takpovediac, aby ich povzniesol z ich vlastného spôsobu myslenia do božských sfér, bude sa v rôznych kultúrach počas rôznych historických období líšiť. Slová vyjadrujúce náboženský ideál musia zodpovedať kultúre príslušnej doby. Ale napriek vonkajším odchýlkam, všetky náboženstvá vedú človeka k jednej jedinej Bytosti.

Hazrat Inayat Khan nás vedie k tomu, aby sme pochopili, ako občas prichádza posol boží, keď ľudstvo stráca svoju cestu, keď ideál Boha prestáva žiť, je pochovaný pod prísnyimi dogmami, ktoré už ľudstvo neinšpirujú. Títo poslovia sa objavujú ako ľudské bytosti vo forme príťažlivej pre ľudí tej doby a vysvetľujú večnú pravdu tak, aby na nich čo najviac zapôsobila. Vyžarujú z nich vibrácie schopné preniknúť vonkajším myslením ľudstva a prebudiť nás, aby sme si uvedomili Božiu existenciu. Rovnako nás inšpirujú sväté knihy, ktoré nám boli zanechané - hoci často vznikli nejakú dobu po návšteve týchto božích poslov. V súčasnosti, keď dopravné a komunikačné zariadenia priblížili rôzne náboženstvá, je veľmi potrebné, aby ich základná jednota bola chápaná širšie.

Existuje jeden Boh. Rovnako náboženstvá, učenie človeka, aby slúžil Bohu a modlil sa k nemu, by mali ľudstvo spojiť v jedno bratstvo. V záujme rozšírenia a objasnenia tejto mystickej jednoty všetkých náboženstiev, založil Hazrat Inayat Khan univerzálnu bohoslužbu, ako náboženskú aktivitu sufistického

hnutia. Je to forma bohoslužby, v ktorej obrad symbolizuje prinášanie jedného a toho istého božieho svetla ľudstvu prostredníctvom náboženstiev. Za každé náboženstvo sa zapaluje sviečka od jediného ohňa predstavujúceho božie svetlo. Potom sa čítajú z rôznych posvätných kníh úryvky na tému, ktorej je omša venovaná. Túto univerzálnu bohoslužbu nevedú profesionálni kňazi, ale príslušníci sufistického hnutia, ktorí dostávajú zvláštne vysvätenie a pritom vykonávajú svoje svetské povolanie. Touto službou sa zaoberajú v rovnakom pomere muži aj ženy.

Všetky náboženstvá majú v univerzálnej bohoslužbe svoj hlas. Všetky nás môžu inšpirovať. A nasledovníci rôznych náboženstiev sa môžu spojiť v univerzálnej bohoslužbe, nachádzať niečo zo svojho náboženstva aj v spojení s druhými a otvárať myseľ inšpirujúcim slovám z ostatných náboženstiev. Univerzálna bohoslužba sa v poslednej dobe koná v mnohých sufistických centrách na celom svete.

Jej cieľom je zviest' dovedna rôzne náboženstvá, ale nie vytvárať náboženstvo nové. Dáva symbolický výraz mystickému porozumeniu. Keď Inayat Khan hovorí o „príchode svetového náboženstva“, myslí tým niečo, čo stojí nad obradom, dogmami a ľudskými ideálmi Boha. Bolo by to „niečo žijúce v duši, v myšli a v srdci človeka“.

A čo to je? Hinduisti tomu dali názov dharma, čo je slovo znamenajúce poriadok (zákon, ...). Je to však niečo viac, než to, čo považujeme za dodržiavanie povinností v bežnom živote. Je to život sám. Ak človek premýšľa a uvažuje, ak cíti povinnosť voči blížnemu, priateľovi, otcovi či matke, alebo akémukoľvek inému vzťahu, je to niečo ako živá voda, ktorá dáva zmysel života duši ... Toto je náboženstvo, ktoré je náboženstvom minulosti a bude aj náboženstvom budúcnosti. Všetky náboženstvá, učené Kristom či inými velikánmi, mali za cieľ prebudiť v človeku ten zmysel, ktorý prebúda len živé náboženstvo. Ak sa to podarí, potom nezáleží na tom, do akého chrámu človek vstupuje, aby sa pomodlil, lebo každý okamih jeho života sa stáva náboženstvom - nie náboženstvom, v ktoré človek verí, ale náboženstvom, ktorým žije.

Aké je poslanstvo sufizmu? Sufizmus je zvesť o odkrývaní toho vode podobného života, ktorý bol pochovaný pod vplyvmi materiálneho života. Tá živá vec v našom srdci je láska. Môže sa prejaviť ako láskavosť, priateľstvo, sympatia, tolerancia, odpustenie, ale nech táto živá voda vystupuje z nášho srdca v akejkolvek podobe, dokazuje, že srdce je božský prameň. Ak je tento prameň otvorený a vyviera z neho živá voda, potom všetko, čo človek vykoná svojimi činmi, slovami alebo citmi, je náboženstvom. Taký človek sa naozaj stáva zbožným. Ak má prísť nové náboženstvo, bude to práve také náboženstvo, náboženstvo srdca./9/

Mysticismus: jednota s Bohom

Mystický zážitok

V predošlej kapitole sme videli, ako môžeme rozvíjať svoj vzťah k Bohu, keď si vytvoríme ideál Boha, ktorý nás najviac povznáša. Tento ideál sa rozvíja spolu s naším chápaním a duchovným rastom. Slúži ako rebrík, umožňujúci stúpať vyššie k Bohu, dotvárať náš ideál na krajší a krajší, vyšší a vyšší, až sa priblíži dokonalosti. Tak môžeme rozvíjať živý vzťah k Bohu, modliť sa k nemu, vnímať a prijímať v našom živote jeho rady. Postupne dosiahneme štádium, keď poznávame božskú iskru vo všetkých

bytostiach a vnímame všetky životné zážitky ako pochádzajúce od Boha. Cez svoju lásku k Bohu vidíme božského ducha pôsobiaceho vo všetkom, čo bolo stvorené. Môžeme tak vytvoriť posvätného ducha.

Mystik však túži dostať sa aj za toto štádium: stúpať vyššie, skutočne poznať Boha, prísť do styku s božskou realitou nachádzajúcou sa za všetkými ľudskými predstavami o Nej. Kým v náboženskom vzťahu sú človek a Boh vnímaní oddelene, mystik smeruje k jednote s Bohom, zabúdajúc na svoju obmedzenosť, aby splynul s vedomím Boha. Falošné „ja“ je prekonané, pravé „ja“ je objavené. Inayat Khan popísal toto mystické štádium:

V tomto štádiu sufista počuje ušami Boha, vidí očami Boha, pracuje rukami Boha, chodí nohami Boha. Jeho myšlienka sa stáva myšlienkou Boha a jeho cit citom Boha. Už preňho nejestvuje rozdiel, ktorý medzi sebou a Bohom robí vyznávač Boha. Ako hovorí perzský básnik Khusrau: „Keď som sa stal Tebou a Ty si sa stal mnou, keď som sa stal telom a Ty si sa stal dušou, potom, Milovaný, niet rozdielu medzi nami“./1/

Mystik hľadal najprv Boha všade okolo seba, až ho napokon našiel vo svojom vnútri, vo vlastnej duši. Poeticky je to vyjadrené v Gayan:

Hľadal som, ale nemohol som Ťa nájsť. Hlasno som Ťa volal stojac na minarete, za úsvitu aj pri západe slnka som zvonil na chrámový zvon, márne som sa kúpал v Gange, z Kaaby som prišiel sklamaný. Hľadal som Ťa na Zemi, hľadal som Ťa na nebi, môj Milovaný, až som Ťa napokon našiel skrytého ako perlu v lastúre svojho vlastného srdca./2/

To, čo sa deje v mystickom zážitku, je možné abstraktne popísať ako otočenie zrkadla duše: z vonkajšieho sveta, na ktorý je väčšinou obrátené, do vnútorného sveta, aby sme si uvedomovali božstvo našej duše, a teda Boha. Inayat Khan vysvetľuje:

Duša má dve rôzne stránky a dve rôzne skúsenosti. Jednou je skúsenosť s myslou a telom, druhou je skúsenosť s Bohom. Prvá sa volá vonkajšia skúsenosť, druhá vnútorná. Povaha duše je ako sklo, priezračná. A keď sa jedna strana skla zakryje, funguje ako zrkadlo. Podobne sa duša stáva zrkadlom, v ktorom sú odrážané vonkajšie zážitky.

Preto nech je človek akokoľvek bohatý na vonkajšie znalosti, nie je nutne obdarený vnútorným poznaním. Aby sufista získal vnútorné poznanie, snaží sa zakryť druhú stranu duše, aby jej zrkadlová tvár bola obrátená k duchu, namiesto k svetu. Len čo to dokáže, získa inšpiráciu a zjavenie./3/ Bolo to vyjadrené aj ináč: Človek sa musí stať prázdny ako pohár, aby mohol byť naplnený božím svetlom a inšpiráciou. Taký mystický zážitok sa nedá popísať slovami, je nad naše chápanie a vnímanie. Je to zážitok samotnej duše: je to čisté vedomie. Človeka celkom naplňa, je to extáza, pri ktorej človek zostáva triezvy. Je to podstata všetkého poznania.

V človeku nezostáva jediná časť nenasýtená. Prežíva pocit trvalého uspokojenia z poznania niečoho, čo sa nedá vyjadriť slovami. Mystici volajú také poznanie sebarealizáciou, niektorí nábožensky zameraní ľudia ju chápu ako božie vedomie a filozofi ju pokladajú za kozmické vedomie./3/

Mysticizmus, ako zážitok jednoty s podstatou, s duchom celého tvorenia, je v podstate rovnaký vo všetkých náboženstvách. Je to zjednocujúce jadro obsiahnuté vo všetkých vieroukách. Cesty a metódy k dosiahnutiu mystického zážitku sa líšia, ale konečný výsledok je jediný. A táto jednota vyžaruje zo všetkých vnútorných náboženských skúseností.

Dôležitý rozdiel v metóde dosiahnutia mystického zážitku má vzťah k vonkajšiemu životu. Hinduistickí a buddhistickí mystici na Východe sa často vzdávali bežnému životu, žili v prírode asketickým životom. Plne sa sústredili na vnútorný život. Inayat Khan pre súčasnosť doporučuje ľudskú cestu. Sufista sa zameriava na rovnováhu medzi vnútorným a vonkajším životom. Život vo svete považuje za pozitívnu príležitosť na získanie skúseností, po ktorých túži každá duša a za výzvu na splnenie cieľa nášho života, dodržanie záväzkov a pestovanie sympatií k blížnym. Takýmto rozlišovaním tiež vedomiu otvárame cestu k vnútornému životu. Pomáha nám to prekonávať osobné nedostatky, s ktorými sa často radi stotožňujeme a sami tým bránime nášmu vnútornému pokroku. Na druhej strane, vnútorný život je zdrojom inšpirácie pre náš vonkajší život. Uvedením vnútorného života a vonkajšieho života do rovnováhy dosiahneme plnosť života.

Sufistický prístup k mysticizmu má teda dva aspekty : duchovný výcvik - učenie uvedomovania si vnútorného života, a duševnú očistu s ohľadom na náš postoj vo vonkajšom svete.

Duchovný výcvik

Cieľom duchovného výcviku je uvedomiť si svoju dušu, svoje najhlbšie bytie. Je to ťažké, lebo naša pozornosť je stále priťahovaná k vonkajšiemu svetu, kde sme aktívni svojou myslou a telom. Od počiatku života na zemi sa na seba dívame ako na oddelenú bytosť, odlišnú od ostatných. Máme svoje vlastné meno, podľa ktorého nás ostatní poznajú. Narodili sme sa na určitom mieste, z určitých rodičov, a to predurčuje náš životný začiatok a naše prvé skúsenosti. Tie zanechávajú v našej myslí hlboké dojmy a dávajú nášmu mysleniu a citom určitý smer a isté spôsoby reagovania na to, čo sa s nami deje. Tak sa vytvára náš charakter.

Ako život pokračuje, učíme sa a máme viac skúseností rozširujúcich obsah našej mysle a často prehľbujúcich naše predošlé myšlienky a pocity. Obohacujeme svoj vlastný svet mysle o problémy, želania a ciele, ktoré nás nútia stále sa niečím zaoberať v našom vonkajšom svete. Sme tým všetkým tak intenzívne zamestnaní, že sa až stotožňujeme s týmto obmedzeným bytím mysle a tela. Neuvedomujeme si toho oveľa viac, celkom sme zabudli na svoje pravé bytie, svoju dušu. Inayat Khan prirovnáva našu situáciu k situácii cestujúceho: dívame sa z okna vlaku alebo auta na stále sa meniacu, fascinujúcu krajinu a sme do nej tak pohrúžení, že zabúdame sami na seba.

To je omamujúca ilúzia vonkajšieho života. Musíme sa začať dívať cez ňu, oddeliť sa od nej, aby sme objavili skutočný život, život svojej duše. To je cieľ mysticizmu. Ale nie je to nič, čo by bolo určené len pre zvlášť mysticky nadaných ľudí. Skôr či neskôr nastane čas, keď každý človek začne byť nespokojný s mámením vonkajšieho života. Po získaní istých skúseností a dosiahnutí určitých cieľov zisťuje, že jeho uspokojenie z toho sa znižuje. Rastie túžba po hlbšom šťastí, viac napĺňajúcom jeho potreby, a po kľudnejších zážitkoch. Inayat Khan v tejto súvislosti hovorí o „prebudení duše“. Začínáme si uvedomovať, že nie sme telom, ale že telo je nástrojom, ktorý používame, a rovnako je to s našou myslou so všetkými jej myšlienkami a pocitmi, spomienkami, rozumom a egom - je tiež len nástrojom, ktorý používame. Ale čo sme teda „my“?

Aby sme to mohli objasniť, musíme sa odvrátiť od všetkej činnosti mysle a tela. Musíme celkom utíšiť svoje telo a myseľ. Ticho sa posadíme do pohodlnej polohy, upokojíme svoje myšlienky a pocity, nechajme ich vytratiť sa z nášho vedomia, nie tak, že ich násilím vyženieme, ale ľahostajnosťou k nim.

Nakoľko sa nám to podarí, natoľko budeme schopní objaviť vnútornú skúsenosť, celkom oddelenú od všetkého v našom vonkajšom živote. Taký zážitok sa nedá primerane popísať. Je jemný a svetlý tak v zmysle povznesenia, ako aj vnútorného osvietenia, a je veľmi pokojný. Keď ho človek zažije prvý raz, cíti, že by mohol byť ešte intenzívnejší a nádhernejší.

Ale je veľmi ťažké dosiahnuť toto pokojné ticho. Len čo sa posadíme so zatvorenými očami a snažíme sa byť pokojní, našu myseľ začnú zamestnávať všetky možné myšlienky a pocity. Zistíme, že nám chýba kontrola nad vlastnou myslou. Je ako nepokojný a neposlušný kôň. Najprv sa ju musíme naučiť ovládať a na to je nutné duchovné cvičenie. Mystické školy používali praktiky koncentrácie a rozjímania.

Koncentrácia je pochopiteľne dôležitá vo vnútornom i vonkajšom živote. Nebudeme schopní dosiahnuť nič, ak nedokážeme na potrebnú dobu zamerať svoju pozornosť a energiu na určitú činnosť. Čím viac sa na ňu sústredíme - a zabudneme na všetko ostatné - tým výkonnejší a tvorivejší budeme. Keď sa o nejakú činnosť veľmi zaujímate, dospejeme ku koncentrácii celkom prirodzene. V tom je tajomstvo všetkých úspechov.

Vedomá koncentrácia, ktorú precvičujeme v duchovnom cvičení, je ťažšia, lebo jej cieľom je upokojiť myseľ. Prvým krokom je plné sústredenie mysle na určitý predmet, obraz alebo symbol, ktoré trvá nejakú dobu. To pripraví myseľ na upokojenie.

Rozvíjaním vedomej koncentrácie dospejeme k rozjímaniu, kedy zameriavame našu myseľ na jednu myšlienku, jednu predstavu. Je to jemnejšie a abstraktnejšie cvičenie. Zasahuje do väčšej hĺbky. V sufistických školách sa téma takého rozjímania vždy vzťahuje k Bohu, zdroju a centru vnútorného svetla a života, s ktorým sa potrebujeme opäť spojiť. Keď rozjímate o určitých vlastnostiach Boha, neprecvičujeme len svoju myseľ, prehľbujeme aj náš vzťah k Nemu.

Odras tejto božej vlastnosti v našej mysli sa stane tvorivým, takže budeme schopní o ňu obohatiť vlastnú osobnosť a posilniť svoj arzenál pre život. Cvičenie rozjímania nám tak môže pomôcť viesť náš život v smere hlbšej vnútornej túžby. Ale najvýznamnejšie z cvičení v rozjímaní presahujú v sufizme konkrétne vlastnosti. Existuje predstava, že celá materializácia je ilúziou, svetom bez nezávislej existencie. To tiež znamená, že naša myseľ a telo sú len nástroje slúžiace na to, aby si božský duch uvedomil sám seba. Naše telo je chrámom božím.

V sufistickej tradícii sa cvičenia v rozjímaní vykonávajú za nepretržitého opakovania posvätných slov vyjadrujúcich božské vlastnosti o ktorých človek rozjíma. Také posvätné slová sú často prevzaté z arabčiny, podobne ako je sanskrit jazykom indických mantier. Sú to staré jazyky, ktorých slová zachovávajú pôvodný zvuk vyjadrujúci ich význam. Preto na nás pôsobia silnejšie. Ich zvuk, ich vibrácia sa okamžite dotýkajú nášho srdca./4/ Posvätné slová používané v sufistickom cvičení sú o to mocnejšie, že ich sufistickí mystici používajú už stáročia. Privádzajú človeka podvedome do kontaktu so živým magnetizmom tohto slova a zvuku v spoločnom vedomí ľudstva.

Je nutné, aby také slová osobne doporučil autorizovaný zasväcovateľ, duchovný vodca. Muríd (žiak) ich musí považovať za posvätné a tajné. Preto tu nemôžem tento dôležitý aspekt sufistického mysticismu vysvetľovať podrobnejšie. Dychové cvičenia patria tiež k základným prvkom duchovného učenia. Všetci mystici poznali dôležitosť dychu, správneho spôsobu dýchania, ovládania dychu. Inayat Khan nám poskytol veľa krásnych a pôsobivých vysvetlení tejto záhadnej témy.

Dych je pre bytosť samotným životom a všetky častice tela drží pokope práve sila dychu. Keď sa táto sila zmenší, vôľa stráca kontrolu nad telom. Tak ako Slnko drží všetky planéty, tak sila dychu drží každý orgán. Okrem toho dych očisťuje telo tým, že prijíma nový a svieži život a vypudzuje všetky plyny, ktoré treba vylúčiť. Živí telo vstrebávaním ducha z vesmíru a látkami, ktoré sú potrebné, potrebnejšie než všetko čo človek zje a vypije./5/

To vedie k duchovnému významu:

Dych je kanál, ktorým môže byť podávaný všetok výraz najvnútornejšieho života. Dych je ako elektrický prúd, ktorý preteká medzi večným životom a pôsobiskom smrti. Tí, ktorí získali nejakú intuíciu alebo zázračnú silu, či akúkoľvek moc, získali ju pomocou dychu.

Ale prvou a základnou vecou je čistý kanál pre dych a tým kanálom je ľudské telo. Ak je kanál zablokovaný, nie je možné, aby vzduch voľne prechádzal. Vzduch sám o sebe nie je zlý, ale keď sa dotkne zeme, je ňou poznamenaný a znečistený. Rovnaké je to s dychom. Dych sám o sebe je čistý, ale ak kanál, ktorým prechádza, nie je v poriadku, stáva sa nečistým./5/

Preto, ak máte dosiahnuť nejaký duchovný pokrok, musíte vyčistiť dychové kanály a urobiť dych čistejším. Odtiaľ pramení dôležitosť dychových cvičení. Môžu sa stať veľkou pomocou na ceste k Bohu. „Dych je pre sufistu mostom medzi ním a Bohom. Je preňho lanom visiacim z nebies na zem a sufista po ňom šplhá nahor“./5/ A dych je možné použiť aj ako nástroj na udržiavanie sústredenej mysle pri koncentrácii a rozjímaní.

Mystici preto hľadajú povraz, ktorý by pripútal ich myseľ k určitému miestu, odkiaľ by sa nemohla pohnúť. Čo je tým povrazom? Je ním dych. Týmto povrazom zväzujú myseľ a nútia ju zotrvať tam, kde chcú. Podobne ako vták, ktorý používa svoje sliny pri stavbe hniezda, mystik z dychu vytvára atmosféru, svetlo a magnetizmus, v ktorom žije./6/

Všetky tieto cvičenia sú pre hľadajúceho na duchovnej ceste len prípravou na predmet jeho túžob: meditáciu a realizáciu. V doteraz popísaných cvičeniach je človek aktívny, používa silu vôle na očistenie a upokojenie tela a duše. To je, hovorí Inayat Khan, „hranica ľudského pokroku, potom nasleduje pokrok boží“. Na tejto hranici sa človek musí stať pasívnym, otvoriť sa, poddať sa ticho božiemu duchu. Toto štádium meditácie najlepšie vystihuje fráza Inayata Khana „mystická relaxácia“. Relaxácia prichádza prirodzene po vynaložení fyzickej alebo duševnej sily. Po koncentrácii a rozjímaní, kedy sa telo i myseľ upokojili, je možné takto relaxovať. V tichu, bez myšlienok a pocitov prežívame čisté vedomie. Boží duch sa nás môže dotknúť.

... meditácia. Nemá nič spoločné s myslou, je to zážitok vedomia. Meditácia je ponáranie sa hlboko do vnútra samého seba, unášanie doďaleka, do vyšších sfér, rozpínanie sa do šírky presahujúcej vesmír.

V tomto zážitku človek dosahuje dokonalé šťastie meditácie./6/

... meditácia. V tomto stupni človek začína byť „zhovorčivý“. Komunikuje s tichým životom a pochopiteľne sa otvára aj spojenie s vonkajším svetom./6/

Prostredníctvom týchto zážitkov sa hľadajúci napokon dostáva do štádia realizácie.

Realizácia je výsledkom troch ďalších stupňov. V treťom druhu zážitku človek medituje. Ale pri realizácii meditácia uskutočňuje človeka. Inými slovami, už nie je spevákom spievajúcim pieseň, ale poslucháčom, pieseň spieva spevákovi. Tento štvrtý stupeň je druhom rozšíreného vedomia. Je to rozvíjanie duše, ponáranie do hĺbky vlastného vnútra, komunikovanie s každým atómom života v celom svete, uvedomovanie si reálneho „Ja“, v ktorom je naplnenie životného cieľa./6/

Duševná očista

Duchovné cvičenie nám umožňuje otvoriť dvere k poznaniu vnútra, povzniesť vedomie nad nechápavosť sveta. Je to vertikálna línia pokroku. Keď žijeme na zemi, musíme dopĺňať vnútornú cestu, kde nás meditácia dvíha nad svet mysle, procesom ošišťovania mysle. Pretože kým myseľ zostáva zviazaná strnulými a obmedzenými myšlienkami a predstavami a naše srdce je otravované nepriateľskými pocitmi voči druhým, môžeme sa síce pokúsiť na krátku chvíľu odvrátiť sa od toho všetkého, ale nečistá myseľ čoskoro opäť pritiahne pozornosť duše a tá znova upadne do zajatia v nešťastnom väzení mysle. Udalosti vo vonkajšom svete spôsobia zmätok a rušenie a spútajú naše vedomie v pevnom zovretí. Pravý duchovný pokrok teda vyžaduje určitý postoj vo vonkajšom svete, ktorý povedie k duševnej očiste. Tu sledujeme horizontálnu líniu pokroku, ktorú Inayat Khan volá „expanziou vedomia“.

Prvým aspektom je „odnaučovanie“. Svoj život začíname tým, že sa učíme mnohé pre život potrebné veci od rodičov a v škole. Ďalej sa učíme z vlastných skúseností a vytvárame svoj charakter, prijímame zvyky, vieru a presvedčenie. To všetko obmedzuje našu myseľ a vyvoláva strnulosť.

Ak chceme vstúpiť do vnútorného života, musíme v istom zmysle výsledky tohto procesu odsunúť bokom odnaučovaním sa. Na prvý pohľad to vyzerá ako hádanka. Čo sa tým myslí?

Duchovné dospievanie je od začiatku do konca odnaučovanie sa tomu, čo sa človek naučil. Ale ako sa človek môže odnaučiť? Ved' to, čo sa naučil, v ňom zostáva. Môže sa odnaučovať tým, že sa stane múdrejším.

Čím je človek múdrejší, tým viac je schopný oponovať vlastným myšlienkam. Čím menej múdrosti má, tým viac na nich lipne. Najmúdrejší človek je ochotný podrobiť sa druhým, kým najhlúpejší ľudia sú vždy pripravení pevne stáť na svojich názoroch.

Je to tým, že múdry človek sa ľahko dokáže vzdať svojej myšlienky. Hlúpy sa jej drží. Nestane sa múdrom, lebo lipne na svojich názoroch, a preto nie je schopný dosiahnuť pokrok./6/

Človek si teda musí začať uvedomovať a prijímať relativitu svojich myšlienok a predstáv. Musí otvorenejšie prijímať nové. Dôležitým a veľmi praktickým vodítkom na tejto ceste je naučiť sa chápať názory druhých. Inayat Khan povedal: „Sufista sa na všetko díva z dvoch hľadísk: zo svojho vlastného a z hľadiska toho druhého“. To je opak tendencie väčšiny ľudí, ktorí energicky a často bojovne hája svoj názor a vášnivo vystupujú proti iným myšlienkam.

Človek sa tak sám obmedzuje hranicami vlastných názorov a skúseností. Keby sa pozrel na problém z inej stránky, rozšíril by svoj vlastný obzor a otvoril svoju myseľ iným, a často obohacujúcim myšlienkam. Rozviazal by „uzly“ svojej mysle. Spočiatku nám môže pripadať ťažké sledovať toto vodítko, ale ukáže sa, že je veľmi praktické. Pri práci vo svete musíme spolupracovať s inými ľuďmi a to je možné len vtedy,

keď im rozumieme. Integrácia rôznych názorov, hľadanie zhody, často vedie k vyrovnanému, dobre premyslenému prístupu.

Aj s tými, ktorí nám oponujú a majú odlišné ciele a záujmy to ide lepšie, keď sa ich názor snažíme pochopiť. Môžeme objaviť niečo cenné, čo môžeme sami použiť. A pomôže nám to preklenúť rozdiely mostami otvárajúcimi cestu k spolupráci alebo aspoň primeranému kompromisu.

História vedy obsahuje nespočetné príklady, ako boli dosiahnuté revolučné pohľady na vec vďaka tomu, že sa bádateľova myseľ otvorila novému a zásadne odlišnému spôsobu nazerania na určitý problém.

Ďalším aspektom duševného očistenia je schopnosť vidieť správne v nesprávnom a nesprávne v správnom. Môžeme sa povzniesť nad dosť obmedzené merítka správneho a nesprávneho, ako sa obvykle chápajú. To tiež rozšíri náš obzor a lepšie veci porozumieme.

Duševné očistenie je proces, pri ktorom pojmy, ako dobrý a zlý, správny a nesprávny, zisk a strata, radosť a bolesť - protiklady, ktoré blokujú myseľ - odsunieme nabok tým, že sa pozrieme na odvrátené stránky vecí.

Potom budeme schopní vidieť nepriateľa v priateľovi a priateľa v nepriateľovi. Čas, keď človek rozpozná jed v nektári a nektár v jede je časom, kedy aj smrť a život sa stanú dvoma stranami jednej mince, kedy protiklady už pre človeka prestanú byť protikladmi./6/

Tak sa prenesieme cez protiklady, z ktorých je tento pozemský zjav vybudovaný.

Za nimi je jednota všetkoprestupujúceho Boha, jednota, ktorú hľadá mystik.

Duševná očista k nej otvára cestu.

Tieto aspekty duševného očisťovania nás vedú k hlbšiemu zážitku očisťovania srdca. Srdce je vnútro mysle, odkiaľ pramenia naše city. Len čo začneme chápať názor svojho blížneho a odstránime blokujúci prvok strnulého posudzovania dobra a zla, alebo aspoň potlačíme jeho účinky, začneme druhých nielen chápať, ale s nimi aj súcitiť - ich pocity sa môžu odrážať v našom srdci. Celkom prirodzene potom vznikne láskyplný impulz priateľstva, zmierlivosti, láskavosti a ochoty pomôcť. Je to nádherný a oslobodzujúci zážitok.

Prináša do nášho vedomia základnú jednotu všetkých tvorov a bytostí, poskytuje morálny pocit blaženosti. Ako hovorí Inayat Khan: „Pocit blaženosti je očisťujúce vytrženie. Okamih blaženého pocitu dokáže očistiť mnohoročné zlo, lebo účinkuje ako kúpeľ v Gange, ako hovoria hinduisti“./6/ Očistením myslenia a vnímania odstránime prach a nečistoty zo zrkadla svojej mysle. Keď potom myseľ zameriame na Boha, môže sa stať Jeho dokonalým zrkadlom. A vtedy Boh uvidí svoj obraz v zrkadle našej duše a začne si uvedomovať sám seba. To je cieľ nášho života a súčasne cieľ všetkého tvorenia. Tam nás vedie križ, spojenie vertikálnej línie duchovného cvičenia a horizontálnej línie rozširovania vedomia.

Zasväcovanie a učeníctvo

Nie je samozrejme ľahké sledovať túto cestu. Môže to vyžadovať zasvätenie celého života, jeho stále jednoznačnejšie zameranie na tento ideál. Je veľmi dôležité mať na tejto ceste vodcu. Nastúpením vnútornej cesty sa dostávame na nové a neznáme územie, odlišné od toho, ktoré sme poznali vo svojom vonkajšom živote. Vedenie niekým, kto na vnútornej ceste sám dosiahol pokrok, je preto pre

hľadajúceho pomocou a cennou devízou. Na to, aby sme získali také vedenie a mohli sa ho držať, slúži systém učeníctva. V mystických rádoch všetkých náboženských tradícií vždy hralo významnú rolu. Základným prvkom bolo nasledovanie duchovného vodcu - guruja alebo muršida. Vzťah medzi učiteľom a žiakom, medzi muršidom a murídom, guruom a chelom, vytvára hlboké duchovné puto vzájomného pôsobenia a dôvery, odanosti a sympatie. Začína zasvätením, ktorým sa otvára vstup na cestu. Zasväcovaný dostane od učiteľa požehnanie a sľúbi, že bude verne dodržiavať pravidlá. Učiteľ potom poskytuje duchovné poučenia, predpisuje cvičenia vhodné pre charakter a možnosti žiaka. To je veľmi významné, lebo správny výber a kombinácia cvičení hrá veľmi dôležitú úlohu. Skúsenosť a inšpirácia učiteľa umožňujú urobiť taký výber a oddanosť a dôvera žiaka v učiteľa dáva týmto cvičeniam hlbší význam.

Učiteľ ponúka pomoc aj pri duševnom očisťovaní. Otvára žiakovi oči, aby chápal iné názory a videl iné stránky života. To žiakovi pomáha v ťažkom procese odnaučovania sa. Na to, aby bol pripravený prijať aj také učenie, ktoré sa líši od jeho vlastných, predtým prijatých myšlienok, musí mať hlbokú dôveru v učiteľa. Ale podstata duchovného cvičenia presahuje vysvetľovanie slovami. Sú to omnoho jemnejšie vibrácie učiteľa, jeho vyžarovanie, ktoré žiak prijíma v tichu. Odraz vyššieho vedomia učiteľa myslou žiaka umožňuje žiakovi objaviť hĺbku vlastnej bytosti. Pravý učiteľ vyladzuje žiaka, harmonizuje jeho rytmus a pocity a takto mu dovoľuje, aby v správnu chvíľu sám odhalil riešenie svojej otázky a problémov.

Hazrat Inayat Khan založil, ako súčasť Sufistického hnutia, sufistický rád nazvaný Ezoterická škola vnútornej kultúry. Tí, ktorí si naozaj želajú nájsť vnútornú cestu, môžu v sufistickom ráde získať zasvätenie a duchovné vedenie. Pre ľudí zo Západu je to jediná brána do nádherne obohacujúceho a napíňajúceho sveta mysticizmu, kde sa môžu pripojiť k prastarej karaváne hľadačov pravdy.

Morálna kultúra

Význam dobra a zla

Ako sme videli v predošlej kapitole, mystik by sa mal v snahe o duševné očistenie naučiť vidieť správne v nesprávnom a nesprávne v správnom. Mystik sa snaží povzniesť sa nad tieto protiklady charakterizujúce pozemskosť. Sú dôležité pre život vo svete, kde ako zodpovední ľudia musíme voliť medzi správnym a nesprávnym. Ale mystik hľadá Boha a Boh presahuje tieto protiklady. Ako hovorí Inayat Khan vo Vadan: „Boh nemôže byť dobrý a dokonalý zároveň. Na vytvorenie dokonalosti je potrebné dobro i zlo“. Keď si to uvedomíme, môžeme tiež z filozofického hľadiska pochopiť, ako všemocný Boh vedie svoje tvorenie k určitému cieľu a používa pritom všetky protikladné sily.

Človek potom prirodzene začína vidieť zákon fungujúci v prírode. Vidí, že celý vesmír je mechanizmus smerujúci k istému cieľu. Preto správne a nesprávne, dobré a zlé - to všetko vyvoláva jeden žiadúci výsledok.

Správnym i nesprávnym vytvorený výsledok má byť cieľom života./1/

To tiež znamená, že dobré a zlé môže byť relatívne. Nedá sa vždy objektívne určiť, čo je dobré pre všetkých ľudí za všetkých okolností. „Vzhladom na to, že ľudia rôznych rás, národov a náboženstiev

majú vlastné normy pre posudzovanie správneho a nesprávneho, vlastné koncepcie dobra a zla a predstavy o hriechu a cnosti, je ťažké stanoviť zákon posudzujúci tieto protiklady./2/ Vzniká otázka: Aký by to mal byť zákon? Podľa akých pravidiel sa máme morálne chovať v praktickom živote, keď sme zatiaľ nezažili mystickú skúsenosť presahujúcu dobro a zlo? Inayat Khan odpovedá na otázku zákona dobra a zla spôsobom tesne súvisiacim s mystickým aspektom rozširovania vedomia. V pokračovaní tej istej pasáže hovorí:

Začne to však byť jasné, keď človek pochopí zákon vibrácií. Každá vec a každá bytosť sa na povrchu existencie javí oddelene jedna od druhej, ale pod povrchom sú v každej hlbšej rovine jedna k druhej bližšie a v najvnútornejšej rovine všetko splýva v jedno. Preto každé narušenie kludu najmenšej časti existencie na povrchu ovplyvní celok vnútri. Preto akákoľvek myšlienka, reč alebo čin narúšajúce klud sú nesprávne, zlé, hriešne - a naopak, všetko čo prináša klud, je správne, dobré a cnostné.

Život - jeho povaha je podobná chrámu (čo sa týka ozveny). Narušenie najmenšej časti života naruší celok a vracia sa ako kliatba na človeka, ktorý ju spôsobil. Každé upokojenie na povrchu upokojuje celok a odtiaľ sa

vracia ako mier ku svojmu tvorcovi. To je filozofia založená na myšlienke odmeny za dobré skutky a trestu za zlé skutky udieľaných vyššou mocou./2/

Dôležitým momentom v tejto pasáži je „zákon vibrácií“. Ukazuje na naše city, na náš rytmus. Aké sú city za našimi činmi a aký je rytmus v ktorom konáme? To určuje, či a nakoľko nás aj iných tieto činy urobia šťastnými. V tomto zmysle Inayat Khan tiež hovorí, že „naozaj všetko čo vedie ku šťastiu je dobré“./3/ Tajomstvo tohto šťastia - skutočného vnútorného šťastia - súvisí s jednotou tvorenia. Vnútorný mier spôsobuje, že si uvedomujeme túto jednotu, ktorá je základom nášho bytia. Preto „každá myšlienka, reč alebo čin, ktoré rušia tento mier, sú nesprávne, zlé a hriešne, a správne, dobré a cnostné sú myšlienky a konanie prinášajúce pokoj“.

Keď sa otvoríme božiemu duchu, zažijeme vo svojom srdci mier. Vo vonkajšom živote to môžeme cvičiť pomocou vytvárania a udržiavania harmónie.

Harmónia je vzťah medzi rôznymi tónmi, farbami, alebo bytosťami a ich citmi a myšlienkami, ktoré vytvárajú krásu a prebúdajú lásku. Takto sa lámu bariéry medzi rôznymi bytosťami a dochádza ku spojeniu. Harmónia je preto základným morálnym a duchovným ideálom. Naopak zlo „je niečo, čo nemá harmóniu, čomu chýba krásu a láska, a najmä je to to, čo nezapadá do pohody života“./2/

Morálny vývoj

Ale ako sa môžeme takým ideálom riadiť v každodennom živote, keď je stále plný konfliktov a rozdielov? Inayat Khan vo svojej knihe Moral Culture (Morálna kultúra) ponúka rad praktických a realistických rád pre naše chovanie. Názov zodpovedá jeho prístupu. Ide o vývoj, vnútorný rast, nie o prísne nariadenia. Je to postupný vývoj vykonávaný krok za krokom, rozširovanie nášho obzoru, porozumenie a prekonávanie úzkych egocentrických tendencií. Nie sme okamžite postavení pred najvyšší morálny ideál, ale začíname s učením na úrovni bežnej pre väčšinu z nás, v každodennom živote. Máme množstvo rôznych vzťahov: s priateľmi a nepriateľmi, so známymi a príbuznými, s pánmi a sluhami - a s Bohom.

V tomto štádiu sa cítime celkom oddelení od všetkých ostatných bytostí, sme citliví na to, čo nám spôsobujú a často mávame sklon k nepriateľským pocitom. V tejto fáze by sme sa mali zamerať na to, čomu Inayat Khan hovorí zákon vzájomnosti. „Morálka je prirodzená pre každého, kto vidí rozdiel medzi sebou a druhým, kto uznáva každého človeka ako takého“./4/ Tento zákon vedie k rovnováhe, poctivosti a spravodlivosti v našom konaní voči druhým. To je prvý krok k harmónii.

Ideál vzájomnosti môže vyzeráť relatívne jednoducho. Ale musíme si uvedomiť, že naše ego má v posudzovaní tendenciu k určitej nesymetrii. Ako poznamenáva Inayat Khan s bystrým psychologickým pohľadom na vec: „Vlastné ego je každému vždy drahšie a pri zvažovaní svojho konania voči druhým mu prirodzene prikladáme viac váhy, a naopak, jednaniu druhých s nami neprisudzujeme rovnakú dôležitosť“./4/ Pre dosiahnutie skutočnej vzájomnosti je nutné túto nesymetriu prekonať:

Ak chceme dosiahnuť rovnováhu, musíme si stále uvedomovať, že láskavý čin, dobrá myšlienka, malá pomoc, trocha úcty, ktorú nám prejaví druhý sú viac, než keby sme my robili to isté pre svojho priateľa. Ale urážka, škoda, ktorú nám niekto spôsobil, sklamanie pripravené nám priateľom, porušený sľub, klam, čokoľvek, čo sa nám na priateľovi nepáči, by malo byť považované za menej hanebné, než keby sme to urobili my jemu./4/

Takto chápaná vzájomnosť sa stáva prvým a dôležitým krokom v našom morálnom vývoji. Vo svojom pôsobivom vysvetlení významu zákona vzájomnosti v našich rôznorodých vzťahoch nás Inayat Khan nabáda, aby sme sa dívali za obmedzujúce hranice svojho ega.

Nalieha na nás:

Pri jednaní s druhým človekom by sme najprv mali uvažovať o svojom vzťahu k nemu, a potom premýšľať, aký spôsob jednania by nás potešil zo strany tých, ktorí sú k nám v rovnakom vzťahu, ako my k tomu druhému človeku. Pri každom kladnom čine by sme sa mali snažiť urobiť viac než očakávame, že urobí druhý pre nás. A v záporných činoch by sme mali byť naopak umiernennejší a urobiť menej, než sa dá očakávať zo strany druhého./4/

Takto môžeme postupne rozširovať svoje sympatie od tých, ktorí sú pri nás, na vzdialenejšie osoby a dodržiavať svoje povinnosti voči nim. Ale sme upozorňovaní, že: „Zmysel pre šľachetnosť a ochotu by mala ísť ruka v ruke s povinnosťou. Ak to tak nie je, namiesto požehnaní sa stane prekliatím“./4/ To opäť vysvetľuje, že naše pocity, motívy našich činov, sú dôležitejšie než čin sám. Vďaka úprimnosti a sympatiám zvyšujeme hodnotu toho, čo robíme pre druhých.

To všetko je konkrétna aplikácia rozširovania vedomia, o ktorom sme hovorili v predošlej kapitole ako o horizontálnom doplnku k vertikálnej línii mystického povznesenia. Ale vzájomnosť musí byť uplatňovaná aj vo vzťahoch s nepriateľmi. V tom je Inayat Khan veľmi realistický, keď hovorí, že „oplácanie urážky urážkou a zla zlom je jediné, čo vytvára rovnováhu“./4/ Súčasne nás však nabáda k opatrnosti: „Naše jednanie s nepriateľom by malo byť delikátnejšie než jednanie s priateľom“./4/ Nemali by sme používať zákon „oko za oko“, „ak je možné nepriateľovi odplatiť láskavosťou“.

Inayat Khan doporučuje:

Je treba opatrnosť, aby sa nikto nestal naším nepriateľom. A zvláštnu pozornosť je treba venovať tomu, aby sa z priateľa nestal nepriateľ. Je správne sa snažiť všetkými prostriedkami odpustiť nepriateľovi a ak si to úprimne želá, zabudnúť na jeho nevraživosť, ba urobiť prvý krok k nadviazaniu priateľstva.

Odvrhnuť nepriateľa a udržiavať v mysli jed minulosti je rovnaké zlé, ako si pestovať v tele starú chorobu./4/

To jasne ukazuje aspekt duševnej čistoty, ktorú sme videli v predošlej kapitole, ako základný aspekt vnútorného života a mysticizmu. Takto - a podobne je to u ďalších našich vzťahov - nás vyrovnaná reciprocita vedie k tomu, aby sme sa vžívali do postavenia ostatných a vďaka tomu ich lepšie chápali. Môžeme tak prekonať prehnané alebo domnelé nepriateľstvo v druhých a rozvíjať schopnosť odpúšťať a súcitiť.

Dovedie nás to do druhej fázy morálneho vývoja: k zákonu dobročinnosti, kde človek, ktorý si uvedomuje seba ako entitu oddelenú od druhých a uznáva aj druhých ako oddelené entity, napriek tomu vidí spojovacie vlákno, ktoré prechádza ním a všetkými ostatnými a považuje sa za chrám, v ktorom zaznieva ozvena dobra a zla. A aby bola ozvena dobrá, dáva dobré za dobré a dobré za zlé./4/

Len čo začneme rozumieť druhým a uvedomíme si spôsob fungovania našich vzťahov s nimi, prehladneme a uvidíme, ako sa naše myšlienky a city odrážajú v ich mysliach. A v „zrkadlovom paláci“ sveta mysle sa skôr či neskôr ich ozvena vráti k nám. Preto bude v našom záujme vyžarovať len láskavé a priateľské city, aby sa podobné vibrácie vrátili k nám v chráme vesmíru. Z uvedomenia si existencie vlákna, ktoré prechádza všetkými zdanlivo oddelenými bytosťami a spája ich, vychádza psychologická rada Inayata Khana, prestupujúca celé sufistické posolstvo: vždy sústreďovať svoju myseľ na dobrú stránku vecí, situácií a ľudí. Nie je to slepota, ani nedostatok chápania podstaty, ale vedomá voľba, ktorým dojmom budeme venovať pozornosť a starostlivosť, aby sa v našej mysli pevne usídlili, prehlbovali sa a rástli.

Je to postoj videnia a nevidenia, vedúci k určitej vedomej nevinnosti./5/ Môžeme ním pôsobiť na svoje city a myšlienky a tým aj na svoj život, lebo zo skúsenosti vieme, že nám život vracia, čo vytvárame a vyžarujeme svojou myslou. Všetko to v sebe zahrnuje veľmi praktické pravidlo: vyhýbať sa súdeniu a kritizovaniu druhých. Vždy nás silno láka to robiť. Naša myseľ s obľubou analyzuje druhých zo svojho hľadiska. Máme potom pocit, že sme lepší. V skutočnosti však tým, že sústreďujeme svoju myseľ na slabosti a nedostatky druhých, máme tendenciu vytvárať alebo posilňovať tieto vlastnosti v sebe a nepriaznivo to ovplyvní vzťah s kritizovanou osobou. Netaktnou kritikou si môžeme druhého človeka znepriateľiť, často ho zahnať do obranného postoja a tak jeho chyby posilniť. Aj kritizovanie človeka v jeho neprítomnosti pred treťou osobou negatívne ovplyvní náš vzájomný vzťah.

Inayat Khan používa tento prístup k vysvetleniu významu Kristových slov „Neprotiv sa zlu“.

Zlo sa dá prirovnať k ohňu. Prirodzenosťou ohňa je ničiť všetko, čo mu leží v ceste. Ale aj keď je sila zla taká veľká ako sila ohňa, zlo môže byť aj rovnako slabé ako oheň. Pretože oheň nemá dlhé trvanie, ani zlo nevydrží dlho.

Tak ako oheň zničí sám seba, tak aj zlo je svojou vlastnou skazou. Prečo sa hovorí, aby sme sa nebránili zlu? Lebo odpor dodáva zlu život. Ak mu neodporujeme, samo vyhasne./2/

To znamená, že by sme nemali reagovať recipročne, hnevom proti hnevu. Aj keď je to prirodzená reakcia, následkom nej sa človek sám nakazí rovnakou náladou, rovnakým zlom, ktoré sa môže šíriť a dostávať ďalšiu potravu. Výsledkom by mohla byť reťazová reakcia.

Ak sa človeku podarí sa tomu vyhnúť, ak dokáže svoje konanie ovládať, môže sa stať skalou v mori. Nemusí súhlasiť s myšlienkami alebo postojmi iných. Ale keď sa nenechá ovplyvňovať negatívnymi pocitmi, s omnoho väčšou pravdepodobnosťou nájde vďaka vnútornej sile a porozumeniu harmonické riešenie alebo kompromis. Na harmóniu by sme však mali vždy pozerieť v dostatočne širokom kontexte: nejde len o harmóniu s osobou, s ktorou sme práve v styku, ale aj vo vzťahu k iným, vo vzťahu k širšej komunite a k našim ideálom.

Prekonanie falošného ega

Je zjavné, že uplatňovanie týchto morálnych zásad v praxi nie je vôbec ľahké. Vyžaduje to neustály boj s naším egom. Desiata sufistická myšlienka to vysvetľuje takto: „Je jedna Cesta - zničenie falošného ega v záujme ega pravého, ktoré pozdvihuje smrteľnosť na nesmrteľnosť, a v ktorom spočíva všetka dokonalosť“.

To vyvolá základnú otázku: čo je falošné a čo pravé ego? Inayat Khan vysvetľuje, že ego je základnou súčasťou našej mysle, rovnako ako myšlienka, logika, pamäť alebo sila vôle. Vzniká súbežne s tým, ako duša na svojej ceste získava nástroj mysle a telo. „Naša myseľ a telo odrážajú sa na časti všetkoprestupujúceho vedomia, ktoré je v skutočnosti univerzálnym duchom, vytvárajú z tejto časti vedomia individuálnu dušu“./6/ Žijeme z tohto vedomia. Všetko čo prežívame vďaka týmto nástrojom mysle a tela, odráža sa v našom vedomí, v našej duši. Tieto spomienky sú na začiatku nášho života na zemi také silné a úžasné, že celkom uchvátia naše vedomie. V dôsledku toho máme sklon stotožňovať sa s našou myslou a telom. Domnievame sa, že sme svojou myslou a telom.

To je základná ilúzia života a príčina všetkých životných tragédií. Také stotožnenie vytvára falošné ego a práve túto ilúziu musíme prekonať, aby sme znova objavili pravú prirodzenosť svojho vedomia, svoje pravé ego spojené s univerzálnym duchom.

Všetky ťažkosti, ktoré stretávame na ceste morálneho vývoja a rozširovania vedomia, vyvoláva falošné ego. Neustále sa stretáva s inými egami, s konfliktnými záujmami, želaniami, myšlienkami a pocitmi. Výsledkom je vzájomné vyzývanie a dráždenie, ktoré narúša harmóniu a pokoj v našom srdci. Čím viac bojujeme proti druhým za svoje záujmy a predstavy, tým bolestnejšia disharmónia vzniká. Harmóniu môžeme dosiahnuť len ovládnutím, cvičením svojho ega. Na tejto ceste Inayat Khan rozlišuje tri aspekty ega: fyzické ego, duševné ego, duchovné ego.

Fyzické ego sa vyvíja uspokojovaním našich telesných potrieb a želaní, naším oddávaním sa im. Niekedy sa stávame ich otrokmi. Ako sa môžeme naučiť prekonávať fyzické ego? Mali by sme sa vzdať všetkého uspokojovania telesných potrieb a žiť asketickým životom? To nie je cesta sufizmu, lebo ten smeruje ku kontrole a rovnováhe v živote. Musíme sa naučiť rozlišovať, čo ego potrebuje a čo nie. Môžeme uspokojovať svoje prirodzené potreby, ale mali by sme sa vyhýbať žiadostivosti. Môžeme sa tešiť zo životných zážitkov, ale bez toho, aby sme sa na ne upínali a nechali sa nimi zväzovať. Inayat Khan to veľmi dobre vystihuje:

Úlohou výcviku, ktorý v živote podstupujeme, je naučiť sa múdrosti, aby sme pochopili čo chceme a prečo a aké to bude mať dôsledky, čo si môžeme dovoliť a čo nie. Je tiež nutné želanie posudzovať z hľadiska oprávnenosti, aby sme vedeli, či je správne a ospravedlniteľné./3/

Duševné ego rastie, keď sa zaoberáme svojimi myšlienkami a pocitmi. Keď sa s nimi stotožníme, je prirodzené, že si želáme, aby druhí naše myšlienky, city a činy - našu osobnosť - rešpektovali, ba dokonca obdivovali. To vedie k márnivosti. Tá môže mať na náš život buď negatívne alebo pozitívne účinky. Negatívne dopady má podceňovanie druhých, alebo dokonca ich potláčanie a ubližovanie im s cieľom získať pocit, že ich prevyšujeme.

To je márnivosť v hrubej forme. Jej jemnejšia forma nás môže motivovať ku konaniu dobrých skutkov, za čo, ako dúfame, získame chválu a úctu okolia. Väčšina z nás je v mnohých smeroch závislá na mienke druhých, ich ocenenie živí našu márnivosť. Duševné ego sa cvičí omnoho ťažšie než ego fyzické. Je totiž jemnejšie a do našej osobnosti je vryté omnoho hlbšie. Aby sme dosiahli nejaký pokrok v učení, musíme vedome analyzovať a hodnotiť. Poznáme tak, čo naše duševné ego potrebuje a čo nie. Určitá prirodzená spokojnosť samého so sebou je potrebná pre pozitívne motivovanie nášho morálneho vývoja. Ale preceňovanie vlastných dobrých vlastností, pýcha a domýšľavosť nie sú potrebné, naopak, náš pokrok by brzdili. Čím lepšie sa naučíme ovládať svoje duševné ego, tým väčší rozkvet dosiahnu naše cnosti. Na prekonanie tohto ega nám prospeje hlbšie uvedomovanie si Boha, všemohúceho stvoriteľa, ktorý nám dal všetky naše dobré vlastnosti a šance. Také vedomie potlačí našu pýchu a domýšľavosť a nahradí ju vďačnosťou za všetky veľké dary, ktoré sme od Neho v živote prijali. Oddanosť Bohu nás povedie ku skromnosti a pokore. Pokore sa môžeme učiť „zabúdaním na vlastnú osobnosť pri každej myšlienke a čine a pri jednaní s druhými“.

Lebo potom:

Všeobecnou tendenciou človeka je klásť svoju osobnosť do popredia, čo stavia stenu medzi dvoma dušami, ktorých osud a šťastie spočívajú v jednote.

V obchode, v zamestnaní, vo všetkých aspektoch života je treba, aby sa človek spájal s druhým v jednote a naplnil sa tak cieľ života./3/

Takto môžeme na Ceste dosahovať pokroky. Ak prekonáme časť márnivosti novou skromnosťou, naše ego sa znova vynorí v jemnejšej forme, s miernejšou márnivosťou. To je zmysel toho, o čom hovorí Inayat Khan v The Gayan:

„Moja skromnosť, ty si závojom zakrývajúcim moju márnivosť.“/7/ Musíme teda byť naďalej ostražití a dávať pozor na tohto jemného nepriateľa. Pretože len čo sa márnivosť znova oživí, bude nás obmedzovať, zbaví nás božskej inšpirácie a spúta naše srdce. Ak budeme pokračovať v zjemňovaní svojho duševného ega, postupne ho dostaneme pod kontrolu.

Zostáva duchovné ego. Čo to je? Je to pravé ego? Na ducha sa môžeme dívať ako na podstatu svojho bytia. Keď si však uvedomíme svoje vnútorné bytie, ešte zostane jedno ego - najvyššia forma ega: ego ducha. Existuje duch človeka a duch Boha. Sú rôzni, no napriek tomu rovnakí. Spomeňte si na more a kvapku, aké veľké je jedno, aké nepatrné druhé!/3/

Takto vidíme, že aj keď sme dospeli do štádia, keď sme očistili zrkadlo svojej mysle a zamerali sa na vnútorný život, napriek tomu, že sme si uvedomili podstatu svojho bytia, čaká nás ešte jeden veľký krok: stať sa ničím, celkom na seba zabudnúť a ponoriť sa do oceána božského života. Morálny vývoj dosahuje vyvrcholenie a je naplnený v mystickom splynutí s Bohom: „Nie ja som, Ty si“./8/

Lebo, ako uvádzajú sväté knihy zoroastrov: „Tebe ako obeť Zoroaster prináša sám Život a Bytie svojho ja“./9/

To je najvyššie podvolenie sa duchovného ega Bohu. Zároveň je to tretie morálne štádium: zákon zrieknutia sa. Ako hovorí Inayat Khan, „rozdiel medzi „mojím“ a „tvojím“ a medzi „ja“ a „ty“ sa stráca, keď si uvedomíme jediný Život, ktorý je vnútri i vonku, pod i za. A to je zmysel verša z Biblie: „V Ňom žijeme a pohybujeme sa a máme svoje bytie“./4/

Mysticizmus zvuku

Už sme spomínali, že vesmír sa skladá z mnohých rôznych vibrácií. Z nich vibrácie zvuku hrajú dôležitú úlohu pri stvorení sveta a v ľudskom živote. Sú to veľmi jemné vibrácie a ako také sú duchu najbližšie. Spomenuli sme, že prvé štádium stvorenia zvané wahdad, keď vzniká vedomie z Absolútna, by sa dalo charakterizovať ako vedomie zvuku. V ďalšom štádiu materializácie, nazývanom wahdanijjat, vzniká pocit „ja existujem“, keď sa sila Absolútna koncentruje, sťahuje. Potom začne vyžarovať svetlo./1/ Teda: „Neviditeľný, nepochopiteľný a nevnímateľný život sa postupne začína prejavovať, najprv začne byť počuteľný a potom viditeľný. A to je počiatok a jediný zdroj všetkých tvarov“./2/ Inayat Khan ďalej vysvetľuje rolu zvuku v procese tvorenia: „Zvuk podáva vedomiu dôkaz svojej existencie, hoci je v skutočnosti aktívnou súčasťou vedomia samého, ktorá sa premieňa na zvuk. Ten kto vie, stane sa známym sám sebe, inými slovami, vedomie berie za svedka svoj vlastný hlas“./2/

V tejto súvislosti často cituje Nový zákon: „Na počiatku bolo Slovo a to Slovo bolo u Boha a to Slovo bol Boh“./3/ Ale v skutočnosti tento zvuk, ktorý bol počiatkom stvorenia sveta, je zvuk abstraktný. Jeho vibrácie sú príliš jemné na to, aby boli počuteľné pre naše materiálne uši. Tento zvuk naplňuje celý vesmír. Je možné ho počuť vnútorným sluchom pri hlbokoj meditácii./4/ Po zvuku sa objavuje svetlo. Tieto dva druhy vibrácií sa nám zdajú rôzne. Svetlo vnímané okom nám kreslí tvary v trojrozmernom svete. Maskuje iluzórny charakter materiálneho sveta ohromujúcou jasnosťou videného. Zvuk vnímaný naším uchom presahuje formu a môže preto pre človeka znamenať ľahšie spojenie s duchovným svetom. Joachim Ernst Berendt vo svojej zaujímavej knihe „Nada Brahma:

The World of Sound“ popisuje schopnosť počuť ako vlastnosť, svojím charakterom skôr ženskú, jin, a schopnosť vidieť ako mužskú, čiže jang./5/ Ale toto je len rozdiel v dôraze. Hazrat Inayat Khan dokonca hovorí: „Medzi zvukom a farbou existuje vzťah. Sú vlastne jedno, sú to dva aspekty života.

Život a svetlo sú jedno. Život je svetlo a svetlo je život, a tak farba je zvuk a zvuk je farba. Len keď je zvuk farbou, je najviac viditeľný a najmenej počuteľný“./2/ A potom vysvetľuje toto: „Sám život, ktorý je počuteľný, je aj viditeľný. Ale kde? Je viditeľný vo vnútornej rovine“./2/

Vo vonkajšom svete rozlišujeme svetlo s jeho farbou a zvuk, lebo pre vnímanie viditeľných a počuteľných vecí máme rôzne zmysly. Ale: „V skutočnosti tí, ktorí meditujú, sústreďujú sa, vstupujú do seba, alebo tí, ktorí pátrajú po pôvode života začínajú vidieť, že za piatimi zmyslami je skrytý zmysel jediný“./2/

Harmónia a tvorenie

Kombinácia rôznych tónov alebo rôznych farieb v správnom pomere a v správnom rytme vytvára harmóniu. Túžime po kráse, a preto sa vždy snažíme vytvoriť harmóniu. Celé tvorenie smeruje k harmónii a je na nej postavené. „V pozadí celého tvorenia je harmónia a celé tajomstvo tvorenia je v harmónii“./2/

Sme chopní prežiť túto harmóniu v kráse prírody, kde spev vtáctva a šumenie stromov je ako božská hudba, a akou nepopísateľnú krásu a harmóniu nám ukazuje panenská príroda so všetkými odtieňmi farieb! To je harmónia, ktorú môžeme všetci vnímať zmyslami. A je skvelé, že pohľad modernej vedy do tajomstiev vesmíru a stavby kozmu tiež odhalil úžasnú harmóniu. Dotkli sme sa toho, keď sme hovorili o „hudbe sfér“./1/

Poznamenali sme, že zvuk môže byť považovaný za abstraktný jav, lebo tón určuje počet vibrácií za sekundu v každom vibrujúcom predmete. Teraz k tomu môžeme dodať, že akordy, kombinácie tónov, sú tým harmonickejšie, čím nižšie je číslo vyjadrujúce pomer týchto vibrácií. Oktáva s pomerom 1:2 je najharmonickejšia, zahrnuje sedem tónov. Kvinta s pomerom 2:3 a kvarta s pomerom 3:4 nasledujú za ňou./5/ Tieto čísla a pomery charakterizujú harmonickú štruktúru mikrokozmu a makrokozmu v rôznych matematických obmenách. Stavebné bloky materiálu, atómy, tak majú až sedem vrstiev, v ktorých môžu elektróny obiehať okolo jadra. Kvantová teória ukazuje, že sa elektróny môžu pohybovať len vo vrstvách, ktorých vzdialenosti od jadra sa zvyšujú podľa geometrickej rady 1,4,9 angströmov atď. (x^2)./6/ Počet elektrónov, ktoré môžu mať miesto v týchto po sebe idúcich vrstvách, sa zvyšuje v sérii 2, 8, 18, ... ($2 \cdot x^2$)./6/

Konečne rýchlosti, ktorými sa v nich elektróny pohybujú, sú v pomere 12:6:4:3, ..., čo presne zodpovedá pomerom medzi vibráciami vo väčšine harmonických akordov: 2:1, 3:2, 4:3./6/ Akoby v týchto číslach bolo kúzlo! Tajomstvo tvorenia vyzerá skutočne na pozoruhodnú harmóniu.

V makrokozme zodpovedajú vzdialenosti planét od Slnka približne - nie presne - matematickej postupnosti: 4+0; 4+3; 4+6; 4+12, atď., opäť pri použití podobných pomerov ako u hudobných súzvukov./7/ Možno sa dá vidieť spojenie medzi týmto približnejším charakterom makrokozmickej harmónie a Berendtovou myšlienkou, že vesmír „smeruje k harmónii“. Ukazuje, že planéty nemôžu mať svoje súčasné obežné dráhy od čias svojho vzniku. Iste ich „našli“ z miliárd možností po miliardách rokov./5/ Dodáva, že trvalo stovky rokov, než sa vytvoril systém hudobných harmonických kmitov. Ale v prírodnom svete každá rastlina, každý strom vrcholí kvetenstvom, z ktorého vnikajú nové semená.

Tak Stvoriteľ zostavil vesmír v nekonečnej rozmanitosti harmonických vzťahov. Táto harmónia vyjadruje základnú jednotu tvorenia. Tvorivý duch musí pracovať neustále, aby mohol čeliť tendenciám rozpadu a chaosu, ktoré by podľa logickej analýzy mohli vzniknúť. Všetky protikladné sily a elementy vo vesmíre sú držané spolu, obklopené všadeprítomnou jedinou Bytosťou, ktorá bola ich počiatkom. Obdobu nájdenú medzi harmóniami vo vesmíre a v hudbe vyjadril Inayat Khan slovami: „Hudba je miniatúrou harmónie vesmíru, lebo harmónia vesmíru je život sám“./2/ Preto pri produkovaní hudby sa človek tiež snaží o dokonalú harmóniu.

Význam zvuku v ľudskom živote

Inayat Khan pokračuje takto: „A človek, ako miniatúra vesmíru, prejavuje harmonické a neharmonické akordy vo svojom tepe, tlkote srdca, vo vibrácii, rytme a tóne. Jeho zdravie alebo choroba, radosť či starosť, to všetko sa prejavuje v jeho živote hudbou alebo jej nedostatkom“./2/

To nás privádza k významu zvuku a hudby v našom živote. Hlas je našim zvukom. Podľa Inayata Khana je to najživší zvuk, lebo jeho pôvod je v dychu. Ako sme videli predtým, dych je duchovne veľmi dôležitý.

Spája ducha a telo. Je to prúdenie života. Tak môžu byť slová v našom živote veľmi zmysluplné, dokonca mocné. Veľmi často však v bežnom živote používame toľko slov a tak nedbanlivo, že sa ich význam znehodnocuje. Stávajú sa prázdny. Vieme však, že aj slová vyslovené nepremyslene môžu mať veľký psychologický dopad. Ak v našom živote naznačujú niečo pozitívne alebo negatívne, nútia nás, aby sme mysleli určitým spôsobom, a preto aj len malý náznak môže mať významný účinok. Je preto nutné, aby sme si uvedomovali psychologický účinok svojich slov a kontrolovali ich v pozitívnom zmysle.

Vieme tiež, že niektoré slová môžu mať silný vplyv, nepomerne silnejší než slová používané v bežnom živote. Závisí to na živote za týmto slovom, na sile a hĺbke myšlienky alebo citov, na sústredení či duchovnej hĺbke, ktorú vyjadruje. Inayat Khan rozpráva príbeh žiaka, ktorý prišiel k svojmu učiteľovi a chcel mu položiť nejakú otázku. Duchovný učiteľ však bol ponorený v hlboké meditácii a nechcel sa dať vyrušovať. Povedal žiakovi: „Mlč!“ To „mlč!“ bolo také silné, že žiak skutočne zmĺkol - a do konca života neprehovoril. Ale ako nám hovorí Inayat Khan: „Prišiel čas, keď jeho mlčanie začalo hlasno hovoriť. Jeho tichá myšlienka sa prejavila a jeho pranie bolo splnené. Jeho tichý pohľad liečil, jeho tichý pohľad inšpiroval. Jeho ticho ožilo“./8/ Ak náš hlas a vyslovené slová môžu byť také silné, mali by sme sa snažiť používať tento nástroj uvedomelo a pozitívne.

Predovšetkým je nutná väčšia kontrola toho, čo hovoríme. To vedie k ďalšej otázke: Ako by sme mali používať slová a akým smerom ich vysielat? Za akým účelom? A ako im môžeme vrátiť silu, o ktorú prišli pri našom nepremyslenom každodennom používaní? Musíme si uvedomiť, že „hlas je výrazom ducha“, ako hovorí Inayat Khan./2/ Vyjadruje myšlienky a pocity odrazené v duši. Preto nestačí len kontrolovať naše slová. Musíme si žiadúcim spôsobom uvedomovať aj svoje myšlienky a pocity, svoje nálady. Ináč nebudú priateľské slová znieť presvedčivo. Naše skutočné city sa prejavujú v tóne hlasu, aj keď vyslovíme priateľské slová. Z tohto dôvodu sa dá náš hlas použiť ako „barometer“, ako tvrdí Inayat Khan. Ak sa poradíme so svojím hlasom, ak ho budeme počúvať, zistíme pravý stav svojho ducha./2/ Ale hlas môžeme použiť aj v duchovných cvičeniach na ovplyvnenie svojej mysle a prehĺbenie vedomia. Dotkli sme sa toho, keď sme sa zmieňovali o použití posvätných slov. Naše myšlienky a city musia byť samozrejme sústredené na posvätné slovo ako také, ale vyslovenie slova s jeho vibráciami môže dodať cvičeniu veľkú silu.

Také je použitie slov v našom vnútornom živote, kde získavajú späť niečo zo svojej pôvodnej sily. Aby sme mohli použiť slová vo svojom vonkajšom živote správne, musíme sa zamerať na harmóniu. Tá nás privádza do súladu s vesmírom, lebo ten je takisto postavený na harmónii a smeruje k nej. Ako sme už citovali z Inayata Khana, naša radosť či starosť ukazuje na hudbu alebo na jej nedostatok v našom živote. Citujme ho znova: „Dosiagnúť duchovnosť znamená uvedomiť si, že celý vesmír je jednou symfóniou, každý človek je jednou notou a jeho šťastie spočíva v dokonalom zladení s harmóniou vesmíru“./2/ Ale ako je možné zostať v harmónii so všetkým okolo seba, keď stretávame toľko nešťastných ľudí alebo ľudí s odlišnými názormi, s ktorými nemôžeme súhlasiť? Tajomstvom otvárajúcim cestu k harmónii je šírenie porozumenia, aby sme začali vidieť na mystickej ceste odnaučovania dobrú stránku zlého./9/ V knihe o hudbe Inayat Khan popísal proces odnaučovania sa:

Človek by o charaktere mysle súdil, že to čo sa naučí, je do nej vryté. Ako sa to potom môže odnaučiť? Odnaučovanie sa je dopĺňanie znalostí. Keď vidíme človeka a povieme si „Táto osoba je zlá, nepáči sa mi“, je to učenie.

Keď potom v tom človeku poznáme niečo dobré, začneme ho mať radi alebo ho ľutujeme, je to odnaučovanie sa. Keď v niekom, koho sme nazvali zlým, objavíme láskavosť, odnaučili sme sa niečo. Prišli sme na to. Človek sa najprv učí pohľadom do oka druhého. Potom sa učí pohľadom do oboch očí, a ten spôsobí, že sa jeho pohľad stane úplným./2/

Znamená to prejsť od duality k jednote. V hudobných pojmoch by to človek mohol považovať za naladenie na základný tón, ktorý harmonizuje všetky ostatné. V náboženstve to znamená naladenie sa na dušu Boha. Každý skutok sa potom stáva hudbou. A hudba nám pomáha na ceste k harmónii v živote. Radosť z hudby ladí človeka a uvádza ho do harmónie so životom.

Zo všetkých umení má práve hudba zvláštnu duchovnú hodnotu a význam, lebo „pomáha človeku sústreďovať sa alebo meditovať nezávisle na myslení. A preto sa hudba klenie nad prúdom ako most medzi tvarom a beztvarosťou“./2/ Z tohto dôvodu hudba vždy hrala v sufizme dôležitú úlohu, zvlášť v škole Chišťa, v ktorej bol Inayat Khan zasvätený. Jeho vízia života je ako symfónia. Jeho učenie o hudbe vrcholí v tomto úryvku:

Krásu línie a farby môže dospieť do určitého bodu a ďalej sa nedostane, radosť z vône môže ísť o trochu ďalej, ale hudba sa dotýka nášho najvnútornejšieho bytia a vytvára nový život, život, ktorý uvádza celú bytosť do extázy, povznáša ju k dokonalosti, v ktorej spočíva naplnenie ľudského života./2/

Nedá sa nespomenúť na vyvrcholenie hudobnej kariéry Inayata Khana v Indii, kedy bol schopný dosiahnuť okamžite stav samadhi. „Bolo to také silné, že nielen on sám, ale aj tí čo sedeli okolo neho, boli doslova očarení a cítili vzrušenie ... Keď Inayat Khan dohral, ponoril sa do extázy a všetci akoby sa stratili v hmle“./10/

Zdravie a liečenie

Rytmus a tón

Hazrat Inayat Khan hovoril o hudbe ako o miniatúre harmónie celého vesmíru. Učí nás tiež, že harmónia a neharmonické tóny v našom tepe, tlkote srdca, v našich vibráciách, rytme a tóne určujú naše zdravie či chorobu. Jeho učenie o zdraví začína touto myšlienkou:

„Choroba je neharmonia buď fyzická alebo duševná, jedna pôsobí na druhú. Čo vyvoláva neharmoniu? Nedostatok tónu a rytmu.“/1/ „Tónom“ Inayat Khan rozumie pránu, živosť, životnú energiu. Nedostatok prány je slabosťou, fyzickou alebo duševnou. Každý človek má svoj zvláštny tón vibrujúci telom s dychom. Musíme sa snažiť udržiavať svoj tón na správnej výške. Telo, ako posvätný nástroj, musí byť naladené „starostlivosťou pri stravovaní, dôkladným a správnym dýchaním“./1/

Aby sme si udržali duševný tón na správnej úrovni, musíme zostať za meniacich sa podmienok stabilní, vyhýbať sa prílišnej radosi alebo prílišnému smútku a náladu nesmieme meniť náhle. „Rytmus“ znamená cirkuláciu, pravidelnosť, vo fyzickom zmysle pravidelnosť tepu, cirkulácie krvi v cievach, pravidelnosť vo fyzickej činnosti. Všetci máme svoj vlastný rytmus, príznačný pre nás. Ten musí byť

zachovaný. Pravidelnosť vo zvykoch, v činnosti a odpočinku, vo všetkom, nám pomáha získať „potrebný rytmus dopĺňajúci hudbu života“.1/ Keď je náš rytmus z nejakého dôvodu narušený, musí byť s veľkou starostlivosťou, postupne, s rozumom a trpezlivosťou obnovený.

Rytmus mysle je činnosť mysle v harmonických a neharmonických myšlienkach: „Keď človek sústavne produkuje harmonické myšlienky, je to rovnaké, akoby mal pravidelný tep“.1/ Tiež rýchlosť akou pracuje myseľ je u človeka individuálna a nemalo by to byť ani príliš rýchle preskakovanie z jednej myšlienky na druhú, ani stále zaoberanie sa rovnakou myšlienkou bez dosiahnutia nejakého pokroku.1/

Základom pre udržanie správneho rytmu po telesnej i duševnej stránke je rovnováha medzi činnosťou a odpočinkom. Už sme na to narazili v predošlej kapitole. Znamená to, že človek nemôže stále vydávať energiu: mohlo by to viesť k vyčerpaniu nervového systému. Inou príčinou takého vyčerpania je nedostatok striedmosti: alkohol alebo omamné látky všetkého druhu, rovnako ako nadmiera vášne alebo zloby, spotrebávajú energiu nervov.1/

Vzťah medzi mysľou a telom

Aký je vzťah medzi telesným a duševným stavom človeka? Inayat Khan to obecné popísal takto: „Myseľ a telo stoja tvárou v tvár. Poriadok a neporiadok tela sa prejavuje na stave mysle, harmónia a disharmónia mysle sa prejavuje v tele“.1/ Vždy by sa však mala zachovať prevaha vplyvu mysle na telo, nie naopak.2/ Predstavivosť je automatická činnosť mysle, ktorá môže mať silný vplyv na choroby, často zvyšuje bolesť alebo únavu. Môže dokonca chorobu vyvolať alebo ju udržiavať. Ako Inayat Khan hovorí: „U stovky ľudí trpiacich určitou chorobou nájdete deväťdesiatdeväť, ktorí by mohli byť vyliečení, keby im to dovolila ich predstavivosť“.1/ Choroba teda môže zmiznúť, keď od nej odpútame svoje predstavy. Pozitívne predstavy však môžu liečiť. To všetko znova ukazuje, aká mocná je myseľ, a že ovládanie mysle je kľúčom ku zdraviu a šťastiu.

Preto musíme rozvíjať pozitívne myslenie namiesto negatívnych predstáv. Naše nervy stále reagujú na myšlienky a prenášajú ich vplyv na všetky časti fyzického tela. Tento proces veľmi jasne popísala moderná neuroveda. Dr. Deepak Chopra vo svojej knihe Quantum Healing popisuje, ako sa novoobjavené neuroprenášače neuveriteľne rýchlo pohybujú do všetkých častí tela.3/

Vplyv myšlienok samozrejme závisí na sile a hĺbke implulzu mysle. Musíme rozlišovať medzi myšlienkou a vierou. Človek si môže mysliť, že sa vylieči bez toho, aby tomu hlboko veril. Skutočná dôvera je najlepším liekom proti chorobe, aj keď je samozrejme ťažké veriť bez podporného dôkazu. Ale, ako Inayat Khan zdôrazňuje: „Je to ako stavať vzdušný zámok, ktorý sa potom stane rajom ...“.1/

Viera je vrcholom dôvery. Viera sídli v najhlbšej časti bytosti, kde vytvára vnútorné presvedčenie že to, v čo človek verí, sa naozaj stane. Viera je veľmi mocná. „Viera je taká posvätná, že sa nedá preniesť na druhého, človek ju musí objaviť vo svojom vnútri“.1/ Viera je milosť Božia. Môžeme sa jej len otvoriť a dôverovať jej. Ale aby sme to mohli urobiť, musíme sa oprostiť od všetkých pesimistických názorov a pocitov. Prečo sme schopní cítiť takú dôveru? To duch, sila našej božskej duše pôsobí na myseľ s určitým cieľom. A „pretože hmota je výplod ducha, duch má nad ňou všetku moc“.1/

Na začiatku storočia, keď nám dal Inayat Khan toto učenie, sa zdalo, že sufizmus sa diametrálne líši od lekárskeho a vedeckého myslenia. Poznamenal k tomu: „V súčasnosti si človek myslí, že sa duch zrodil z hmoty“. Ale nedávny pokrok v lekárskej vede sa zblížil s názorom tohto mystika. Dr. Chopra to komentuje takto: „Predtým veda vyhlasovala, že sme fyzické stroje, ktoré sa nejako naučili myslieť. Teraz vychádza najavo, že sme myšlienky, ktoré sa naučili konštruovať fyzické stroje“./3/

Metódy liečenia

To všetko nás vedie k predmetu liečenia. Inayat Khan pevne verí, že dokážeme dosiahnuť dobré zdravie a udržať si ho: „Neexistuje nevyliciteľná choroba a dopúšťame sa hriechu proti dokonalosti Boha, keď sa vzdávame nádeje na vyliečenie človeka, pretože pre dokonalosť nie je nič nemožné, všetko je uskutočniteľné“./1/ Je našou povinnosťou sa správne starať o svoje telo, lebo je to „nástroj, ktorý Boh vytvoril pre seba“./1/ Na to, ako by sme to mali robiť, podáva Inayat Khan veľmi premyslený návod. Na jednej strane musíme starostlivo sledovať svoje zdravie, tón a rytmus, nájsť príčiny porúch a snažiť sa stav napraviť „naladením sa“. Na druhej strane nesmieme na svoje zdravie prehnane myslieť, nesmieme svojej predstavivosti dovoliť preháňať a udržiavať akýkoľvek malý problém. „Rovnako dôležité je starať sa o seba a zabúdať na svoju chorobu“./1/ Inayat Khan má tiež uváženy, aj keď trochu kritický názor na tradičnú medicínsku liečbu. Keď hovorí o lekárskejších technikách používaných v boji proti bacilom, baktériám a vírusom zdôrazňuje, že bez ohľadu na to, aký môžu mať úspech, nepomáhajú vždy. Dôvodom je:

Všetko čo existuje v objektívnom svete má svoju živú a dôležitejšiu časť v subjektívnom svete. A tá časť, ktorá je v subjektívnom svete, je udržiavaná vierou pacienta. Ak pacient verí, že je chorý, podporuje tým tú časť choroby, ktorá je v subjektívnom svete. Hoci boli bacily spôsobujúce chorobu v jeho tele nie raz, ale tisíckrát zničené, opäť sa tam objaví./1/

Túto myšlienku potvrdzuje Chopra:

Podľa ayurvedy je konflikt vyvolaný „zvnútra“, na rozdiel od teórie choroby, ktorá hovorí, že boj zahájili „zvonku“ nejakí votrelci - baktérie, vírusy, karcinogény, ... - ktorí čakajú, kedy nás budú môcť napadnúť. A predsa medzi týmito hrozbami celkom bezpečne žijú zdraví ľudia./3/

Inayat Khan si váži lieky, ale tvrdí, že nie vždy sú úspešné a ich následné účinky môžu byť ničujúce a komplikujúce pre mozog a myseľ. Uznáva, že lieky majú nevyhnutné miesto, ale zdôrazňuje, že by sa nemali používať na maličkosti, ktoré možno liečiť inými prostriedkami./1/ Ale ako vysvetľuje v ďalšej pasáži, „ak je možné chorobu vyliečiť jednoducho, duševnou silou by sa nemalo plytvať, aby mohla byť použitá vo vážnejšom prípade. Keby sa každá choroba mala liečiť pomocou duševných síl, načo by potom boli všetky byliny a lieky?/1/ Pri používaní rôznych techník je treba udržiavať rovnováhu. Dr. Chopra tiež dospieva k záveru, že náš moderný pohľad „robí z liekov niečo oveľa nebezpečnejšie, než sme si mysleli“./3/ Chirurgické operácie môžu byť tiež veľmi prospešné, ale ich následky na nervový systém sú také vážne, že by sa nemali brať na ľahkú váhu./1/ Inayat Khan prikladá veľkú dôležitosť prekonávaniu choroby a vyjadruje to veľmi zrozumiteľne. Na chorobu a smrť by sa nemalo pozeráť ako na vôľu božiu:

„Smrť sa od choroby líši, choroba je totiž horšia ako smrť. Bolesť smrti trvá len okamih. Predstava, že človek opúšťa svoje okolie nie je ničím viac než trpkým zážitkom jediného okamihu, ale choroba je nedokonalosť, a tá je nežiadúca“./1/ To vedie k dvom dôležitým názorom týkajúcim sa eutanázie, témy,

o ktorej sa v súčasnosti veľa diskutuje.

Predovšetkým hovorí, že lekári by nemali zabíjať, aby uchránili človeka bolesti, „pretože príroda je múdra a každý okamih, ktorý človek prežije v pozemskej rovine, má svoj účel. Ľudia sú príliš obmedzení, aby mohli posudzovať a rozhodovať o konci života a utrpenia“. Musíme sa však snažiť zmierniť utrpenie.

Na druhej strane nie je ani správne používať umelé prostriedky na udržiavanie niekoho celé hodiny alebo dni nažive, lebo je to proti prirodzenému rozumu a božiemu plánu. Je to rovnako zlé ako človeka zabiť. Človek sa vždy snaží ísť ďalej, než by mal. V tom robí chybu./1/

Keď uvážime všetky obmedzenia medicíny, liekov a operácií, aká je najlepšia cesta k dobrému zdraviu? Najlepším liekom je čistá a výživná strava, svieži vzduch, pravidelnosť činnosti a odpočinku, jasnosť myšlienok, čistota citu a viera v dokonalú Bytosť, s ktorou sme spojení a ktorej vyjadrením sme“./1/

Duchovné liečenia

Práve dôvera v dokonalého Boha spôsobuje, že sme vnímaví k božskému daru viery. Ak ju máme, môže všemocný duch pracovať, aby nás vyliečil zo všetkých chorôb. Prospešná je tu modlitba, lebo nám pripomína naše vnútorné spojenie s Bohom. V meditácii sa dostávame do priameho kontaktu s čistou inteligenciou a silou svojej duše, božím duchom v nás. To je zdroj najdokonalejšieho liečenia. V nepublikovanej práci to Inayat Khan vysvetľuje takto:

Meditácia je liekom na všetky choroby. Dôvodom je, že materializovaný život pochádza z nematerializovaného. Nematerializovaný život je bez činnosti, plný pokoja. Je to mier sám o sebe ...

Žiadny liek nie je preto účinnejší než tento mier.

Lieky môžu pomôcť, ale len do určitej miery. Liek môže napríklad priamo pomôcť telu, ale nie mysli. Psychologická liečba pomôže mysli, ale nie duši.

Oboje - liek i psychologická liečba - pochádzajú zvonku a pacient je na nich závislý, ale v meditatívnom procese si pacient vytvára liek pre seba sám vo svojom vnútri./4/

Naviac, ako už vieme, za všetkým vo vesmíre i v človeku sú vibrácie, takže „sila slova“ môže mať veľký liečebný účinok. Inayat Khan tým myslí vibrácie, vrátane hudby. Hovorí sa, že jeden americký lekár túto myšlienku skúmal vedecky./4/ Bol ním pravdepodobne Dr. Abrams, ktorý vynašiel radioniku, použitie elektrických vibrácií k liečebným účelom. Inayat Khan o ňom píše inde a vyjadruje veľkú nádej v úspech tohto druhu liečenia:

Začal dosahovať dobrých výsledkov, ale je to oblasť, ktorá bude potrebovať najmenej storočie, aby sa plne rozvinula. Ide o veľmi zložitú záležitosť a sme len na začiatku. Preto ešte nie je koniec všetkým chybám. Ale ak budú mať ľudia dosť trpezlivosti, po rokoch by z toho mohlo vzišť niečo, čo by bolo pre lekárskeho svet veľmi užitočné./1/

V istom čase bola technika radioniky v lekárskom svete dosť kritizovaná, ale teraz sa zdá, že je prijímaná pozitívne vo väčšom merítku, hlavne vo Veľkej Británii. Liečenie meditáciou a zvukom sa tiež

používa v modernom vývoji starej ayurvédскеj medicíny. Dr. Chopra, ktorý vedecky študoval tieto metódy na žiadosť jogína Mahariši Mahéša, vysvetlil, ako transcendentná meditácia, takzvaná „technika dokonalého šťastia“ a primitívny zvuk môžu mať silný liečivý účinok./3/ To všetko sú metódy samoliečenia, ktoré Inayat Khan považuje za vhodnejšie než liečenie inými spôsobmi, lebo posilňujú vôľu./1/

Ale často potrebujeme pomoc druhých. Inayat Khan vysvetľuje, ako môžeme sami pomôcť iným prostredníctvom duchovného liečenia. Rozdiely medzi medicínou a duchovným liečením prirovnáva k rozdielom medzi jazdou po železnici a lietadlom./1/ Zdravie - náš tón a rytmus - to je vibrácia. Viera a meditácia vytvárajú základné harmonické vibrácie, ktoré sú najdokonalejším liekom. Také vibrácie nie sú ohraničené našou myslou a telom. Môžu ich vnímať aj iní ľudia a je možné ich zámerne nasmerovať na tých, ktorí potrebujú liečenie. Také vibrácie sú vytvárané a prenášané dychom a je možné ich usmerňovať niekoľkými spôsobmi. Je to liečenie pomocou napísania posvätného slova, magnetizovanej vody, prikladania rúk na postihnutú časť tela, dotyku, pohľadu, sily hlasu vyslovujúceho radu, vyjadrenia sympatie, modlitby, a napokon je to liečenie neprítomného, keď liečivé vibrácie dosahujú ľubovoľnú vzdialenosť. To je ale veľmi odlišná metóda liečenia./1/ Takú liečivú schopnosť možno vysvetliť takto:

Dych je vlastne ako elektrický prúd, ktorý možno uplatniť hocikde. Na vzdialenosti nezáleží. Prúd dychu uvedie elektromagnetické vlny v kozme do pohybu a podľa magnetickej sily liečiteľa sa priestor medzi ním a pacientom naplní prúdom liečivej sily. Niet pochyb o tom, že hlavnou podmienkou je duchovná vyspelosť. Bez nej je sila mysle liečiteľa na tento účel príliš slabá. Duchovnou vyspelosťou sa myslí vedomie Boha./1/

To nás privádza k jadrú otázky, ako možno liečivú silu vypestovať. V prvom rade sa sila dychu musí rozvíjať pomocou duchovných dychových cvičení. Ďalšou podmienkou je, aby bol liečiteľ v správnom rytme a mal čistú myseľ. Potrebná koncentrácia je navyše podmienená sympatiou k chorému. Koncentrácia nesmie byť zameraná na bolesť alebo chorobu, ale na obnovu zdravia. Nakoniec, a to je najdôležitejšie, je nutná viera v Boha: liečiteľ sa musí stať kanálom pre božskú liečivú silu. Tu Inayat Khan hovorí:

Ak si liečiteľ myslí, že lieči on, jeho sila je malá ako kvapka v mori.

Ak je presvedčený, že lieči Boh, a v tejto viere zabudne na vlastné ja a uvedomuje si len Ja Boha, potom je jeho sila mocná ako oceán./1/

Ešte jasnejšie je to v tejto inšpirujúcej pasáži:

Je to viera a uvedomovanie si skutočnosti, že „nie ja som, ale Boh je“, čo dáva silu liečiteľovi na uzdravovanie na diaľku. Toto uvedomenie mu tiež poskytuje vieru, že jeho myšlienka môže dosiahnuť akúkoľvek vzdialenosť. Pretože vďaka vedomiu všetkoprenikajúceho Boha chápe, že Absolútne je život sám, a vesmír, ktorý pre priemerného človeka nič neznamená, je všetkým. Je to v skutočnosti samotný život všetkých vecí./1/

Mystickí liečitelia ukázali v priebehu storočí akého duchovného liečenia sú schopní. Inayat Khan bol sám veľkým liečiteľom, ale uvedomoval si, že väčšinu času musí venovať rozvíjaniu a rozširovaniu sufistického posolstva. Muršid Ali Khan, jeho bratranec, ktorý jeho prácu na sufistickom posolstve

sledoval od začiatku a sám bol duchovným vodcom a v rokoch 1984 až 1958 hlavným predstaviteľom sufistického hnutia, si vypestoval úžasnú liečivú schopnosť a venoval sa liečeniu celým srdcom. Je príkladom rôznych vlastností potrebných na liečenie: jeho dych bol veľmi mocný, oplýval vynikajúcou čistotou, hlbokým súcitom a neotrasiteľnou vierou v Boha. Bol tiež veľkým majstrom hudby, tónu a vibrácií.

Keď niekto Muršidovi Khanovi ďakoval za uzdravenie, ten zdvihol ruky do výšky a povedal: „Vďaka patrí len Bohu“. Medzi priateľmi a nasledovníkmi sufistického posolstva sa objavilo niekoľko pozoruhodných príkladov jeho liečenia. Hazrat Inayat Khan považoval vývoj duchovného liečenia za taký významný, že v sufistickom hnutí zaviedol zvláštnu disciplínu s týmto zameraním. Zsvätenci zúčastňujúci sa liečiteľskej činnosti sa pravidelne stretávali v malých skupinách a cvičili sa v duchovnom liečení neprítomných. Na to slúžil jednoduchý rituál so zvláštnymi modlitbami a meditáciami. Je to prostý a neviditeľný spôsob pomoci tým, ktorí trpia bolesťou alebo chorobou.

Ideál mieru: Niekoľko spoločných aspektov

Vnútorňý mier

V predošlých kapitolách som sa pokúsil popísať niektoré z krás univerzálneho sufizmu Hazrata Inayata Khana: jeho mystickú filozofiu, víziu cesty k ľudskej duši, univerzálny náboženský obrad, jeho vnútornú školu, mysticismus zvuku a postoj k zdraviu. To všetko nám môže pomôcť nájsť napriek ťažkostiam a zložitosti života vlastnú cestu k svojmu najvyššiemu cieľu. Objavuje sa však otázka: Ako môže sufistický ideál pomôcť priniesť nášmu stále rozdelenému, bojujúcemu a trpiacemu svetu mier?

Videli sme, ako nás morálny vývoj a duchovný rast vedú k hlboko uspokojujúcemu zážitku mieru v srdci. To je najväčšie požehnanie. Ako hovorí Inayat Khan v Gayan: „Srdce, ktoré prijíma boží mier, je iste požehnané“./1/ A v Aphorisms popisuje vnútorný mier takto:

Mier nie je znalosť, mier nie je sila, mier nie je šťastie. A predsa je mier týmto všetkým. Okrem toho je mier tvorcom šťastia, mier inšpiruje človeka so znalosťou videného a nevideného, mier nájdeme v Bohu./1/

Cesta, ktorá nás vedie k mieru v srdci, spočíva v ovládaní a prekonávaní nášho falošného ega.

V sufistickej terminológii sa falošné ego volá nafs. Nepochybne publikovaná séria učenia inšpirovaná Inayatom Khanom, „Kniha mieru“/2/, začína touto koncepciou:

„Tak ako sú všetky vojny spôsobené činnosťou nafs, tak všetky formy mieru vznikajú vďaka ovládaniu nafs - a to platí vo všeobecnom i konkrétnom merítku“. Toto nafs, falošné ego, pochádza - ako sme videli/3/ - z nášho stotožnenia sa s našou obmedzenou bytosťou, telom a mysľou a všetkými žiadosťami, myšlienkami a emóciami, ktoré v nej žijú.

Inayat Khan pristupoval k svetovému mieru zo zorného uhla tézy, že požiadavka ovládania nafs „je oprávnená, či je posudzovaná z obecného alebo konkrétneho hľadiska“. Môžeme rozlíšiť nafs človeka, ale aj nafs národa, spoločenského ideálu, náboženstva alebo viery. V týchto prípadoch ide o stotožnenie sa spoločenskej skupiny alebo organizácie s obmedzeným ideálom, ľudí s obmedzenými národnými charakteristikami a záujmami, a cirkvi alebo náboženskej organizácie s príslušnou formou

viery. Vo všetkých prípadoch je mier závislý na ovládaní nafs. Pozrieme sa preto na všetky rôzne formy nafs čiže iluzórneho stotožnenie sa. O nafs človeka už bola reč v kapitole o morálnej kultúre. V „Knihe mieru“ je ešte ďalší aspekt, vysvetľujúci a dopĺňajúci pôvodné argumenty. Na začiatku nás autor upozorňuje, že nafs je veľmi záludný: „Mnohé môže hovoriť proti nafs, lebo ak nie sme inšpirovaní, aby sme hovorili, t.j. kým taká reč nevyviera zo srdca, jazyk ovláda nafs“.

Vždy nás zvádza napádať nafs druhého človeka. A aj keď sa nafs obráti proti sebe, „posilňuje sa, čo je veľmi zradné“. Preto cesta sufistov skôr doporučuje ukolísať diabla k spánku, než v ňom prebúdať odpor. Inak povedané: nezamestnávajú svoju myseľ bojachtivou zlobou, ale radšej zušľachtujú dobro. Zamestnanie mysle priateľskými a láskavými myšlienkami a citmi vnesie do nášho života dobro. Lebo, ako sme videli, myseľ je tvorivá. Myšlienky a city, ktorým venujeme pozornosť, rastú, sú silnejšie a vedú k ďalším pozitívnym citom a činom. Inayat Khan často prirovnáva našu myseľ k záhrade, ktorú musíme zušľachtovať. Na odpor voči zlu sa teda pozerá ako na „vytrhávanie buriny v záhrade, kde si človek nie je veľmi istý, že tam nevyrastie znova. Zušľachtovanie dobra je ako vysádzanie kvetov a stromov, ktoré zadusia burinu samy“. Z toho plynie záver: „Pretože boj proti zlu niekedy vedie k pokrytectvu, je zušľachtovanie vlastností srdca často tou najsprávnejšou cestou“. Posledný citát tiež zdôrazňuje dôležitosť vlastností srdca. V myšlienkach - na povrchu mysle - musíme vždy rozlišovať a analyzovať rozdiely a to trochu stimuluje nafs. Stotožňujeme sa s vlastnými konkrétnymi myšlienkami. Prekonať rozdiely a poznať jednotu nám pomôžu hlbšie city v srdci, láska, priateľstvo, odpustenie, súcitiť ... To je v duchovnom vývoji každého jednotlivca to najdôležitejšie.

Ale taký individuálny vývoj má aj veľký význam pre spoločnosť a celý svet. Stav vývoja všetkých ľudí určuje prostredie, v ktorom politickí vodcovia robia rozhodnutia často vedúce k vojne alebo mieru. Je to tak preto, lebo všetky naše myšlienky a city majú určitý život v tom, čomu C.G. Jung hovorí „kolektívne nevedomie“. Mysle ostatných ich prijímajú - vedome či nevedome - a sú nimi ovplyvňované.

Každý človek tak prispieva k vojne alebo mieru vo svete. Preto je našou prvou povinnosťou - ak chceme mier - vytvoriť mier vo svojom srdci. Ako hovorí Inayat Khan v Gayan: „Ó mierotvorca, než sa pokúsiš dosiahnuť mier na celom svete, dosiahni mier vo svojom vnútri!“

Večný a dočasný svet

Je to jednoduché, ale veľmi významné doporučenie. Pretože tým, že dosiahneme mier vo svojom srdci, otvoríme cestu k poznaniu jednoty a dokonalosti Boha. Je to zážitok, po ktorom všetci túžime. Ale pokiaľ jasne nechápeme duchovný charakter tejto dokonalosti, sme zmätení a snažíme sa dospieť k dokonalosti na zemi namiesto toho, aby sme ju vytvorili vo svojich srdciach. Walter Lippmann a Aldous Huxley nás dôrazne varovali, aby sme neplietli dokopy dva svety, svet ducha a svet pozemský, svet večný a svet dočasný.

Walter Lippmann rozlišuje dve „sféry“: „sféru materiálneho sveta, kde je úlohou človeka rodiť sa, žiť, pracovať, bojovať a zomrieť“, a „sféru podstaty“, sféru transcendentného sveta, v ktorom sa môže ľudská duša znova zrodiť a spočívať v pokoji“.^{4/} Podobne Aldous Huxley vidí dve protichodné folozofie: jednu, „ktorá potvrdzuje existenciu a okamžitú uskutočniteľnosť večnosti“, a druhú, „ktorá považuje za jedinú realitu to, čo prebieha v čase“.^{5/} Je dôležité si uvedomiť, že dokonalosť, spása, po ktorej človek túži v hĺbke srdca, môže byť nájdená len vo sfére transcendentného sveta ducha, večnosti. To znamená:

v našom vlastnom najhlbšom ja, v našej duši. Sféra materiálneho sveta, sveta času, je odlišná. Život v tomto svete je obmedzený, dočasný a nedokonalý, plný konfliktov a protikladov, zmätkov a zložitosti.

V tomto svete neexistuje absolútne dobro. Všetko je relatívne. Tu je nemožné predkladať jasné a obecné predpisy. Aristoteles nás upozornil, že nenájdeme správne pravidlo, ak hľadáme viac „jasnosti“, než pripúšťa téma.^{/4/} Ako Walter Lippmann hovorí ďalej, múdrosť Biblie „neobsahuje systematický a vyčerpávajúci výklad morálnych princípov, z ktorých by bolo možné s istotou vydedukovať odpovede na konkrétne otázky“.^{/4/} V politickom svete sa to potvrdzuje vo veľkých zmenách, ktorými v priebehu času prešli programy kresťanských strán a tiež v rade podobností s programami nenáboženských strán. Je celkom jasné, že hospodárska politika patrí do materiálnej oblasti. Preto nemôže priniesť dokonalosť, ktorú hľadáme. Väčšina ľudí stále má k dispozícii nedostatočné materiálne zdroje, pokiaľ ide o naše rastúce potreby. Ekonomická veda stanovila ekonomické optimum spočívajúce v starostlivom vyrovnaní týchto nedostatkov: rozdelenie zdrojov pre rôzne použitie tak, aby bol dosiahnutý najväčší celkový úžitok. Ale to nie je dokonalosť. A vzhľadom na to, že pre povzbudenie ľudí, aby prispeli do národného produktu, sú potrebné stimuly, sú nutné mzdové rozdiely, a preto sú veľké odlišnosti v stupni dosiahnutého uspokojenia, čo môže byť v rozpore s našim zmyslom pre spravodlivosť. Skúsenosti ukazujú, že rozdiely môžu byť do určitej miery zmiernené, ale nikdy odstránené bez toho, aby nastala bieda pre všetkých.

Skutočne, ako hovorí Lippman: „Keď nastáva trpký koniec v krajinách totálnej revolúcie, vidíme, aká zúfalá je krízová situácia moderného človeka. Hrozné udalosti potvrdzujú, že čím viac sa snažíme o vytvorenia neba na zemi, tým viac ju meníme na pekló“.^{/4/} Je potom jasné, že dokonalosť - dokonalá spravodlivosť - nie je v materiálnom svete možná. Ale to neznamená, že by sme mali odísť z tohto sveta a ponechať ho jeho osudu, aby sme sa mohli zamerať na život v meditácii v kláštore alebo v indickom ašrame. V ľudskom spoločenstve je veľmi dôležité, či v jednotlivých oblastiach alebo úsekoch rozumne vládnu citliví vodcovia, ktorí majú na mysli blaho ľudí, aby bolo možné v rámci prijateľných zákonov v dostatočnom rozsahu rozmiestniť ľudskú energiu a dosiahnuť tak slušnú úroveň blahobytu. Určité minimum materiálnych prostriedkov a slobody zlepši tiež podmienky, za ktorých budú môcť ľudia obrátiť svoju pozornosť k duchovnej ceste, kde sa dočkajú splnenia našej najhlbšej túžby.

Preto je sufistický ideál rovnováhy medzi vnútorným a vonkajším životom taký dôležitý. Keď dokážeme získať silu a inšpiráciu z dokonalého vnútorného zdroja, budeme môcť pracovať so správnym duchom v nedokonalom vonkajšom svete. V takom duchu sa rozhľad človeka rozšíri a umožní mu starostlivo zhodnotiť všetky stránky problému a dôsledky svojich činov. Potom ľahšie nájde správnu strednú cestu, múdry kompromis, v ktorom sa môžu protikladné záujmy či hľadiská spojiť dokopy pokojnou cestou. Taký vyrovnaný prístup sa doporučuje v úryvku z „Knihy mieru“:

Na otázku, či sufisti môžu podporovať také hnutia, ako zákaz alkoholu, drog a prostitúcie, je veľmi ťažká odpoveď, hoci sa zdá byť jednoduchá.

V skutočnosti ide o veľmi zložitý problém, ťažko postihnuteľný niekoľkými slovami. V stávke je niekoľko morálnych a duchovných aspektov a pred zaujatím stanoviska by sme ich všetky mali analyzovať. To neznamená neutrálny postoj, aj keď ho nevyklučuje. Je treba najprv preveriť všetky okolnosti, pozrieť sa na vec zo všetkých hľadísk, ale neváhať podporiť vec, o ktorej ste presvedčení, že je morálne a duchovne správna.^{/6/}

„Kniha mieru“ tiež zdôrazňuje potrebu striedmosti a ukazuje zároveň, že to nie je ľahké a vyžaduje od mystika určitú obeť.

Triezvosť je postoj potrebný vždy, keď nastane problém. Mystici nie sú vždy triezvi, lebo zážitok prítomnosti Boha je pre srdce a myseľ veľmi stimulujúci a vedie k duchovnému omámeniu alebo extáze. Ale keď sa objaví problém, povinnosťou človeka je skôr slúžiť Bohu, než po ňom pátrať. Keď človek slúži pokorne a skromne, môže slúžiť Bohu bez toho, aby si uvedomoval Jeho prítomnosť./6/

To všetko však predpokladá ovládnutie nafs našich obmedzených spoločenských ideálov alebo cieľov, lebo nafs by mohli uzavrieť našu myseľ pred ďalšími aspektami a viesť tak k disharmónii a konfliktu.

Mier medzi národmi

Čo možno povedať všeobecne o mieri vo svete? Konflikty a rozsiahle vojny medzi rôznymi národmi spôsobili v minulosti ľudstvu nesmierne utrpenie a škody. Pri použití atómových zbraní by mohli celkom zničiť budúcnosť ľudského pokolenia. Je preto veľmi dôležité, aby svet našiel spôsob, ako dosiahnuť mierové spolužitie národov.

Ako k tomu pristupujú sufisti? V súlade s podnetnou prácou Immanuela Kanta „Towards Eternal Peace“ (K večnému mieru) podáva sufistická „Kniha mieru“ porovnanie jednotlivca a národa:

Problém národa nie je príliš odlišný od problému jednotlivca, rozdiel je len v merítke. Osobnosť má dve stránky: dušu, príbytok Boha, aby sa dotýkala života na povrchu, a nie je vlastne ničím iným než Bohom, a zmes myšlienok, predstáv, pocitov a vnemov spojených s menom. Národnosť má dva aspekty: bydlisko skupiny jednotlivcov na väčšom či menšom území pôsobiacich ako jednotka, a séria činov, myšlienok a ideálov spojených s vládou, zákonmi a priemyslom danej oblasti./6/

V tomto zmysle môžeme skutočne uvažovať o národnej mysli, ktorá bola ako Jungove „kolektívne nevedomie“ vytvorená z celkovej skúsenosti, myšlienok, citov a ambícií obyvateľov národa. Taký národ má preto svoju dôležitú identitu, ktorú nemožno prehliadnuť a rozpustiť v záujme vytvorenia jedného sveta pod jednou svetovou vládou. Vo vývoji národov môžeme pozorovať veľký pokrok:

Trvalo veky, než sa z rodiny a klanu stal kmeň a z kmeňa národ. Nebol to rýchly ani ľahký proces. Človek - zabúdajúci na minulosť, súžený prítomnosťou a hľadiaci do budúcnosti - si niekedy neuvedomuje, koľkými ťažkými štádiami musel prejsť, aby si vytvoril typy vlád, ktoré má dnes. Keď sa obzrie do

minulosti, vidí, že napriek všetkým chybám a nedostatkom došlo k mnohým zlepšeniam. Vidí niečo z vývoja celej ľudskej rasy, hoci pomalého./6/

Kant sa na vývoj národa díva aj ako na dôležitý úspech, ku ktorému ľudstvo vedie príroda. Prírodu volá „veľkým umelcom“, ktorý necháva vyrastať spoluprácu a jednotu z rozdielov a konfliktov vytvorených človekom. Poznáva v tejto „prírode“ základnú múdrosť, ktorá našla svoju vec vo vyššej myšlienke vedúcej ku konečnému cieľu ľudstva./7/ Mohli by sme preto považovať jeho „prírodu“ za riadenie božského ducha. Podobne Charles Darwin poznal, popri svojom zákone o prežití najsilnejších, „prírodný zákon spolupráce“:

Ako človek postupuje v civilizácii vpred a malé kmene sa spájajú do väčších komunít, prostý rozum napovedá každému jednotlivcovi, že by mal rozšíriť svoje spoločenské inštinkty a sympatie na všetkých členov rovnakého národa, aj keď sú mu osobne neznámi ... po dosiahnutí tohto bodu mu už len umelá bariéra bráni rozšíriť svoje sympatie na členov všetkých národov a rás./8/

Kant si všíma, ako v priebehu histórie národ začína chápať, že je v záujme jeho členov pracovať spoločne a dodržiavať pri vzájomných vzťahoch určité pravidlá. A že naopak mu neprospieva stav, keď sú spojené len jednotlivé rodiny či mestá bojujúce proti sebe. Odtiaľ plynie potreba vyvinúť právny systém, ktorý chráni každého občana pred násilím a ustanoviť súdy na riešenie konfliktov a sporov. Vytvára sa tak určitá rovnováha medzi protikladnými záujmami. Podobne sa národy musia učiť žiť spolu v mieri, čo vyžaduje zostavenie a schválenie medzinárodných zákonných pravidiel ochraňujúcich všetky národy proti možnému násiliu a agresii zo strany susedov. Medzinárodný súd, oprávnený riešiť spory medzi nimi sa stáva nutnosťou.

Takto sa môžu naučiť všetky národy spolupracovať. Svet sa teraz snaží vysporiadať sa s touto úlohou prostredníctvom Organizácie spojených národov a jej rôznych agentúr, ale ukázalo sa, že je to veľmi ťažká úloha. Snaha dosiahnuť v naliehavých medzinárodných otázkach dohodu medzi veľkým počtom nezávislých národov, z ktorých každý má odlišné názory a často ich vášnivo obhajuje, môže byť veľmi frustrujúce. Vyžaduje to veľkú dávku energie, trpezlivosti a vytrvalosti. Pre úspech je dôležité, aby sa rôzne národné delegácie naučili počúvať argumenty tých druhých. Môže to viesť k rozšíreniu obzoru, k väčšiemu porozumeniu, a tým k dosiahnutiu zhody. Na prijatie spoločného konsenzu, ktorý len čiastočne odráža myšlienky a záujmy niektorých národov, je potrebné určité potlačenie národných nafs.

Integrácia svetovej ekonomiky

Kant nás presviedča, že ekonomické a finančné záujmy povedú národy ku spolupráci. Tento argument postupne naberá na sile. V minulosti sa ekonomické záujmy niektorých krajín často dostávali do konfliktu a niekedy viedli k vojne. Ale v súčasnom storočí sa rozvíja stále integrovanejšie svetové hospodárstvo. Medzinárodný obchod pod vplyvom stále lacnejšej dopravy a komunikácie rastie. To spôsobuje stále väčšiu a väčšiu vzájomnú závislosť národných ekonomík. Existencia medzinárodných finančných trhov tiež prispieva k tesnému spojeniu medzi ekonomikami jednotlivých národov.

Veľké toky kapitálu presadzujú finančné záujmy a spájajú úrokové miery na národných kapitálových trhoch. Národné ekonomiky sa stali v mnohých ohľadoch súčasťami jednej svetovej ekonomiky. Pre národné vlády je preto stále ťažšie riadiť svoje ekonomiky autonómne, potreba medzinárodnej ekonomickej a finančnej spolupráce medzi vládami v mnohých odvetviach rastie a bude ešte akútnejšia. Dôležitú prácu v tejto oblasti vykonáva rad medzinárodných organizácií. Podľa môjho názoru je zvlášť významná Svetová banka a Medzinárodný menový fond. Od konca druhej svetovej vojny rozhodujú na základe väčšiny hlasov. To znamená, že v obmedzenej oblasti zodpovednosti previedli národy časť svojej suverenity na ne. Bolo to možné len preto, že volebný systém je realisticky založený na ekonomickej veľkosti členských štátov. Tieto inštitúcie sú schopné pracovať tiež preto, že ich riadi výkonná rada najviac o 24 členoch, volených 177 členskými krajinami podľa ich volebnej sily. Výkonná rada vlastne pristupuje k hlasovaniu len veľmi zriedka, skoro vždy sa snaží o dohodu. Tento spôsob práce núti všetkých výkonných riaditeľov a predsedov, aby veľmi starostlivo počúvali predložené

argumenty a zvažovali ich účelnosť a dôležitosť. Význam rozhodovania na princípe dohody je v tom, že zabraňuje, aby niekto vo všetkom presadzoval rozsahom obmedzený, ale silno hájený názor (nafs národa). Odlišnosti v názoroch sa riešia rozumným kompromisom.

V rade prípadov tieto inštitúcie vykonali cennú prácu pre svetovú ekonomiku, hoci veľa dôležitých rozhodnutí musí byť ešte prejednaných dvojstranne alebo v malých skupinkách veľkých krajín. Aj tak diskusia v tzv. G5 a G7, zložených z hlavných priemyselných krajín, je v medzinárodnej spolupráci krokom vpred a prispela k väčšiemu porozumeniu a k niektorým pozitívnym výsledkom v koordinácii politiky. Je treba dúfať, že sa táto spolupráca časom rozšíri na svetovú ekonomickú radu.^{/9/} Taký vývoj je povzbudzujúci, ale v porovnaní s obrovskou potrebou medzinárodnej spolupráce v súčasnom svete predstavuje len skromný začiatok. Aj v oblastiach, kde je naliehavá potreba spolupráce zrejme, zostáva ťažké presvedčiť verejnú mienku a parlamenty vyspelých ekonomík, aby ustúpili od úzkych národných záujmov v prospech spoločného dobra všetkých krajín. Medzi niektorými rozvojovými krajinami, často ovládanými diktátorskými vládami, a aj vnútri nich, dochádza k násilným konfliktom a vojnám.

Je preto nutné dosiahnuť širšie porozumenie a podporu mierovej spolupráce. Ako? „Kniha mieru“ zvažuje rôzne možnosti, ktoré by mohli ľudí spojiť v tomto úsilí.

Zjednocujúce prvky

Idealisti dúfali, že by bolo možné vytvoriť jeden medzinárodný jazyk, ktorý by pomohol zjednotiť ľudstvo. Ale pokus dosiahnuť to pomocou umelého jazyka esperanta nevyšiel. Na to je potrebný „jazyk srdca“. „Kniha mieru“ pripomína príbeh babylónskej veže, pri stavbe ktorej sa prejavili rozdiely v jazykoch. „Slovo Babel (Babylón) znamená „božia brána“. Len na božom prahu sa hovorí jedným jazykom a tým je jazyk srdca. Skutočný Babel či boží prah nie je vo fyzickej rovine, ale rovine srdca. Jeho univerzálnym jazykom nie je jazyk, ale hudba.^{/6/} Babel v hebrejčine alebo bab-ilu v babylónčine v skutočnosti znamená „brána Boha“. Ale slovo balal znamená „zmiasť“ a vyslovuje sa podobne, takže text z Genesis 9:1-9 je možné spájať so zmätením jazykov, ktoré tam začalo.^{/10/} Hudba sa stane jediným univerzálnym jazykom, už „dnes celý svet počúva v nejakej forme hudbu iných rás, iných národov, iných civilizácií, a nielen že ju počúva, ale si ju aj váži“. Ale aby sa hudba stala zjednocujúcim prvkom pre všetkých, musí byť univerzálna. Rovnako ako hymny „slúžia na zjednotenie všetkých ľudí krajiny“, tak by hudba inšpirovaná univerzálnym božským ideálom mohla spojiť celé ľudstvo. Tu nás môže inšpirovať vnímanie Inayata Khana a jeho vlastná skúsenosť z hudby ako najvyššieho, pretože najabstraktenjšieho, spôsobu estetického rozjímania. Blíži sa viac mystickej meditácii a predstave než iná ľudská inšpirácia a tvorivosť.

Spoločné ideály môžu tiež zviest' spolu ľudí mnohých národov. Tu môžeme spomenúť ochranu lesov, záchranu veľrýb a podobné akcie. Nebezpečenstvo hroziace nášmu životnému prostrediu dodáva takým hnutiam veľkú silu. „V človeku je silná vôľa dosiahnuť mier, ozvena alebo odraz jeho pravej povahy. Objavuje sa v niektorých hnutiach spolupráce s blížnymi“.^{/6/} V posledných rokoch sa táto tendencia najpôsobivejšie prejavila v Mierovom hnutí, ktoré čerpá výraznú emocionálnu silu z pochopenia nebezpečenstva atómovej vojny. Ale vo svojom „zanietení pre medzinárodné bratstvo“ by človek nemal byť netolerantný k tým, ktorých obzory sú menej široké.

Dokáže veda, ktorá je svojou povahou univerzálna, spojiť ľudí a tak uľahčiť zachovanie mieru? „Kniha mieru“ ukazuje na slabé miesta vedy v tomto ohľade. „Aj vedci si uvedomujú malú vhodnosť vedy ako

univerzálneho ideálu. Mimo iné, byť služobníkom vedy vyžaduje značnú inteligenciu nutnú na pochopenie hlbších princípov. Môže trvať dlho, než dosiahne srdcia a mysle väčšiny“./6/ Ale tiež sa predvída, že: „Skôr či neskôr vedci začnú skúmať vedomie, študovať hlbšie fyzické a duševné javy a to ich prinúti uznať existenciu svetov mimo naše zmysly“./6/ Tento smer vývoja vedy je v súčasnosti stále významnejší. Inšpiruje veľa duchovných prúdov v takzvanom hnutí Nového veku s jeho holistickou filozofiou. To všetko prispieva k väčšej jednote a bratstvu.

Potreba univerzálneho náboženstva

Inayat Khan si však hlboko uvedomuje význam a potrebu náboženského aspektu.

Bratstvo človeka bez otcovstva Boha je ako telo bez krvi. Forma môže existovať, ale nebude v nej život. Všetky poučky a prikázania nemôžu spojiť ľudí, ktorých srdcia nie sú roztavené, aby do seba vzájomne pretekali a vlievali sa do všeobjímajúceho mora života, ktorým je Boh./6/

Svet teda potrebuje univerzálne náboženské povedomie. To znamená, že aj nafs náboženstva musí byť prekonané: Je ním úplné stotožnenie sa s konkrétnymi formami viery a rituálu a ich pasovanie na jedinú cestu k Bohu, k spáse. Takí veriaci požadujú, aby iní prijali rovnakú vieru a rituál a to často vedie skôr ku konfliktom než k mieru. Viera a rituál sú v skutočnosti prostriedkami, ktoré nám majú pomôcť, sú to cesty, na ktorých človek môže rozvíjať svoj náboženský život. Veľa rôznych ciest veľkých náboženstiev sa zbieha do jednej božskej reality, ktorú je treba zažiť. Spolupráca medzi náboženstvami je preto veľmi cenná: „Každé splynutie cirkví, bez ohľadu na stratu členov, je činom smerujúcim k mieru“./6/ Preto Inayat Khan vytvoril univerzálny obrad ako náboženskú aktivitu sufistického hnutia. V tomto Univerzálnom obrade sa všetky veľké náboženstvá spájajú. Rituál symbolizuje cestu božieho svetla k ľuďom a pri čítaní z posvätných kníh môžeme zažiť harmóniu medzi rôznymi spôsobmi uctievania božskej bytosti a vyjadrenia morálneho ideálu lásky, súcitu a znášanlivosti medzi ľuďmi. To je základom mieru na zemi.

Modlitba za mier

Zošli Svoj mier, ó Pane, ktorý je dokonalý a trvalý, aby naše duše žiarili mierom.

Zošli Svoj mier, ó Pane, aby sme mysleli, konali a hovorili v harmónii.

Zošli Svoj mier, ó Pane, aby sme boli spokojní a vďační za Tvoje dary.

Zošli Svoj mier, ó Pane, aby sme sa uprostred sporov sveta tešili z Tvojho požehnania.

Zošli Svoj mier, ó Pane, aby sme všetko vydržali, zniesli všetko v myšlienkach na Tvoju milosť a láskavosť.

Zošli Svoj mier, ó Pane, aby sa náš život stal božským videním a v Tvojom svetle zmizla všetka temnota.

Zošli Svoj mier, ó Pane, náš Otec i Matka, aby sme sa my, Tvoje deti na zemi, spojili v bratstvo.

Záver

V predošlých kapitolách som popísal niekoľko dôležitých aspektov univerzálneho sufizmu, sufistického posolstva Hazrata Inayata Khana. Ale ako som upozornil v Úvode, taký stručný popis je iste nedostačujúci. Sufistické posolstvo je bohaté a zahrnuje všetko. Má priveľa aspektov na to, aby sa dalo v primeranej miere popísať v kontexte tejto knihy.

Jadrom sufistického posolstva je mysticismus, vnútorná cesta. V sufistickom ráde, v ezoterickej škole kultúry sufistického hnutia, zveril Inayat Khan svojim murídom neuveriteľné bohatstvo duchovných cvičení, ktoré zasvätení považujú za posvätný a tajný záväzok zverený im pre ich osobný rast. Okrem toho Inayat Khan venoval ďalšie bohatstvo ezoterického učenia predovšetkým tým murídom, ktorí postúpia k vyššiemu zasväteniu. Toto učenie preto nebolo publikované. Umenie duchovného učeníctva je dôležitou súčasťou veľmi tajného učenia. Vnútorná škola je aj základnou aktivitou Sufistického hnutia. Inayat Khan ho založil v roku 1923 v Ženeve, aby chránil a rozširoval sufistické posolstvo. Aj keď ako mystik nemal rád administratívne a organizačné záležitosti, videl, že jeho duchovné posolstvo potrebuje na prežitie v materiálnom svete organizáciu, podobne ako ľudská duša potrebuje fyzické telo, aby mohla žiť na zemi. Táto organizácia samozrejme nie je jediným nástrojom slúžiacim duchovnému ideálu sufizmu. Aby nerozvíjala len materiálne záujmy a nestala sa do určitej miery samoučelnou, neexistuje oficiálne kňazstvo. Prácu v organizácii a v jej rôznych aktivitách vykonávajú na základe dobrovoľnosti murídi povedľa svojich svetských zamestnaní. Je to aj v súlade s ideálom rovnováhy medzi vnútornou a vonkajšou prácou.

Štruktúra sufistického hnutia je hierarchická v tom zmysle, ako ho Inayat Khan sám vysvetlil. Odráža charakter duchovného vzťahu a prístupu potrebného v jeho hlavnej činnosti: Sufistický rád, Vnútorná škola. Táto štruktúra má umožniť, aby duchovný vodca Sufistického hnutia rozširoval a viedol celú organizáciu. V rôznych radoch a výboroch môžu byť zároveň názory tých, ktorí v hnutí pracujú, plne reprezentované a vyjadrené, aby ich duchovný vodca mohol vziať v úvahu. Stará sufistická tradícia bola celkom vybudovaná na učeníctve a skladala sa prevažne z ezoterického výcviku. Je preto prirodzené, že sa rozvinula do veľkého počtu sufistických rádov, krúžkov okolo duchovných učiteľov. Murídstvo, učeníctvo, je veľmi osobný vzťah, preto človek musí mať možnosť vybrať si svojho učiteľa.

Moderné Sufistické hnutie založené Inayatom Khanom nepredstavuje len Vnútorná škola, ale organizácia postavená za účelom rozširovania ideálov univerzálneho sufizmu vo svete. Pri tejto práci je nutná jednota všetkých, ktorí pracujú v záujme týchto ideálov. V súčasnosti bola nájdená rovnováha medzi potrebou slobody voľby duchovného učiteľa a potrebou jednoty sufistickej práce, lebo rôzni duchovní vodcovia pracujú v sufistickom hnutí spoločne so svojimi murídmami, a zároveň bola zavedená spolupráca medzi Sufistickým hnutím (pod vedením Pir-o-Muršida Hidayata Inayata Khana, druhého syna Hazrata Inayata Khana), Medzinárodným sufistickým rádom (ktorý založil Pir Vilayat Inayat Khan, najstarší syn Hazrata Inayata Khana) a sufistickou islamskou spoločnosťou Ruhaniat (ktorá teraz udržiava a rozvíja veľmi úzke styky so Sufistickým hnutím).

Každá organizácia existuje ako ľudská činnosť, a preto je vždy do určitej miery nedokonalá. Ale za sufistickými organizáciami je inšpirujúci a žiariaci duch Hazrata Inayata Khana. Inayat Khan však vždy zdôrazňoval svojim murídom - ktorí boli prirodzene skoro oslepení žiarou jeho inšpirácie - že by za jeho osobnosťou mali vidieť sufistické posolstvo a pochopiť ho. Za jeho vyjadrením v učení Inayata Khana

a v činnostiach Sufistického hnutia je neviditeľný prúd inšpirácie, ktorá sa prejavuje vo vedomí ľudstva mnohými rôznymi spôsobmi. Stojí za ňou božská realita. Ako povedal Inayat Khan: „Posol v sebe skrýva posolstvo a posolstvo v sebe skrýva Boha“.

Poznámky

Kapitola1

1 Citát: A.J. Arberry, An Introduction To the History of Sufism, Longman, Green, Londýn, 1942.

2 Ďalšie údaje na túto tému: L. Hoyack v De Soefi Gedachte, jún 1954.

3 A.J. Arberry, Sufism: An Account of the Mystics of Islam, Londýn, 1950.

4 L. Hoyack, „De Wijsheid van Hermes Trismegistos“, v De Soefi Gedachte, september 1954.

5 The Sufi Message of Inayat Khan II.

6 Hoyack, „De Wijsheid“.

7 The Sufi Message X.

8 The Sufi Message IX.

9 Citát: Emergence, Journal for Evolving Consciousness 1.

10 R.C. Zaehner, Hindu and Muslim Mysticism.

11 Arberry, Sufism.

12 R.A. Nicholson, The Mathnavi of Jelal-ud-Din Rumi, Lucas, Londýn 1972.

13 Complete Works of Pir-o-Murshid Hazrat Inayat Khan, Original Texts: Lectures on Sufism, 1923.

14 Mystical Poems of Rumi, University of Chicago Press, Londýn, 1989.

15 Poems from the Divan of Hafiz, Javidan Publication, 1963.

16 The Bustan of Saadi, The Wisdom of the East Series, John Murray, Londýn, 1911.

17 The Sufi Message, XI.

18 The Gulistan or Rose Garden of Saadi, George Allen & Unwin, Londýn, 1964.

19 Arberry, An Introduction to Sufism.

20 Tento rád založili dvaja príslušníci rodiny Suhrawardí, a nie veľký Šihabuddin Jahya al Shuhrawardi.

21 W.D. Begg, The Holy Biography of Hazrat Khwaja Muin-ud-Din Chishti, W.D.Begg, Ajmer, 1960.

22 Zahurul Hassan Šarib, Khwaja Gharib Nawaz.

Kapitola2

1 Biography of Pir-o-Murshid Inayat Khan I., East-West Publications, Londýn, 1979.

2 Materiály o motivácii a cieľoch Maulu Bakhša pri jeho hľadaní hudobnej

reformy možno nájsť v E. de Jong-Keesing, Inayat Khan: A Biography, East-West Publications, Londýn, 1974.

3 Popis života a nálady v Barode tej doby sú v pamätiach Muršida Mušaraffa Khana, Pages in the Life of a Sufi, Sufi Publishing Co., 1971.

4 Muršid je indické slovo pre duchovného vodcu. Pir-o-Muršid (najstarší učiteľ a vodca) je vedúcim duchovnej školy. Žiaci sú murídi.

5 Vína je indický hudobný nástroj podobný gitare, ale má dva veľké tekvicovité útvary na oboch koncoch.

Kapitola3

1 Biography of Pir-o-Murshid Inayat Khan, East-West Publications, Londýn, 1979.

2 E. de Jong-Keesing, Inayat Khan: A Biography, East-West Publications, Londýn, 1974.

3 Podrobnejšie v kapitole 11.

4 The Flower Garden of Inayat Khan, East-West Publications, Londýn, 1978.

5 Pamätné vydanie holandského časopisu De Soefi Gedachte, 1982.

6 S. van Stolk a D. Dunlop, Memories of a Sufi Sage: Hazrat Inayat Khan, East-West Publications, Londýn, 1967.

7 Forty Years of Sufism, Sufi Quarterly Special Issue, 1950.

8 Miesto blízko Paríža, kde Hazrat Inayat Khan žil a poriadal v r. 1921 prvú letnú školu.

Kapitola4

1 The Sufi Message of Inayat Khan X.

2 A.J. Arberry, Sufism: An Account of Mystics of Islam, George, Allen & Unwin, Londýn, 1950.

3 The Sufi Message of Inayat Khan VIII.

Kapitola5

1 F. Capra, The Turning Point, Wildwood House, Londýn, 1982.

2 The Sufi Message XI.

3 The Kybalion, Yogi Publication Society, Chicago, 1908.

4 Guy Murchie, Music of the Spheres II., Dover, New York, 1967.

5 The Sufi Message II.

6 Miahia Kaku a Jennifer Trainer, The Cosmic Quest for the Theory of the Universe.

7 F. Capra, The Tao of Physics, Shambala, Boulder, 1975.

8 Art Meets Science and Spirituality in a Changing Economy, Haag, 1990.

9 Inayat Khan, The Soul, Whence and Whither, East-West Publications, Londýn, 1984.

10 The Sufi Message V.

11 Inayat Khan, The Soul.

12 Guy Murchie, Music of the Spheres I., Dover, New York, 1967.

Kapitola6

1 Hazrat Inayat Khan, The Soul, Whence and Whither, East-West Publications, Londýn, 1984.

2 Inayat Khan, The Soul.

3 L. Hoyack, De Goodschap van Inayat Khan, Uitgeverij A.E. Kluver, Denver.

4 The Sufi Message of Inayat Khan IV.

5 The Sufi Message of Inayat Khan V.

6 Matúš 7:7.

7 The Sufi Message of Inayat Khan II.

8 R.A. Moody, Life after Life.

9 R.A. Moody, Reflections on Life after Life.

Kapitola7

1 Inayat Khan, The Complete Sayings, Omega Publications, New Lebanon, 1978.

2 The Bhagavadgita, New American Library, 1944.

3 Qur'an, sura CXII.

4 P. Carus, The Gospel of Buddha, Open Court Publishing Company, Londýn, 1921.

5 Deuteronomium, 10:12, 13, 17-20.

6 The Sufi Message of Inayat Khan I.

7 The Sufi Message of Inayat Khan IX.

8 To sa stáva, keď sa ľudská bytosť narodí: niektorý duch je vstrebaný materiálom, z ktorého je naše telo.

9 The Sufi Message of Inayat Khan XI.

Kapitola8

1 The Sufi Message of Inayat Khan IX.

2 The Sufi Message, Gayan Vadan Nirtan.

3 The Sufi Message of Inayat Khan V.

4 Mystický význam zvuku je dôležitou témou - viac v kapitole 10.

5 The Sufi Message of Inayat Khan XIII.

6 The Sufi Message of Inayat Khan IV.

Kapitola9

1 The Sufi Message of Inayat Khan IV.

2 The Sufi Message of Inayat Khan II.

3 The Sufi Message of Inayat Khan XIII.

4 The Sufi Message of Inayat Khan III.

5 Porovnajte s kapitolou 6.

6 The Sufi Message of Inayat Khan V.

7 Inayat Khan, The Complete Sayings.

8 Vid' Rúmiho poézia.

9 Yasna 33.14 v The Divine Songs of Zarathustra, I.J.S. Tareporewal, Bombay, 1951.

Kapitola10

1 Vid' kapitolu 5.

2 The Sufi Message of Inayat Khan II.

3 Ján 1:1.

4 The Sufi Message of Inayat Khan VIII.

5 J.E. Berendt, Nada Brahma, East-West Publications, Londýn, 1988.

6 G. Murchie, Music of Spheres II., Dover, New York, 1967.

7 G. Murchie, Music of Spheres I., Dover, New York, 1967.

8 The Sufi Message of Inayat Khan IV.

9 Vid' kapitola 8.

10 Vid' kapitola 2.

Kapitola11

1 The Sufi Message of Inayat Khan IV.

2 The Sufi Message of Inayat Khan V.

3 Deepak Chopra, Quantum Healing, Exploring the Frontiers of Mind/Body Medicine, New York, 1989.

4 Z nepublikovanej série Sangatha I.

Kapitola12

1 The Complete Sayings of Hazrat Inayat Khan.

2 Toto učenie vzniklo v Amerike na začiatku tamojšieho pôsobenia Inayata Khana. Zapísal ho Samuel Lewis.

3 Vid' kapitola 9.

4 Walter Lippmann, The Public Philosophy, Chatto & Windus, Londýn, 1955.

5 Aldous Huxley, The Perennial Philosophy, Chatto & Windus, Londýn, 1947.

6 „Kniha mieru“.

7 Immanuel Kant, Toward Eternal Peace, Wereld Bibliotheek, Amsterdam, 1915.

8 Citované G. Murchiem v The Seven Mysteries of Life, Houghton Mifflin, Boston, 1978.

9 WIDER Study Group Series No.4, World Economic Summits, Helsinki, 1989.

10 Encyclopedia Britannica: Micropedia I.